

เมือง เชียงใหม่ในระดับจังหวัดและเทศบาล

3.1 ประวัติความเป็นมา

เมืองเชียงใหม่เป็นเมืองโบราณขนาดใหญ่มีอายุเกือบ 700 ปีแล้ว กษัตริย์ผู้ทรงสร้างเมืองนครเชียงใหม่คือ พญาเม็งรายมหาราช (พ่อขุนเม็งรายมหาราช) พระองค์ทรงรวบรวมราษฎรแถบหัวเมืองต่าง ๆ บนแผ่นดินล้านนาไทยรวมเป็นอาณาจักรล้านนาไทยอันกว้างใหญ่ไพศาล พระองค์เป็นราชโอรสของพระเจ้าลาวเม็งผู้สืบเชื้อสายมาจากพระเจ้าลาวจักรราช ซึ่งเป็นผู้สร้างอาณาจักรโยนก ส่วนพระมารดาของพระองค์คือ พระนางเจ้ามิ่งจอมเมือง

เมื่อพระเจ้าเม็งรายมหาราชมีอำนาจอยู่ที่เชียงรายนเริ่มก่อตั้งอาณาจักรล้านนาไทย เมื่อปี พ.ศ.1805 แล้วตีได้อาณาจักรหริภุญชัยในปี พ.ศ.1824 ทรงครองเมืองหริภุญชัยได้ 2 ปี ก็ทรงมอบแคว้นเมืองให้อ้ายฟ้ามนตรี สหายคนสนิทครองเมืองแทน ส่วนพระองค์ก็ทรงสร้างเมืองใหม่อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเมืองหริภุญชัย อยู่ได้ 3 ปี ทรงเห็นว่าตำบลนั้นเป็นที่ลุ่มมาก ในฤดูฝนน้ำที่หักอาศัยแก้สัดว์พาหนะไม่ได้ จึงย้ายมาสร้างเมืองอยู่ริมฝั่งแม่น้ำปิง เมื่อปี พ.ศ.1829 เรียกว่า "เวียงกุมกาม" (เมืองนี้อยู่ในท้องที่ตำบลวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่) พระเจ้าเม็งรายมหาราชทรงครองเมืองกุมกามอยู่จนถึงปี พ.ศ.1836 จึงทรงมีพระราชดำริที่จะสร้างเมืองใหม่ พระเจ้าเม็งรายมหาราชจึงทรงเชื้อเชิญพระสหายคือ พระยาการเมือง เจ้าเมืองพะเยาและพ่อขุนรามคำแหง เจ้าเมืองสุโขทัย มาปรึกษาหารือช่วยคิดการสร้างเมืองและตราจตุภูมิประเทศ ทรงเห็นว่าที่ราบอุดมสมบูรณ์ริมฝั่งแม่น้ำปิงนี้มีทำเลดีนัก เพราะพื้นที่สูงทางทิศตะวันตกเฉียงลาดไปทางทิศตะวันออกมีลานน้ำซึ่งไหลลงมาจากดอยสุเทพ (ดอยกาละ หรือ ดอยฮ้อยช้าง) ผ่านทางเหนือของตัวเมืองเชียงใหม่ในทิศตะวันตกสู่ตะวันออก แล้ววกลงใต้โอบกอดตัวเมืองทางทิศตะวันออก และตะวันออกเฉียงใต้ ลานน้ำนี้มีชื่อว่า แม่ข่า ไหลเคียงคูกับแม่น้ำปิงลงไปทางใต้และไปบรรจบ

กันไกลออกไปทางใต้ของตัวเมือง เชียงใหม่ พระเจ้าเม็งรายทรงพบทำเลที่ตั้งเมืองนี้เมื่อพระองค์เสด็จจากเวียงกุมกามประพาสดอยสุเทพ บริเวณนี้แต่เดิมมีป่าห้วยคำขึ้นปกคลุม มีสัตว์ป่าอาศัยอยู่ด้วย ทางตะวันออกเฉียงเหนือของเมืองมีหนองน้ำใหญ่อยู่ซึ่งเป็นแหล่งน้ำสำคัญสำหรับสัตว์เลี้ยงและสัตว์พาหนะ (หนองน้ำนี้อยู่ตรงสนามกีฬาเทศบาล ต่อมาในสมัยพระเจ้าอินทวิชยานนท์ทรงให้ขุดระบายน้ำลงแม่น้ำปิง จึงทำให้หนองน้ำตื้นเขินไป) (นวลศิริ วงศ์ทางสวัสดิ์ 2526: 76)

พ่อขุนรามคำแหงมหาราช (พญาร่วง) ทรงมีพระราชดำริว่า "เมืองนี้ข้าศึกจะเบียดเบียนทำร้ายมิได้ คนทำงานมีเงินนั้นมาอยู่จะมีเงินหมื่น ครั้นมีเงินหมื่นมาอยู่จะมีเงินแสน" ซึ่งในทัศนะนี้แสดงให้เห็นถึงสภาพทางยุทธการและสภาพทางเศรษฐกิจของผู้ที่จะมาอาศัยอยู่ในเมืองนี้

สำหรับพระยาการเมืองได้ถวายความเห็นไว้ว่า "ไชยภูมิของเมืองนี้ดีจริง เพราะเหตุว่าเนื้อดินมีพรรณรังสี 5 ประการ และประกอบด้วยศุภนิมิตรไชยมงคล 7 ประการ" ซึ่งทัศนะนี้แสดงให้เห็นถึงสภาพแวดล้อมที่ดีของสถานที่ที่จะสร้างเมืองเชียงใหม่ (เทศบาลนครเชียงใหม่ 2528: ไม่ปรากฏเลขหน้า)

เมื่อกษัตริย์ทั้งสามพระองค์ทรงปรึกษากันแล้ว พระเจ้าเม็งรายมหาราชจึงได้ตกลงพระทัยที่จะสร้างเมืองใหม่ขึ้น ณ ที่ราบเชิงดอยแห่งนี้ โดยสร้างกำแพงเมืองด้านกว้าง 800 วา ด้านยาว 1,000 วา มาบรรจบกันเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า นอกจากนี้จากหลักฐานและตำนานพบว่า นอกจากกำแพงเมืองที่ล้อมรอบเมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยมนี้แล้ว อีกส่วนหนึ่งเรียกว่า กำแพงดิน หรือกำแพงเมืองชั้นนอก มีแนวตั้งแต่มุมด้านตะวันออกเฉียงเหนือของกำแพงรูปสี่เหลี่ยมข้างต้นเลียบฝั่งตะวันตกของลำน้ำแม่ข่าลงไปทางใต้ วกไปทางตะวันตกอ้อมขึ้นไปบรรจบกับมุมตะวันตกเฉียงใต้ของเมืองรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าดังกล่าว (ปัจจุบันกำแพงดินเหลืออยู่ให้เห็นร่องรอยชัดเจน เฉพาะด้านตะวันตกติดกับโรงพยาบาลสวนปรุง ส่วนอื่น ๆ ถูกบุกกรุกด้วยการสร้างที่อยู่อาศัยเบียดติดกำแพง หรือสร้างอยู่บนกำแพง บางบริเวณไม่เหลือร่องรอยเลย) การสร้างเมืองเชียงใหม่ใช้เวลา 4 เดือนจึงแล้วเสร็จ พญาทั้งสามทรงขนานนามเมืองนี้ว่า "นพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่" ในปี พ.ศ. 1839

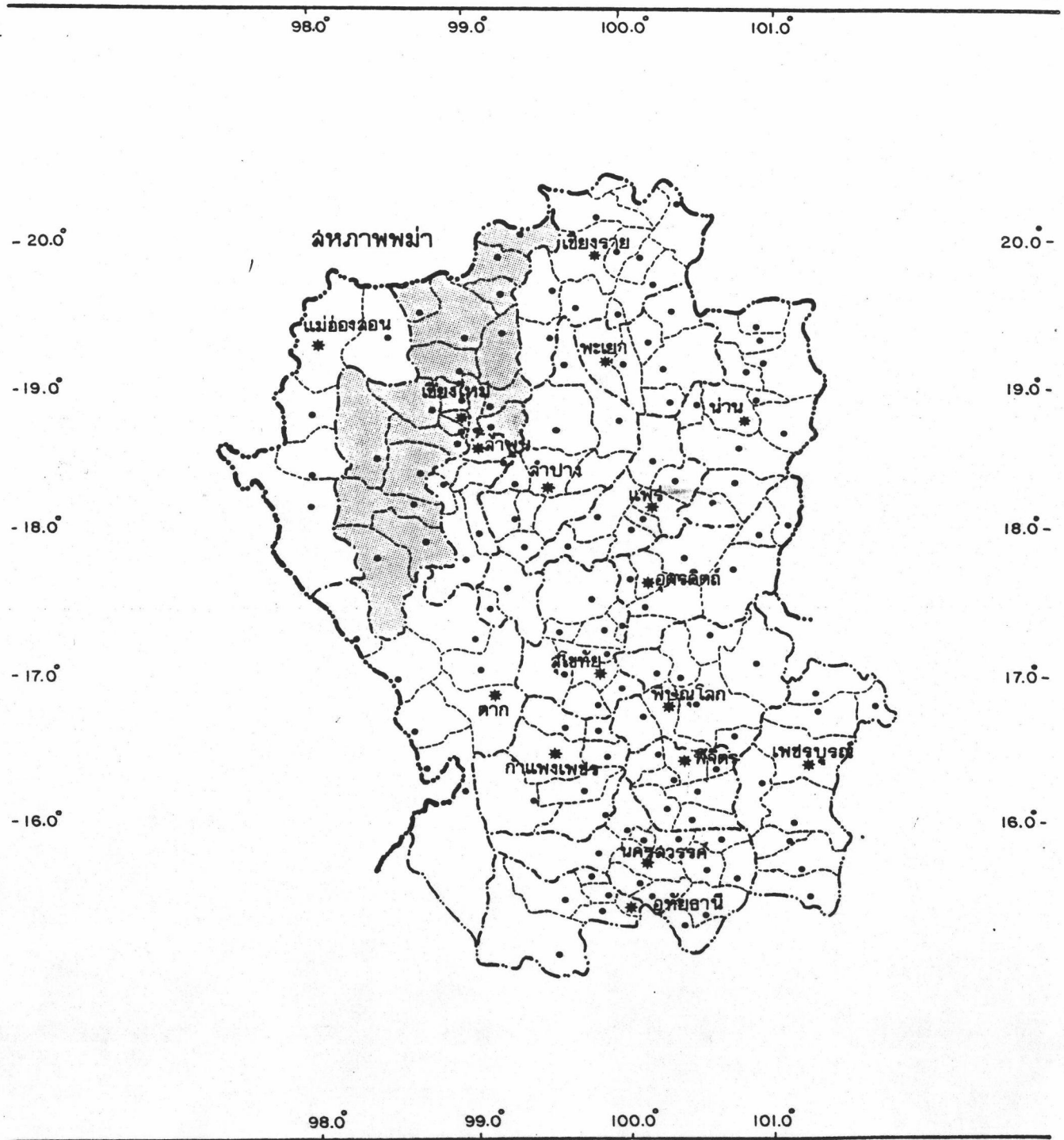
เมืองเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางความเจริญของล้านนาไทย โดยมีกษัตริย์เชื้อสายราชวงศ์มังรายปกครองตลอดมา จนถึง 200 ปีเศษ กษัตริย์จึงตกอยู่ในการรุกรานและเป็นเมืองประเทศราชของพม่า และกรุงศรีอยุธยาอยู่หลายยุคหลายสมัย จนครั้งสุดท้ายในสมัยกรุงธนบุรีพระเจ้าตากสินมหาราชทรงตีนครเชียงใหม่คืนได้จากพม่า เมื่อปี พ.ศ. 2317 แล้วทรงกวาดล้างอิทธิพลของพม่าออกจากล้านนาไทยได้สำเร็จ และทรงแต่งตั้งเจ้าเมืองมาประจำทุกเมือง แต่ผู้ครองนครที่ยังมีต่อมา เจ้าผู้ครองนครในล้านนาไทยต้องถวายต้นไม้เงินต้นไม้ทอง และเครื่องราชบรรณาการมาแต่สมัยกรุงธนบุรีทุก ๆ ปี ในฐานะประเทศราช ซึ่งยุติลงในปี พ.ศ. 2435 เชียงใหม่เป็นประเทศราชของกรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ จนถึงสมัยสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกได้ทรงสถาปนา "พญากาวิละ" (กาวิละ ณ เชียงใหม่) ขึ้นเป็นเจ้าพญากาวิละเป็นต้นตระกูล ณ เชียงใหม่ ปกครองเมืองเชียงใหม่สืบต่อมาจนถึงเจ้าแก้วแว้วรวงศ์ที่ 9 เป็นองค์สุดท้าย

เมื่อคราวจัดแบ่งการปกครองราชอาณาจักรไทยออกเป็นมณฑล ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2439) โปรดให้รวมหัวเมืองต่าง ๆ และเมืองเชียงใหม่เป็นมณฑลลาวเฉียง เปลี่ยนชื่อเป็นมณฑลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในปี พ.ศ. 2442 และในปี พ.ศ. 2444 ได้เปลี่ยนมาเป็นชื่อมณฑลพายัพ มีสมุหเทศาภิบาลสำเร็จราชการมณฑล และต่อมาภายหลังได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 แล้วได้ยุบเลิกมณฑลเสีย เชียงใหม่จึงเป็นจังหวัดมาจนถึงปัจจุบันนี้

3.2 ลักษณะทั่วไปทางกายภาพ

3.2.1 ที่ตั้ง

จังหวัดเชียงใหม่ตั้งอยู่ในภาคเหนือของประเทศไทย (แผนที่ 3.1) ระหว่างระตติจุดที่ 17 องศา 15 ลิบดาเหนือ ถึง 20 องศา 10 ลิบดาเหนือ, ลองติจุดที่ 98 องศา 5 ลิบดาตะวันออก ถึง 99 องศา 40 ลิบดาตะวันออก ที่ตั้งของจังหวัดเชียงใหม่อยู่สูงจากระดับน้ำทะเลโดยเฉลี่ยประมาณ 1,027 ฟุต (310 เมตร) ส่วนที่กว้างที่สุดของจังหวัดจากตะวันตกจรดตะวันออก

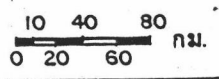

แผนที่ 3.1 แสดง เขตการปกครองและที่ตั้งจังหวัดในภาคเหนือ

สัญลักษณ์		
.....	เขตประเทศ	* ที่ตั้งจังหวัด
.....	เขตภาค	• ที่ตั้งอำเภอ
.....	เขตจังหวัด	
.....	เขตอำเภอ	

ที่มา: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

การเล่นอเนวทางการใช้ที่ดินสำหรับเขตชานเมืองเชียงใหม่

ประมาณ 138 กิโลเมตร ส่วนยาวเหนือจรดใต้ประมาณ 320 กิโลเมตร อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 789 กิโลเมตร

3.2.2 อาณาเขต

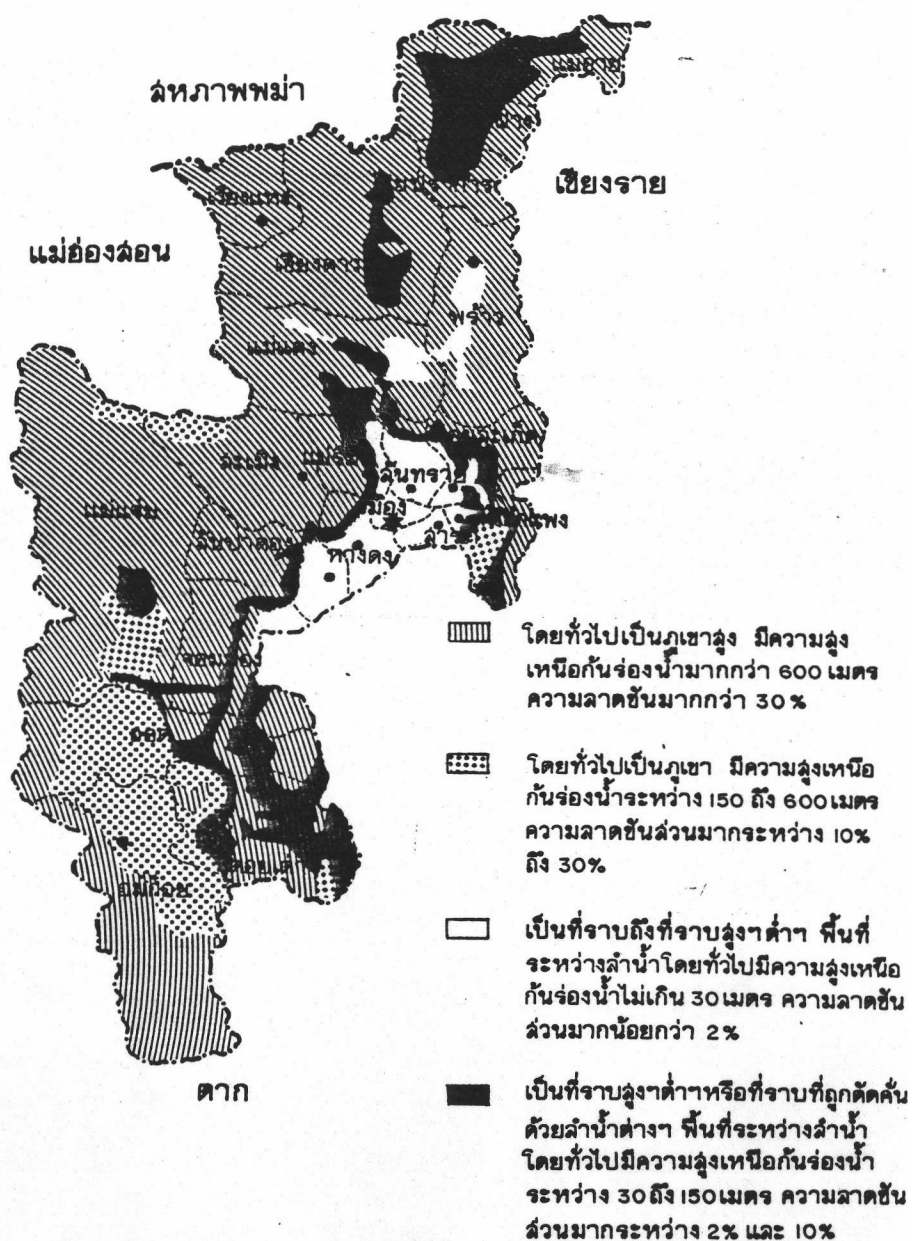
ในการแบ่งอาณาเขตของจังหวัดเชียงใหม่ได้ใช้หลักสากล ได้แก่ สันปันน้ำ, ร่องน้ำลึกเป็นเครื่องพิจารณา ดังนี้ (แผนที่ 3.1)

ทิศเหนือ	ติดต่อกับรัฐเชียงตุง สาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับจังหวัดเชียงราย, ลำปาง และลำพูน
ทิศใต้	ติดต่อกับจังหวัดตาก
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับจังหวัดแม่ฮ่องสอน

3.2.3 ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดเชียงใหม่ตั้งอยู่บริเวณที่ราบเชิงเขา โดยมีทิวเขาล้อมรอบเป็นแนวจากบริเวณทิศตะวันตก ทิศเหนือ และทิศตะวันออก บริเวณตอนกลางของพื้นที่ ที่ราบบริเวณนี้เกิดจากลักษณะที่เป็นแอ่งกระทะ (Graben) คือ มีแนวรอยเลื่อน (Fault) 2 แนวเกิดขึ้น ทำให้บริเวณตรงกลางทรุดตัวลง ทำให้มีลักษณะเป็นแอ่งลงไปเป็นที่ราบลุ่ม (แผนที่ 3.2)

พื้นที่ของจังหวัดเชียงใหม่มีประมาณ 22,848.421 ตารางกิโลเมตร ส่วนใหญ่เป็นภูเขาและป่าไม้ มีส่วนที่เป็นพื้นที่ราบเป็นที่ตั้งของพื้นที่เมืองเชียงใหม่ และพื้นที่เกษตรกรรม ทั้งนี้เนื่องจากมีแม่น้ำปิงไหลผ่านที่ราบดังกล่าวในแนวเหนือไปใต้ เป็นแม่น้ำที่หล่อเลี้ยงที่ราบบริเวณนี้ให้อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก แต่ในเวลาหน้าน้ำฤดูฝนมักจะเกิดปัญหาน้ำท่วม ทว่าความเสียหายแก่ไร่นาอยู่เป็นประจำ แต่การที่น้ำท่วมนี้ก็ เป็นผลดี เนื่องจากน้ำได้พาตะกอนอินทรีย์สารมาทับถมเป็นปุ๋ยธรรมชาติให้แก่พื้นดิน การตั้งถิ่นฐานหรือการสร้างบ้านเรือนโดยทั่วไปเลือกบริเวณที่เรียกว่า Natural Levee (พนังธรรมชาติ) ซึ่งมีระดับสูงกว่าที่ราบทั่วไป

แผนที่ 3.2 แสดง ลักษณะพื้นผิว

สัญลักษณ์

-----	เขตประเทศ	*	ที่ตั้งจังหวัด
- . - . - .	เขตจังหวัด	●	ที่ตั้งอำเภอ
-----	เขตอำเภอ		

ที่มา : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

0 10 20 30 กม.

การเสนอแนวทางการใช้ที่ดินสำหรับเขตชานเมืองเชียงใหม่

3.2.4 ภูมิอากาศ

ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดเชียงใหม่ อยู่ลึกเข้ามาในแผ่นดินมาก ห่างจากทะเลและติดต่อกับแผ่นดินใหญ่ของทวีป ลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาสลับซับซ้อนกันมาก ดินฟ้าอากาศในเชียงใหม่ในฤดูร้อนจึงร้อนมาก และในฤดูหนาวก็หนาวมากเช่นกัน ลักษณะภูมิอากาศของเชียงใหม่อาจแบ่งออกตามฤดูกาลดังนี้

1. ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่ปลายเดือนพฤศจิกายนจนถึงปลายเดือนกันยายนหรือเดือนตุลาคมรวมระยะเวลา 4 เดือน เป็นฝนที่เกิดจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ และอาจมีฝนอันเกิดจากพายุดีเปรสชันจากทะเลจีนใต้ ในระหว่างเดือนกรกฎาคม-กันยายน ประมาณเดือนสิงหาคมจะมีฝนตกชุกมากที่สุด ซึ่งค่าเฉลี่ยปริมาณฝนของจังหวัดเชียงใหม่ตลอดปีประมาณ 1,265 มิลลิเมตร

2. ฤดูหนาว ตั้งต้นประมาณกลางเดือนตุลาคมถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ ประมาณ 3 เดือนครึ่งถึง 4 เดือน อากาศหนาวเย็นมากเนื่องจากลมฝ่ายเหนือหรือลมตะวันออกเฉียงเหนือที่พัดจากบริเวณความกดอากาศสูงในประเทศจีนได้พัดพาเอาความหนาวเย็นจากพื้นแผ่นดินแห่งทวีปเอเชียลงมา เดือนที่อากาศหนาวเย็นที่สุดคือ เดือนมกราคมอุณหภูมิอาจลดต่ำเหลือเพียง 4-5 องศาเซลเซียส

3. ฤดูร้อน ตั้งต้นประมาณกลางเดือนกุมภาพันธ์ถึงกลางเดือนพฤษภาคม ประมาณ 3 เดือน อุณหภูมิสูงสุดประมาณ 35-40 องศาเซลเซียส อากาศร้อนที่สุดในเดือนเมษายน

3.2.5 การตั้งถิ่นฐาน

การตั้งถิ่นฐาน (Settlement) ของประชากรในจังหวัดเชียงใหม่แบ่งออกเป็น 2 แบบใหญ่ ๆ ดังนี้คือ (แผนที่ 3.3)

1. การตั้งถิ่นฐานแบบชุมชนเมือง (Urban settlement)

แต่เดิมการตั้งถิ่นฐานแบบชุมชนมีเฉพาะในชุมชนคูเมืองและทางทิศตะวันออกของเมืองจนจรดแม่น้ำปิง ต่อมาเมื่อมีการสร้างถนนไฮเวย์สายเชียงใหม่-ลำปาง ประกอบกับจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น ความจำเป็นในเรื่องที่อยู่อาศัยก็เพิ่มขึ้นตามไปด้วย ดังนั้นการกระจายของประชากรจึงมีแนวโน้มที่จะขยายออกไปตามเส้นทางคมนาคม เห็นได้ชัดเจนว่า ทางด้านเหนือของคูเมืองเชียงใหม่จากประตูช้างเผือกขึ้นไป แต่ก่อนพื้นที่บริเวณนี้ส่วนใหญ่เป็นที่ทำการเกษตร มีบ้านเรือนตั้งอยู่อย่างกระจัดกระจาย ปัจจุบันบริเวณดังกล่าวได้กลายเป็นตึกแถวหมู่บ้านจัดสรร สถานีขนส่ง เชียงใหม่ และวิทยาลัยครู เชียงใหม่ การตั้งถิ่นฐานมีหนาแน่นไปจนจรดถนนไฮเวย์ ส่วนทางด้านทิศตะวันออกบริเวณสองฟากถนนสายเชียงใหม่-สันทราย แต่เดิมพื้นที่ส่วนใหญ่ก็เป็นที่ทำการเกษตรเช่นเดียวกัน ปัจจุบันมีการตั้งถิ่นฐานกระจายออกไปจากตัวเมืองตามถนนสายนี้ ทางทิศตะวันตกบริเวณที่ขนาบด้วยถนนห้วยแก้วและถนนสุเทพ พื้นที่บริเวณนี้เป็นทุ่งนาเกือบทั้งหมดมีการตั้งถิ่นฐานจัดกระจายตามถนนห้วยแก้ว ปัจจุบันได้มีการสร้างบ้านเรือน ตึกแถว มีร้านอาหารหลายแห่งตามถนนทั้งสอง และมีการตัดถนนนิมมานเหมินท์ เชื่อมระหว่างถนนห้วยแก้วกับถนนสุเทพซึ่งบริเวณนี้มีหมู่บ้านจัดสรร โรงแรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ การตั้งถิ่นฐานขยายตัวไปจนจรดเชิงดอยสุเทพ ส่วนทางด้านทิศใต้การตั้งถิ่นฐานจะอยู่ภายในเขตกำแพงดินและเกาะติดไปตามลำน้ำปิงเท่านั้น ซึ่งพื้นที่ภายนอกกำแพงดินออกไปก็จะเป็นพื้นที่เพาะปลูก การขยายตัวทางด้านนี้ไม่รวดเร็วมากนัก แต่จะเพิ่มความหนาแน่นขึ้น ในแนวถนนเชียงใหม่-ฮอด และถนนช้างคลานมีหมู่บ้านจัดสรรเกิดขึ้นด้วย

2. การตั้งถิ่นฐานแบบชนบท (Rural settlement)

สามารถแบ่งลักษณะการตั้งถิ่นฐานแบบชนบทของจังหวัดเชียงใหม่ออกเป็น 3 แบบดังนี้ คือ

ก. การตั้งถิ่นฐานแบบโดด ๆ (Isolated or Disperse) การตั้งถิ่นฐานแบบนี้ได้แก่ พวกชาวเขาเผ่าต่าง ๆ และชาวบ้านที่สร้างบ้านเรือนอยู่โดดๆ ตามภูเขาคอกทุกลูก เนินเขา และหุบเขาที่มีลำธารไหล

ผ่าน พวกที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในหุบเขา ทว่าการเพาะปลูกพืชไร่ในบริเวณที่ราบดินตะกอนทับถม (Alluvial Plain) ซึ่งปรากฏอยู่ทุกอำเภอในจังหวัดเชียงใหม่ สำหรับพวกชาวเขาอยู่ในระดับความสูงที่แตกต่างกับชาวเขาเผ่าลีซอ ชอบอาศัยอยู่ในระดับความสูงประมาณ 4,000-5,000 ฟุต จากระดับน้ำทะเล ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง เป็นพวกที่อยู่ระดับต่ำที่สุดประมาณ 1,500-3,500 ฟุต

ข. การตั้งถิ่นฐานแบบอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม (Compact)

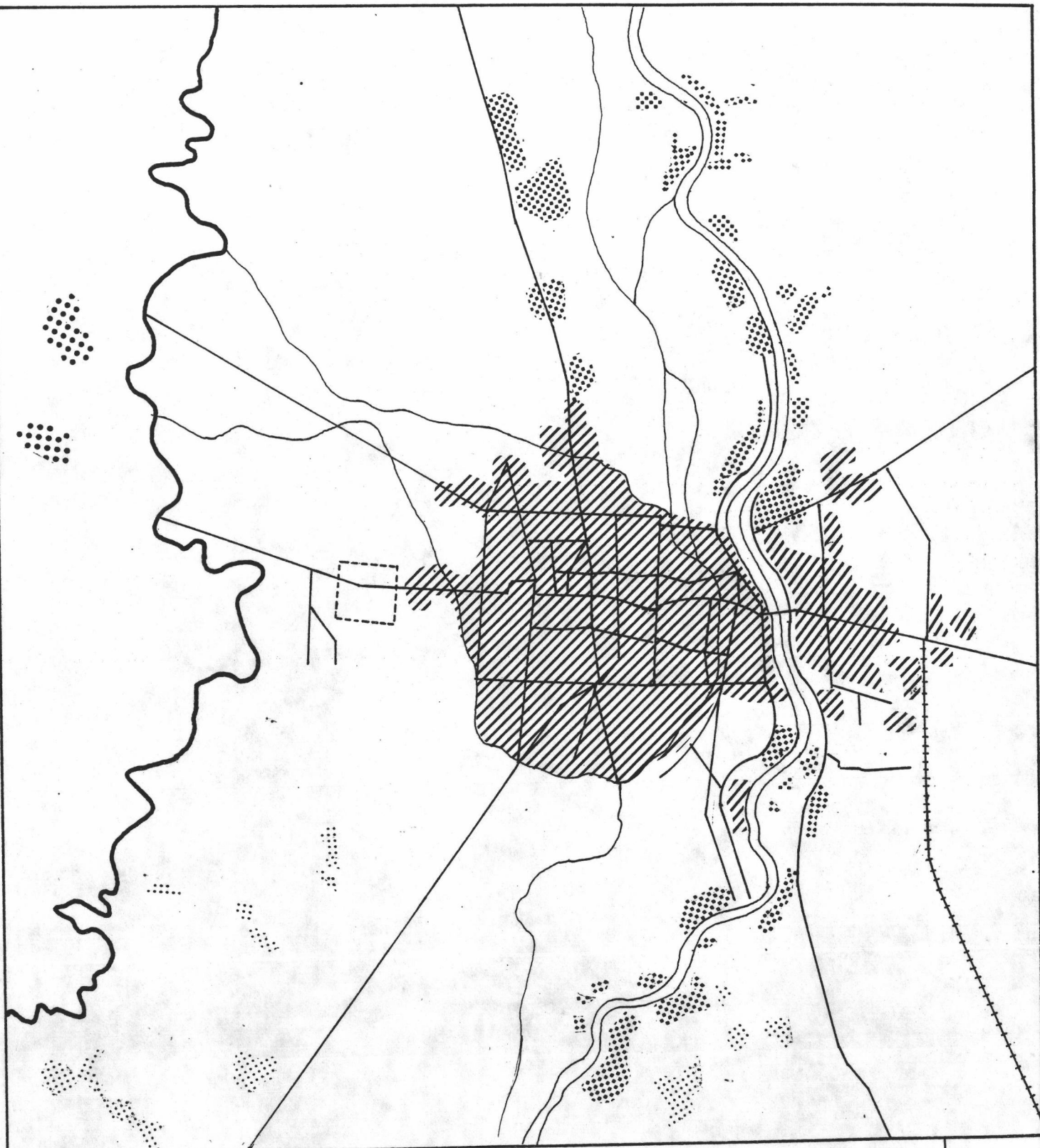
การตั้งถิ่นฐานแบบนี้ประชากรสร้างบ้านเรือนอยู่ใกล้ ๆ กันเป็นหมู่บ้าน ซึ่งมีทั้งหมู่บ้านขนาดใหญ่และหมู่บ้านขนาดเล็ก โดยยึดเอาบ้านกำนัน บ้านผู้ใหญ่บ้าน โรงเรียน วัดหรือบ่อน้ำเป็นศูนย์กลางหมู่บ้าน การตั้งถิ่นฐานแบบนี้มีทั้งบริเวณเนินเขาและที่ราบในทุกอำเภอของจังหวัดเชียงใหม่

ค. การตั้งถิ่นฐานตามความยาว (Linear) โดย

อาศัยถนนและลำน้ำเป็นหลัก บางแห่งในจังหวัดเชียงใหม่ลักษณะของถนนและลำน้ำจะขนานกัน เช่น ในเขตอำเภอแม่แตงและแม่ริม ถนนขนานกับแม่น้ำปิง การตั้งถิ่นฐานหรือการก่อสร้างบ้านเรือนโดยทั่วไปเลือกบริเวณที่เรียกว่า ผนังธรรมชาติ (Natural Leracs) บริเวณที่มีน้ำท่วมถึงใช้เป็นที่ทำการเพาะปลูก นอกจากการตั้งถิ่นฐานบนผนังธรรมชาติแล้ว ยังมีการตั้งถิ่นฐานตามสองฟากถนนและคลองชลประทาน เห็นได้ชัดเจนในอำเภอสันป่าตองจังหวัดเชียงใหม่ มีการตั้งถิ่นฐานแบบนี้มากที่สุด และแหล่งน้ำที่เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการเลือกทำเลที่อยู่อาศัยของประชากรในจังหวัดเชียงใหม่

3.3 การคมนาคม

จังหวัดเชียงใหม่สามารถติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงและกรุงเทพมหานคร โดยใช้การคมนาคมทางบก คือ ทางรถยนต์ ทางรถไฟ และการคมนาคมทางอากาศ ได้สะดวกและรวดเร็ว

แผนที่ 3.3 แสดง ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน

สัญลักษณ์

- ชุมชนเมือง
- การตั้งถิ่นฐานแบบโดดๆ
- การตั้งถิ่นฐานแบบเป็นกลุ่ม
- การตั้งถิ่นฐานแบบแนวยาว

3.3.1 การคมนาคมทางบก (แผนที่ 3.4)

1. ทางรถยนต์ ติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงโดยทางรถยนต์
ดังนี้

- ติดต่อกับจังหวัดลำพูน ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 11 ระยะทางประมาณ 34 กม. (สายชุปเปอร์ไฮเวย์) ลำปาง-เชียงใหม่

- ติดต่อกับจังหวัดลำพูน ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 106 ระยะทางประมาณ 26 กิโลเมตร

- ติดต่อกับจังหวัดลำปาง โดยทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 11 ระยะทางประมาณ 90 กิโลเมตร และสามารถติดต่อกับจังหวัดพะเยา และจังหวัดเชียงราย โดยอาศัยทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 และติดต่อกับจังหวัดเชียงรายตามทางหลวงจังหวัด 1019 ระยะทางประมาณ 176 กิโลเมตร ซึ่งปัจจุบันประชาชนนิยมมาใช้เส้นทางสายนี้มาก เพราะสะดวกและรวดเร็วกว่าเส้นทางสายอื่น

- ติดต่อกับจังหวัดแพร่-น่าน โดยทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 11 ผ่านจังหวัดลำพูน-ลำปาง ถึงอำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ แล้วเลี้ยวเข้าสู่ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 101 เข้าสู่จังหวัดแพร่และจังหวัดน่าน

- ติดต่อกับจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 108 ระยะทางประมาณ 350 กิโลเมตร

เส้นทางติดต่อระหว่างอำเภอเมืองกับอำเภอต่าง ๆ มี
ดังนี้

- จากอำเภอเมืองไปตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 107 ขึ้นไปสู่ทิศเหนือ ประมาณ 17 กิโลเมตร ก็จะถึงอำเภอแม่ริม และจากอำเภอแม่ริม เลี้ยวซ้ายไปตามทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1096 ระยะทางจากอำเภอแม่ริมถึงอำเภอสะเมิง ประมาณ 37 กิโลเมตร และจากอำเภอแม่ริมขึ้นทิศเหนือไปตามเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 107 ประมาณ 23 กิโลเมตร ก็จะถึงอำเภอแม่แตง จากอำเภอแม่แตงไปตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 107 ขึ้นสู่ทิศเหนือ ระยะทางประมาณ 45 กิโลเมตร ก็จะถึงอำเภอเชียงดาว จาก

อำเภอเชียงดาว เลี้ยวซ้ายไปตามทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1178 ประมาณ 72 กิโลเมตร ก็จะถึงกิ่งอำเภอเวียงแหง จากอำเภอเชียงดาวขึ้นสู่ทิศเหนือไปตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 107 ระยะทางประมาณ 69 กิโลเมตร ก็จะถึงอำเภอฝาง และจากอำเภอฝางขึ้นสู่ทิศเหนือไปตามทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1089 ระยะทางประมาณ 20 กิโลเมตร ก็จะถึงอำเภอแม่อาย

- จากอำเภอเมืองไปตามทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1001 ขึ้นสู่ทิศเหนือ ประมาณ 93 กิโลเมตร ก็จะถึงอำเภอพร้าว

- จากอำเภอเมืองไปตามทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1019 ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ แล้วเลี้ยวซ้ายไปตามทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1001 ประมาณ 12 กิโลเมตร ก็จะถึงอำเภอสันทราย

- จากอำเภอเมืองไปตามทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1019 ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ประมาณ 18 กิโลเมตร ก็จะถึงอำเภอดอยสะเก็ด

- จากอำเภอเมืองไปตามทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1006 ไปทางทิศตะวันออก ประมาณ 13 กิโลเมตร ก็จะถึงอำเภอสันกำแพง

- จากอำเภอเมืองไปตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 106 ลงสู่ทิศใต้ประมาณ 10 กิโลเมตร ก็จะถึงอำเภอสารภี

- จากอำเภอเมืองไปตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 108 ลงสู่ทิศใต้ถึงบ้านสันป่าสักเลี้ยวขวาไปตามทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1259 ไปประมาณ 40 กิโลเมตร ก็จะถึงอำเภอสะเมิง

- จากอำเภอเมืองไปตามทางหลวงจังหวัดหมายเลข 108 ลงสู่ทิศใต้ประมาณ 11 กิโลเมตร ก็จะถึงอำเภอหางดง จากอำเภอหางดงไปตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 108 ลงสู่ทิศใต้ประมาณ 11 กิโลเมตร ก็จะถึงอำเภอสันป่าดอง จากอำเภอสันป่าดองไปตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 108 ลงสู่ทิศใต้ประมาณ 46 กิโลเมตร ก็จะถึงอำเภอจอมทอง จากอำเภอจอมทองไปตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 108 ลงสู่ทิศใต้ประมาณ 20 กิโลเมตร ก็จะถึงอำเภอฮอด จากอำเภอฮอดไปตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 108 ไปทางทิศตะวันตก เลี้ยวขวาขึ้นสู่ทิศเหนือไปตามทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1088 ก็จะถึง

อำเภอแม่แจ่ม ระยะทางประมาณ 67 กิโลเมตร

- จากอำเภอฮอดไปตามทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1103 ลงสู่ทิศใต้ประมาณ 24 กิโลเมตร ก็จะถึงอำเภอดอยเต่า

- จากอำเภอฮอดไปตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 108 ไปทางทิศตะวันตก แล้วเลี้ยวซ้ายลงสู่ทิศใต้ ตามทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1099 ระยะทางประมาณ 82 กิโลเมตร ก็จะถึงอำเภออมก๋อย

2. ทางรถไฟ จังหวัดเชียงใหม่มีสถานีรถไฟเชียงใหม่ เป็นสถานีปลายทางของเส้นทางรถไฟสายเหนือ มีขบวนรถไฟที่เดินทางระหว่าง เชียงใหม่-กรุงเทพฯ และ เชียงใหม่-พิษณุโลก จะมีขบวนรถไฟเข้าออกจากสถานีรถไฟจังหวัดเชียงใหม่เป็นประจำทุกวัน ระยะทางจากเชียงใหม่-กรุงเทพมหานคร ประมาณ 751 กิโลเมตร

3.3.2 การคมนาคมทางอากาศ

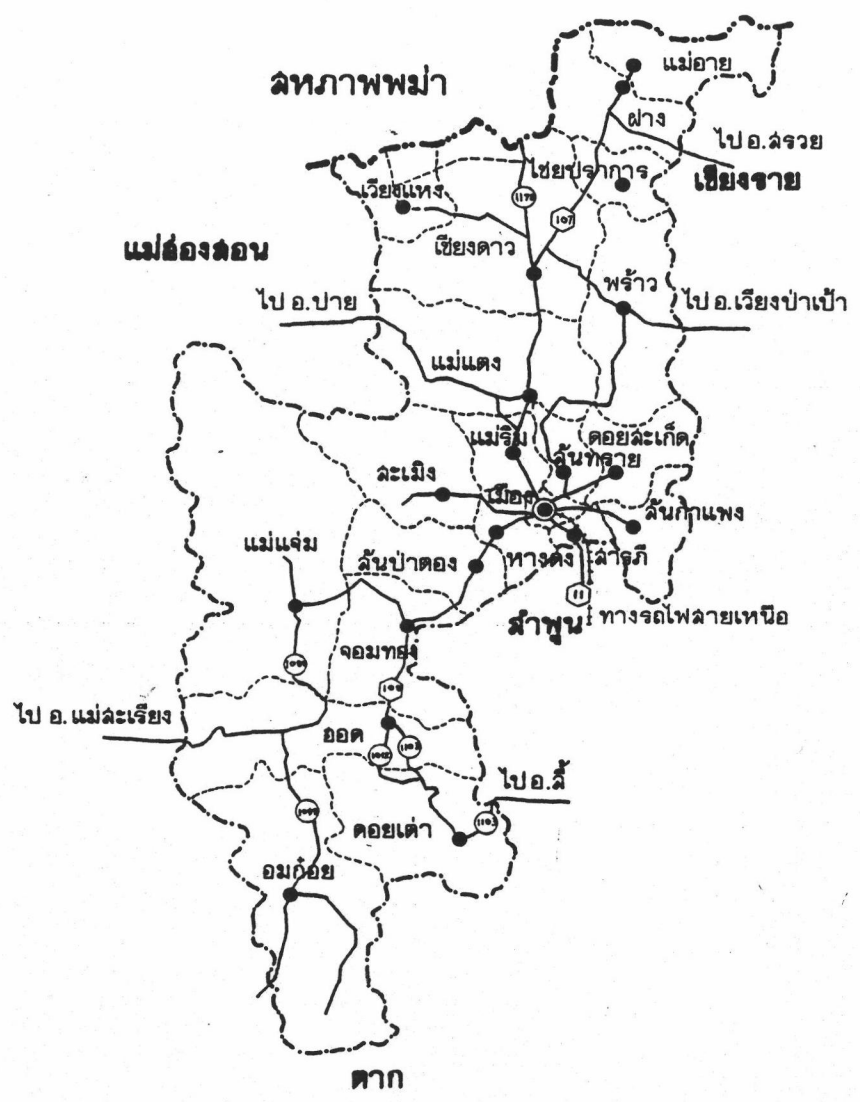
จังหวัดเชียงใหม่มีการคมนาคมทางอากาศ ติดต่อกรุงเทพฯ-มณฑลนครและจังหวัดใกล้เคียง โดยเครื่องบิน บ.ด.ท., การบินไทย ติดต่อระหว่างเชียงใหม่กับกรุงเทพมหานคร, ลำปาง เชียงราย แพร่ น่าน และแม่ฮ่องสอน นอกจากนี้ยังมีการติดต่อระหว่างเชียงใหม่-ฮ่องกง, เชียงใหม่-กรุงเทพมหานคร และโอซากา (ประเทศญี่ปุ่น)- เชียงใหม่-กรุงเทพฯ อีกด้วย

3.3.3 การขนส่งสาธารณะ

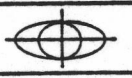
ปัจจุบันจังหวัดเชียงใหม่มีสถานีขนส่งสาธารณะชั้น 1 จำนวน 2 แห่งด้วยกัน คือ

แห่งที่ 1 คือ สถานีขนส่งผู้โดยสารข้างเผือก ตั้งอยู่ที่ถนนข้างเผือก ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมืองเชียงใหม่ มีพื้นที่บริการ 3 ไร่ 1 งาน 12 ตารางวา

แห่งที่ 2 คือ สถานีขนส่งผู้โดยสารอยู่มุมถนนแก้วนารัฐกับถนนชูปเปอร์ไฮเวย์ (อาเขต) ตำบลหนองป่าครั่ง อ.เมืองเชียงใหม่ มีพื้นที่

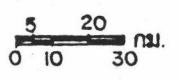

แผนที่ 3.4 แสดง เส้นทางคมนาคม

.....	เขตประเทศ	●	ที่ตั้งอำเภอ
-----	เขตจังหวัด	◻	ทางหลวงแผ่นดิน
-----	เขตอำเภอ	○	ทางหลวงจังหวัด
●	ที่ตั้งจังหวัด		

ที่มา: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

การเสนอแนวทางการใช้ที่ดินสำหรับเขตชานเมืองเชียงใหม่

บริการ 10 ไร่

สถานีขนส่งทั้ง 2 แห่ง มีรถยนต์โดยสารที่เดินทางติดต่อระหว่าง เชียงใหม่กับกรุงเทพมหานคร และรถยนต์โดยสารประจำทางที่วิ่งรับส่งผู้โดยสารกับจังหวัดใกล้เคียง จอดรับส่งผู้โดยสาร

3.4 เขตการปกครอง (แผนที่ 3.5)

ในปี พ.ศ. 2532 จังหวัดเชียงใหม่มีเขตการปกครองในระดับอำเภอ แบ่งเป็น 19 อำเภอ และ 2 กิ่งอำเภอ อำเภอที่เล็กที่สุดคือ อำเภอสารภี มีพื้นที่ 128.37 ตารางกิโลเมตร ส่วนอำเภอที่ใหญ่ที่สุดคือ อำเภอแม่แจ่ม มีพื้นที่ 3,750.3 ตารางกิโลเมตร ส่วนเขตการปกครองซึ่งแบ่งซอยออกเป็นระดับตำบล นั้นมีรวมทั้งสิ้น 1292 ตำบล และระดับหมู่บ้าน 1,630 หมู่บ้าน ประชากรโดยเฉลี่ยหมู่บ้านละ 832 คน (ชุมชนเดช พรหมเสริม 2524 : 128)

กลุ่มอำเภอที่มีการแบ่งซอยเขตการปกครองลงเป็นระดับตำบลและหมู่บ้านมากมักเป็นอำเภอขนาดเล็ก พื้นที่ไม่เกิน 900 ตารางกิโลเมตร ซึ่งมีขนาดประชากรกระจุกตัวอยู่รวมกัน เนื่องจากสภาพพื้นที่เป็นอำเภอซึ่งอยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำ ได้แก่ กลุ่มอำเภอเมืองสารภี หางดง สันทราย แม่ริม ดอยสะเก็ด สันกำแพงและสันป่าตอง

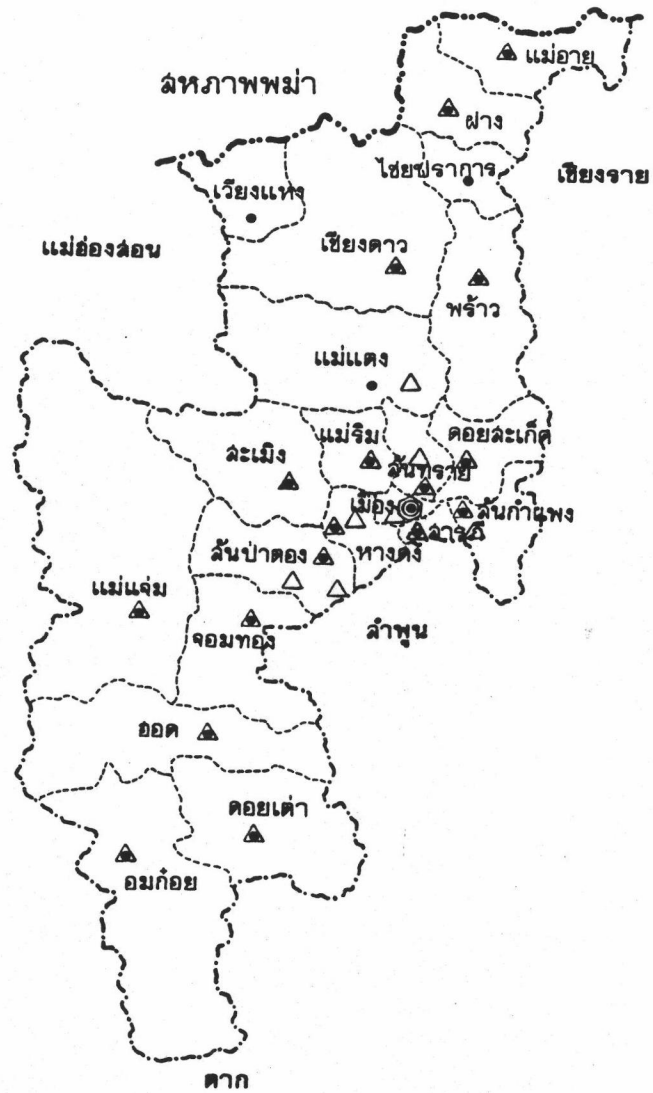
กลุ่มตำบลที่มีการแบ่งซอยเขตการปกครองมากรองลงมาได้แก่ กลุ่มอำเภอที่มีพื้นที่ขนาดกลาง 1,000-2,000 ตารางกิโลเมตร มีพื้นที่ต่อเนื่องกับอำเภอในกลุ่มแรก สภาพพื้นที่เป็นที่ราบเชิงเขา หรือที่ราบระหว่างหุบเขา อยู่ในระดับสูงจากระดับน้ำทะเลไม่เกิน 500 เมตร มีประชากรอยู่อาศัยหนาแน่น รองลงมาได้แก่ อำเภอจอมทอง แม่แตง เชียงดาว พร้าวก และฝาง

กลุ่มที่มีการแบ่งซอยเขตการปกครองน้อยนั้น เป็นอำเภอที่มีพื้นที่ขนาดปานกลางจนถึงขนาดใหญ่คือ ตั้งแต่ 1,000 ตารางกิโลเมตร จนถึงมากกว่า 3,000 ตารางกิโลเมตร สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่สูงจากระดับน้ำทะเลมากกว่า 500 เมตร เป็นภูเขาและที่ราบสูง มีประชากรอาศัยอย่างเบาบาง ทำให้ตำบลหนึ่ง ๆ มีพื้นที่รับผิดชอบกว้างขวางมาก เช่น อำเภอแม่แจ่ม อำเภอคอยเต่า

ตารางที่ 3.1 แสดงเขตการปกครองจังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ.2531

อำเภอ	พื้นที่ (กม. ²)	ตำบล	หมู่บ้าน	เทศบาล	สุขาภิบาล
เมือง	172.271	16	56	1	1
จอมทอง	1,085.022	9	99	-	1
แม่แจ่ม	3,750.322	7	74	-	1
เชียงดาว	2,100.597	7	64	-	1
ดอยสะเก็ด	749.0	13	101	-	1
แม่แตง	1,520.574	6	39	-	1
แม่ริม	359.865	11	78	-	1
สะเมิง	1,002.00	5	40	-	1
ฝาง	1,001.80	7	77	-	1
แม่อาว	900.00	6	60	-	1
พร้าว	1,281.223	11	98	-	1
สันป่าตอง	890.586	13	158	-	3
สันกำแพง	831.101	16	132	-	2
สันทราย	318.02	12	100	-	2
หางดง	209.224	11	86	-	2
ฮอด	1,596.0	6	50	-	1
ดอยเต่า	1,396.352	6	39	-	1
อมก๋อย	2,336.266	5	57	-	1
สารภี	128.366	12	99	-	1
กิ่ง อ.เวียงแหง	660.0	2	18	-	-
กิ่ง อ.ไชยปราการ	559.83	4	36	-	-
รวม	22,848.421	192	1,630	1	25

ที่มา : กองแผนที่สถิติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ

แผนที่ 3.5 แสดง เขตการปกครองจังหวัดเชียงใหม่

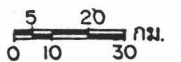

สัญลักษณ์

- เขตประเทศ
- เขตจังหวัด
- เขตอำเภอ
- ที่ตั้งจังหวัด

- ที่ตั้งอำเภอ
- เทศบาลนคร
- △ ภูเขากิบาล

ที่มา: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

การเสนอแนวทางการใช้ที่ดินสำหรับเขตชานเมืองเชียงใหม่

อำเภอฮอด อำเภอแม่เฒ่า และอำเภออมก๋อย เหล่านี้

และบริเวณที่เป็นชุมชนหนาแน่น ซึ่งจัดให้มีการปกครองในรูปเทศบาล และสุขาภิบาลนั้น จังหวัดเชียงใหม่มีเทศบาลระดับเทศบาลนครหนึ่งแห่งกับสุขาภิบาล อีก 25 แห่ง

1. เขตเทศบาล พื้นที่ในเขตเทศบาลของจังหวัดเชียงใหม่มีเพียงแห่งเดียว คือ เทศบาลนครเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 2532 มีพื้นที่รวม 40.2 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 0.17 ของพื้นที่รวมทั้งจังหวัด

2. เขตสุขาภิบาล เป็นที่ตั้งของชุมชนที่มีความสำคัญรองจากเขตเทศบาล พื้นที่ซึ่งจะสามารถจัดการปกครองในรูปของสุขาภิบาลนั้นต้องเป็นชุมชนที่เป็นที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอ หรือเป็นชุมชนที่มีประชากรไม่ต่ำกว่า 1,500 คน และมีพื้นที่ 4 ตารางกิโลเมตร หรือเป็นชุมชนที่มีร้านค้าไม่ต่ำกว่า 100 ห้าง ในจังหวัดเชียงใหม่มีเขตสุขาภิบาลรวมทั้งสิ้น 25 แห่ง เป็นที่น่าสังเกตว่า พัฒนาการของเขตสุขาภิบาลนี้ต่อไปจะกลายเป็นชุมชนเมืองที่อยู่ในเขตเทศบาลไป โดยเฉพาะสุขาภิบาลที่เป็นชุมชนชานเมือง เช่น สุขาภิบาลช้างเผือก ที่ครอบคลุมตำบลช้างเผือกและตำบลสุเทพนั้น ซึ่งมีเขตต่อเนื่องกับเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ทางทิศเหนือ เนื่องจากการขยายตัวของประชากรในเขตต่อเนื่องดังกล่าวมาก

3. พื้นที่นอกเขตเทศบาลและสุขาภิบาล ได้แก่ พื้นที่ชนบทส่วนใหญ่ ประกอบด้วยการปกครองในระดับตำบล 192 ตำบล, 1630 หมู่บ้าน

3.5 ประชากร

3.5.1 จำนวนประชากร (แผนที่ 3.6)

จากสำมะโนประชากรและการเคหะปี 2532 ปรากฏว่า จังหวัดเชียงใหม่มีประชากรรวมทั้งสิ้น 1,356,556 คน เป็นชาย 687,903 คน และหญิง 668,653 คน มีครัวเรือน 319,264 หลัง และจำนวนครอบครัวทั้งสิ้น 293,653 ครอบครัว สมาชิกเฉลี่ยต่อครอบครัว 4.6 คน และคิดเป็นขนาดครัวเรือนเฉลี่ยเท่ากับ 4.2 ต่อครัวเรือน ส่วนใหญ่ประชากรในจังหวัดเชียงใหม่

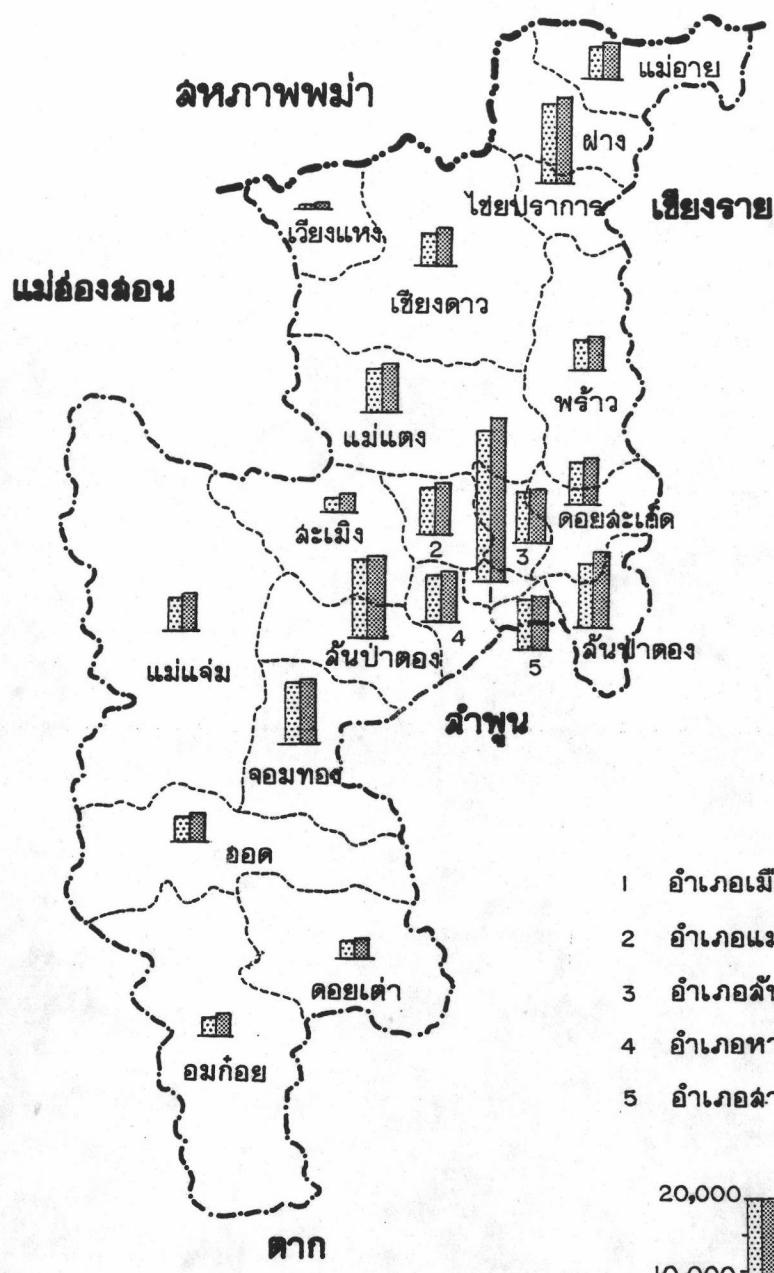
จากคนไทยแล้ว ยังมีคนเชื้อชาติต่างๆ เช่น จีน, เวียดนาม, อิสลาม คริสต์ และคนไทยภูเขาเผ่าต่าง ๆ อีกหลายเผ่า

จากตารางที่ 3.2 แสดงจำนวนประชากรรายอำเภอ ปรากฏว่า อำเภอเมืองมีประชากรสูงสุด มี 221,684 คน และกิ่งอำเภอเวียงแหงมีประชากรน้อยที่สุดเพียง 9,168 คน และจะสังเกตว่า อำเภอโดยรวมของอำเภอเมืองจะมีจำนวนประชากรอยู่มาก รองลงไปได้แก่ อำเภอสันกำแพง, สารภี, หางดง, แม่ริม เป็นต้น แสดงถึงการกระจายตัวของการตั้งถิ่นฐาน รวมศูนย์กลาง คือ ตัวอำเภอเมืองเชียงใหม่อย่างต่อเนื่อง

ตารางที่ 3.2 แสดงจำนวนประชากรรายอำเภอ จังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2532

อำเภอ	จำนวนประชากร			จำนวน บ้าน	จำนวน ครอบครัว
	รวม	ชาย	หญิง		
เมือง	221,684	111,879	109,805	49,193	37,286
จอมทอง	88,759	44,475	44,284	19,606	20,750
แม่แจ่ม	49,335	25,882	23,453	8,371	7,723
เชียงดาว	51,269	26,838	24,431	12,282	11,398
ดอยสะเก็ด	62,488	31,141	31,347	15,910	15,834
แม่แตง	64,829	33,247	31,582	13,827	14,402
แม่ริม	67,613	34,265	32,848	15,847	14,798
สะเมิง	21,159	11,005	10,154	4,570	4,094
ฝาง	81,953	41,817	40,136	19,282	18,224
แม่อาว	50,292	25,734	24,558	11,992	11,247
พร้าว	48,653	25,165	23,488	11,954	11,070
สันป่าตอง	107,213	53,691	53,522	28,365	27,370
สันกำแพง	90,902	45,574	45,328	24,063	21,663
สันทราย	78,767	39,434	39,333	19,922	17,765
หางดง	65,429	33,507	31,922	16,645	16,173
ฮอด	36,273	17,868	18,405	7,394	6,974
ดอยเต่า	26,114	13,264	12,850	6,274	5,844
อมก๋อย	27,968	14,271	13,697	5,897	4,861
สารภี	73,647	36,522	37,125	18,431	17,188
กิ่ง อ.เวียงแหง	9,168	4,833	4,335	2,073	2,086
กิ่ง อ.ไชยปราการ	33,041	16,991	16,051	7,321	6,902
รวม	1,356,556	687,903	668,653	319,264	293,652

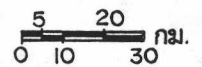
ที่มา : สำมะโนประชากรและการเคหะ พ.ศ. 2532

แผนที่ 3.6 แสดง ขนาดประชากรในจังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2528 และ 2532

- สัญลักษณ์
- · — · — · เขตประเทศ
 - · — · — · เขตจังหวัด
 - เขตอําเภอ

การเสนอแนวทางการใช้ที่ดินลําหรับเขตชานเมืองเชียงใหม่

3.5.2 ความหนาแน่นของประชากร

จำนวนประชากรของจังหวัดเชียงใหม่ที่ได้จากการสำมะโนเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับขนาดพื้นที่ เพื่อจะดูความหนาแน่นของประชากรบนพื้นที่ (แผนที่ 3.7) ปรากฏว่า อำเภอเมือง เป็นอำเภอที่มีความหนาแน่นประชากรสูงที่สุด คือ ประชากร 1,173 คนต่อพื้นที่ 1 ตารางกิโลเมตร (ตารางที่ 3.3) แสดงว่า อำเภอเมือง มีแรงดึงดูดทางประชากรสูง อันเนื่องจากแนวโน้มการพัฒนาในทุก ๆ ด้านที่ทำให้อำเภอเมืองมีแหล่งงาน เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ สังคมและการบริหาร

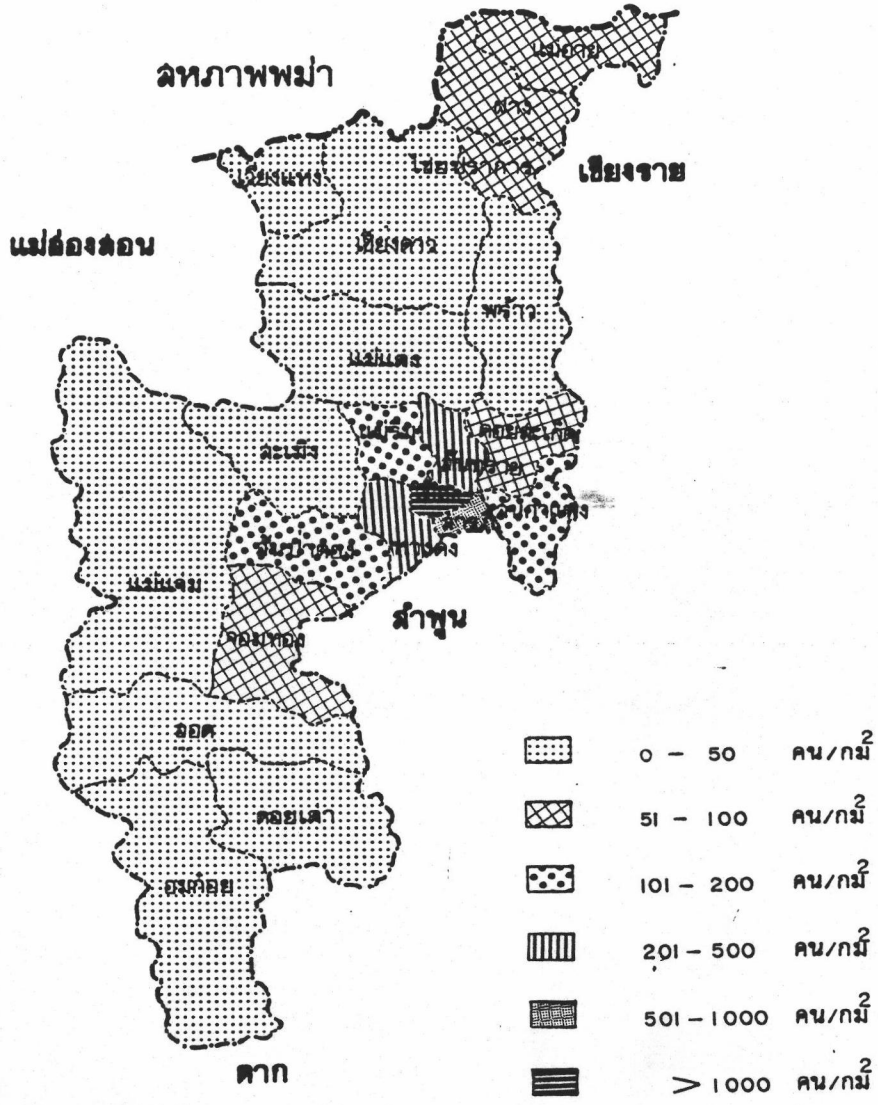
เมื่อเปรียบเทียบความหนาแน่นประชากรต่อพื้นที่ระหว่างปี พ.ศ. 2528 และ 2532 อำเภอเมืองเป็นเขตที่มีความหนาแน่นสูงที่สุดมาโดยตลอดและอำเภอข้างเคียงโดยรอบอำเภอเมือง ได้แก่ อำเภอสารภี, หางดง, สันทราย, แม่ริม เหล่านี้มีประชากรอยู่หนาแน่น รองลงไปตามลำดับเป็นมาโดยตลอด และการกระจายตัวของประชากรจะเบาบางลงเมื่ออำเภออื่น ๆ อยู่ห่างออกไปจากเมืองศูนย์กลาง กลุ่มอำเภอที่มีความหนาแน่นของประชากรต่ำที่สุดคือกิ่งอำเภอเวียงแหง, สะเมิง, ดอยเต่า, อมก๋อย และฮอด เหล่านี้ตามลำดับ

จากค่าความหนาแน่นของประชากรในรายชื่ออำเภอของจังหวัดเชียงใหม่จากการนำไปคำนวณดัชนีการรวมตัวของประชากร (Concentration Index : CI) ปรากฏว่า ค่าดัชนีการรวมตัวของประชากรจังหวัดเชียงใหม่ในปี 2528 และ 2532 มีค่าเท่ากัน คือ 0.40 และ 0.397 ตามลำดับ แสดงว่า ลักษณะการกระจายตัวในพื้นที่จังหวัดยังคงค่อนข้างคงที่ในช่วงนี้ แต่มีแนวโน้มของการกระจายตัวมีน้อยลงเล็กน้อย (แผนภูมิที่ 3.1)

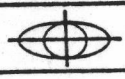
หมายเหตุ : การวัดการกระจายตัวของประชากรพิจารณาจากความสัมพันธ์ระหว่างประชากรกับพื้นที่มีวิธีการวัด 2 วิธีคือ การใช้เส้น Lorenz Curve และดัชนีการรวมตัวของประชากร Concentration Index ดังนี้

1. การพิจารณาเส้นโค้ง Lorenz Curve มีหลักอยู่ว่า

- ถ้าเส้นโค้งเข้าใกล้เส้นแสดงการกระจายตัวสม่ำเสมอ แสดงว่า มีการกระจายตัวของประชากรในพื้นที่มาก

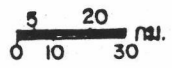

แผนที่ 3.7 แสดง ความหนาแน่นของประชากรรายอำเภอในจังหวัดเชียงใหม่

สัญลักษณ์

- เขตประเทศ
- - - - - เขตจังหวัด
- เขตอำเภอ

การเสนอแนวทางการใช้ที่ดินสำหรับเขตชานเมืองเชียงใหม่

- ถ้าเส้นโค้งห่างจากเส้นแสดงการกระจายตัวสม่ำเสมอ แสดงว่า มีการกระจุกรวมตัวของประชากรในพื้นที่มาก
- จากการศึกษาพบว่า จากปี พ.ศ. 2527 ประชากรยังคงมีการกระจุกรวมตัวมากอยู่ และมีแนวโน้มที่จะกระจายตัวออกสู่พื้นที่ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่อย่างสม่ำเสมอมากขึ้น

2. การพิจารณาจากดัชนีการรวมตัว (Concentration Index : CI) ซึ่งผลลัพธ์มีค่าอยู่ระหว่าง 0-1 โดยใช้สูตร

$$\text{ค่าการรวมตัวของประชากร} = \frac{\text{อัตราร้อยละของพื้นที่} - \text{อัตราร้อยละสะสมของประชากร}}{\text{อัตราร้อยละสะสมของพื้นที่}}$$

- ถ้าผลลัพธ์เข้าใกล้ 0 แสดงว่ามีการกระจายตัวของประชากรในพื้นที่มาก
- ถ้าผลลัพธ์เข้าใกล้ 1 แสดงว่ามีการกระจุกรวมตัวของประชากรในพื้นที่มาก

ตารางที่ 3.3 แสดงจำนวนประชากร และความหนาแน่นของอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ.2528

อำเภอ	พื้นที่			ประชากร 2528			ความหนาแน่น ประชากร (คน/กม. ²)
	ตาราง กม.	ร้อยละ	ร้อยละ สะสม	จำนวน	ร้อยละ	ร้อยละ สะสม	
กิ่ง อ.เวียงแหง	660.0	2.89	2.89	8,522	0.67	0.67	12.91
สะเมิง	1,002.0	4.38	7.27	19,933	1.57	2.24	19.89
ดอยเต่า	1,396.352	6.11	13.38	25,054	1.96	4.2	17.94
อมก๋อย	2,336.266	10.23	23.61	25,865	2.02	6.22	11.07
ฮอด	1,596.0	6.99	30.6	34,358	2.69	8.91	21.52
แม่ฮ่าย	900.00	3.94	34.54	45,406	3.55	12.46	50.45
แม่แจ่ม	3,750.322	16.41	50.95	45,441	3.56	16.02	12.11
พร้าว	1,281.223	5.61	56.56	47,195	3.69	19.71	36.83
เชียงดาว	2,100.597	9.19	65.75	47,610	3.73	23.44	22.66
หางดง	209.224	0.92	66.67	53,044	4.53	27.97	276.94
ดอยสะเก็ด	749.0	3.28	69.96	60,347	4.72	32.69	80.57
แม่แตง	1,520.574	6.66	76.61	62,504	4.89	37.58	41.10
แม่ริม	359.865	1.58	78.19	64,306	5.03	42.61	178.69
สารภี	128.366	0.56	78.75	70,872	5.55	48.16	552.11
สันทราย	318.02	1.39	80.14	73,948	5.79	53.95	232.52
จอมทอง	1,085.022	4.75	84.89	85,316	6.67	60.62	78.63
สันกำแพง	831.101	3.64	88.63	85,639	6.70	67.32	103.04
สันป่าตอง	890.586	3.90	92.43	105,693	8.27	75.59	118.67
ฝาง	1,561.631	6.83	99.25	109,767	8.59	84.18	70.29
กิ่ง อ.ไชยปราการ							
เมือง	172.271	0.75	100.0	202,115	15.82	100.00	1,173.24
จังหวัดเชียงใหม่	22,848.421	100.0	1,200.96	1,277,835	100.00	724.47	55.92

ค่าการรวมตัวของประชากร (Concentration Index) CI = 0.401

ตารางที่ 3.4 แสดงจำนวนประชากร และความหนาแน่นของอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ.2532

อำเภอ	พื้นที่			ประชากร 2532			ความหนาแน่น ประชากร (คน/กม.๒)
	ตาราง กม.	ร้อยละ	ร้อยละ สะสม	จำนวน	ร้อยละ	ร้อยละ สะสม	
กิ่ง อ.เวียงแหง	660.0	2.89	2.89	9,168	0.68	0.68	13.89
สะเมิง	1,002.0	4.38	7.27	21,159	1.56	2.24	21.11
ดอยเต่า	1,396.352	6.11	13.38	26,114	1.92	4.16	18.70
อมก๋อย	2,336.266	10.23	23.61	27,968	2.06	6.22	11.97
ฮอด	1,596.0	6.99	30.6	36,278	2.67	8.89	22.72
พร้าว	1,281.223	5.61	36.21	48,654	3.71	12.6	37.97
แม่แจ่ม	3,750.322	16.41	52.62	49,335	3.64	16.24	13.15
แม่สาย	900.00	3.94	56.56	50,292	3.59	19.83	55.88
เชียงดาว	2,100.597	9.19	65.75	51,269	3.78	23.61	24.40
ดอยสะเก็ด	749.0	3.28	69.03	62,488	4.61	28.22	83.42
แม่แตง	1,520.574	6.66	75.69	64,829	4.78	33.00	42.63
หางดง	209.224	0.92	76.61	65,429	4.82	37.82	312.72
แม่ริม	359.865	1.58	78.19	67,613	4.98	42.8	187.88
สารภี	128.366	0.56	78.75	73,647	5.43	48.23	573.68
สันทราย	318.02	1.39	80.14	78,767	5.81	54.04	247.67
จอมทอง	1,085.022	4.74	87.88	88,759	6.54	60.58	81.80
สันกำแพง	831.101	3.64	88.52	90,902	6.70	67.28	109.37
สันป่าตอง	890.586	3.90	92.42	107,213	7.90	75.18	120.38
ฝาง	1,560.631	6.83	99.25	114,994	8.48	83.66	73.63
กิ่ง อ.ไชยปราการ							
เมือง	172.271	0.75	100.00	221,684	16.34	100.00	1,286.83
จังหวัดเชียงใหม่	22,848.421	100.00	1,212.37	1,356,556	100.00	725.28	59.37

ค่าการรวมตัวของประชากร (Concentration Index) CI = 0.397

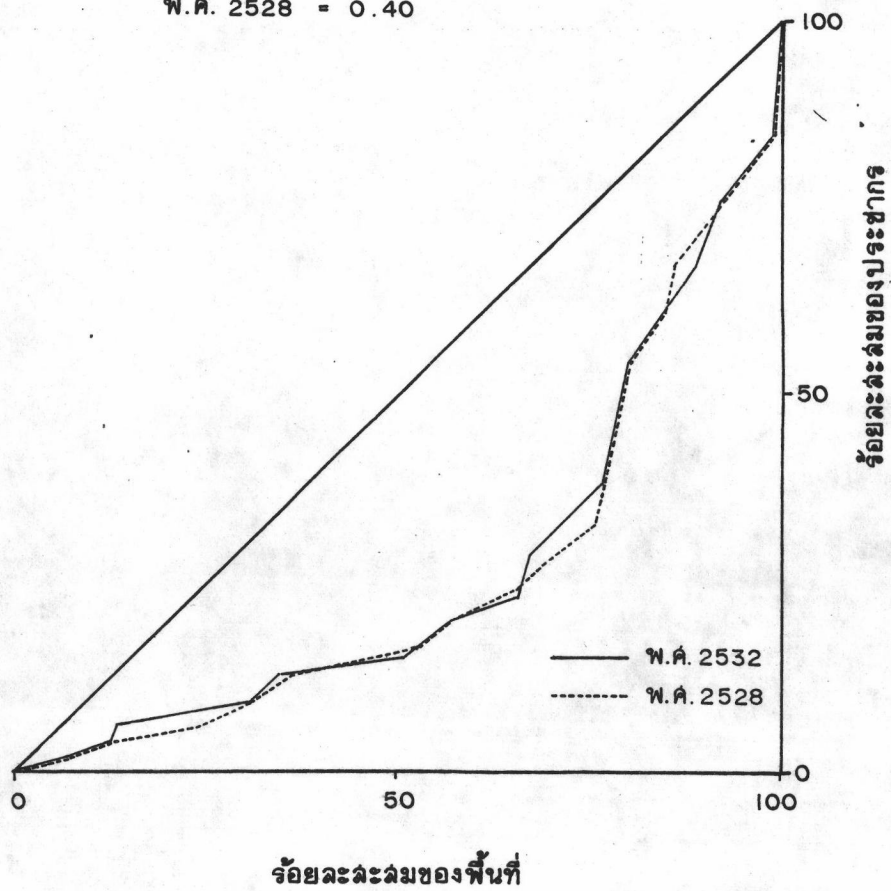
แผนภูมิที่ 3.1 แสดงการกระจายตัวของประชากรในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. 2528 และ 2532

ค่าดัชนีการรวมตัวของประชากร

พ.ศ. 2532 = 0.39

พ.ศ. 2528 = 0.40

3.6 เศรษฐกิจ

การที่จังหวัดเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจที่สำคัญของภาคเหนือ ทั้งนี้เนื่องจากจังหวัดเชียงใหม่เป็นแหล่งกลางในการซื้อขายสินค้าทุกชนิด ทั้งจากภายในจังหวัดเชียงใหม่เอง และการซื้อขายผลิตผลของจังหวัดใกล้เคียง เช่น ลำพูน ลำปาง แม่ฮ่องสอน ทั้งยังเป็นศูนย์กลางในการรับผลิตผลจากจังหวัดต่างๆ ในภาคเหนือส่งออกไปยังภาคต่าง ๆ ของประเทศ รวมทั้งไปยังต่างประเทศอีกด้วย เพราะจังหวัดเชียงใหม่มีสำนักงานการค้าต่างประเทศ กรมการค้าต่างประเทศตั้งอยู่ที่ท่าอากาศยานเชียงใหม่ ทำให้ส่งสินค้าออกได้โดยตรง นอกจากนี้จังหวัดเชียงใหม่ยังเป็นศูนย์กลางทางการค้าและอุตสาหกรรม

สำหรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจภายในจังหวัดเชียงใหม่เอง จากตารางแสดงมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดเชียงใหม่ ที่กองบัญชีประชาชาติได้รวบรวมไว้ (ตารางที่ 3.5) แสดงให้เห็นว่า โครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงใหม่ยังคงขึ้นอยู่กับการผลิตทางการเกษตร โดยมีการบริหารและการค้าขายส่งและขายปลีกเป็นอันดับรองลงมา

ตารางที่ 3.5 แสดงผลิตภัณฑ์จังหวัดเชียงใหม่ตามราคาคงที่ ปี 2515 (หน่วย : 1,000 บาท)

สาขาการผลิต	2524	2525	2526	2527	2528	2529	2530
1. เกษตรกรรม	1,929,030	1,966,931	2,024,547	2,217,622	1,935,025	2,275,377	2,344,796
กลั่นกรรม	1,431,725	1,380,025	1,471,189	1,642,271	1,306,641	1,578,500	1,632,391
ปศุสัตว์	251,793	281,459	286,188	339,862	365,628	432,156	450,589
ประมง	10,482	5,896	6,777	5,716	4,484	6,322	6,563
ป่าไม้	37,999	69,031	38,209	9,087	37,130	12,692	1,433
บริการทางการเกษตร	28,355	26,168	25,319	29,974	27,345	28,627	31,045
การขนส่งสินค้าเกษตร	168,676	204,352	196,865	190,712	193,797	217,080	222,775
2.เหมืองแร่, ขยายหิน	100,030	104,481	46,243	40,018	50,135	95,448	19,066
3. อุตสาหกรรม	533,537	553,654	575,880	600,555	797,011	763,320	851,978
4. ก่อสร้าง	416,736	437,203	478,943	751,203	545,394	471,894	447,203
5. ไฟฟ้า ประชา	91,404	117,808	132,982	141,336	225,584	239,138	257,660
6. ขนส่งและคมนาคม	547,559	543,247	573,611	551,608	503,866	651,344	723,200
7. การค้าขายส่งและขายปลีก	812,165	890,029	886,151	969,792	1,110,869	967,555	1,055,654
8. ธนาคารและการประกันภัย	161,430	179,053	221,348	236,784	242,233	241,031	300,052
9. ที่อยู่อาศัย	336,158	347,834	357,531	370,120	386,501	400,921	412,945
10. การบริหารราชการ	466,675	493,271	589,623	564,197	619,393	648,005	657,677
11. บริการ	1,164,115	1,285,148	1,451,924	1,552,911	1,594,860	1,705,458	1,899,268
ผลิตภัณฑ์จังหวัด GPP	6,558,889	6,918,659	7,338,783	7,996,146	8,010,871	8,459,491	8,969,499

เมื่อพิจารณาถึงอัตราการขยายตัวของการผลิตสาขาต่าง ๆ ปรากฏว่า สาขาการผลิตทางด้านสาธารณูปโภค การไฟฟ้าและประปา การเงินการธนาคาร การปศุสัตว์ และการบริการ มีอัตราการขยายตัวสูงกว่าการผลิตในสาขาเกษตรกรรมโดยส่วนรวม กล่าวคือ ในช่วง พ.ศ.2524-2530 การผลิตในสาขาการสาธารณูปโภค การไฟฟ้า และประปา การเงินการธนาคาร และการบริการ มีอัตราการขยายตัวโดยเฉลี่ยต่อปีเท่ากับร้อยละ 30.3, 14.3 และ 10.52 ตามลำดับ ในขณะที่สาขาการผลิตทางด้านเกษตรกรรมโดยส่วนรวมมีอัตราการขยายตัวโดยเฉลี่ยต่อปีเพียงร้อยละ 3.59 (ตารางที่ 3.6) สาขาการผลิตที่มีการขยายตัวที่น่าสนใจในสาขาเกษตรกรรมคือ การปศุสัตว์ ซึ่งมีอัตราการขยายตัวต่อปีถึงร้อยละ 13.15 แต่ในส่วนของการประมงและการป่าไม้ มีการผลิตที่ลดลงเช่นเดียวกับสาขาการเหมืองแร่ย่อยหิน

เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงเป็น 2 ช่วง (2524-2527, 2527-2530) สาขาการผลิตเกี่ยวกับการไฟฟ้า, ประปา เป็นสาขาที่ขยายตัวมากที่สุด และต่อเนื่องกัน รองลงมาคือ การอุตสาหกรรมและการก่อสร้างที่อยู่อาศัย ในส่วนที่มีการขยายตัวมากขึ้นในการผลิตอย่างชัดเจนต่างจากช่วงแรกคือ การผลิตในสาขาการขนส่งและคมนาคม ขณะที่การผลิตในสาขาอื่น ๆ โดยรวมหลายสาขา มีการเปลี่ยนแปลงในทางขยายตัวในอัตราลดลงจากช่วงแรก โดยเฉพาะสาขาการผลิตจากธรรมชาติ ได้แก่ การเหมืองแร่ ย่อยหิน การกลั่นกรอง การป่าไม้ ส่งผลให้สาขาการผลิตที่ต่อเนื่อง เช่น การแปรรูปสินค้าเกษตรมีแนวโน้มลดลงไปด้วย

ตารางที่ 3.6 แสดงการเปรียบเทียบผลิตภัณฑ์จังหวัด (ตามราคาคงที่ปี 2515)

สาขาการผลิต	2524	2530	อัตราเปลี่ยนแปลงโดยเฉลี่ย (ต่อปี)		
			2524-2530	2524-2527	2527-2530
1. เกษตรกรรม	1,929,030	2,344,796	+ 3.59	+ 4.98	+ 1.91
กลีกรวม	1,431,725	1,632,391	+ 2.33	+ 4.90	- 0.20
พืชไร่	251,793	450,589	+13.15	+11.65	+10.86
ประมง	10,482	6,563	- 6.23	- 0.15	+ 4.94
ป่าไม้	37,999	1,433	-16.03	-25.36	-28.07
บริการทางการเกษตร	28,355	31,045	+ 1.58	+ 1.90	+ 1.19
การแปรรูปสินค้าเกษตร	168,676	222,775	+ 5.34	+ 4.35	+ 0.56
2.เหมืองแร่, ย่อหิน	100,030	19,066	-13.48	- 2.00	-17.45
3. อุตสาหกรรม	533,537	851,978	+ 9.94	+ 4.18	+13.95
4. ก่อสร้าง	416,736	447,203	+ 1.21	+26.75	-13.49
5. ไฟฟ้า ประปา	91,404	257,660	+30.31	+18.21	+27.43
6.ขนส่งและคมนาคม	547,559	723,200	+ 5.34	+ 0.24	+10.37
7. การค้าขายส่งและขายปลีก	812,165	1,055,654	+ 4.99	+ 6.47	+ 2.95
8. ธนาคารและการประกันภัย	161,430	300,052	+14.31	+15.56	+ 8.91
9. ที่อยู่อาศัย	336,158	412,945	+ 3.80	+ 3.36	+ 3.85
10. การบริหารราชการ	466,675	657,677	+ 6.82	+ 6.96	+ 5.52
11. บริการ	1,164,115	1,899,268	+10.52	+11.13	+ 7.43
ผลิตภัณฑ์จังหวัด GPP	6,558,889	8,969,499	+ 6.12	+ 7.30	+ 4.06

3.7 สรุปบทบาทจังหวัดเชียงใหม่

จังหวัดเชียงใหม่มีความสำคัญมาแต่อดีต มีบทบาทเป็นศูนย์กลางความเจริญของภาคทั้งในด้านการบริหาร การคมนาคมขนส่ง การตลาด การบริการทางสังคม การพาณิชย์กรรม บริการ อุตสาหกรรมและในด้านการท่องเที่ยว

เมื่อพิจารณาทางด้านที่ตั้งแล้ว จะเห็นว่าจังหวัดเชียงใหม่ตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่ที่มีความเหมาะสมแก่การเพาะปลูกในที่ราบลุ่มเขา ที่มีพื้นที่ไม่มากนักของภาคเหนือ ตลอดจนมีแหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์ การตั้งถิ่นฐานของจังหวัดก็มีหลายรูปแบบ ประกอบด้วยชุมชนเมือง คือ บริเวณชุมชนเทศบาลนครเชียงใหม่ 1 แห่ง และชุมชนสาขาอีก 25 แห่ง นอกเขตชุมชนเมืองเหล่านั้นแบ่งตำบลและหมู่บ้านได้ 192 ตำบล และ 1,630 หมู่บ้าน ซึ่งเป็นเขตชนบท นอกจากนี้ยังมีการตั้งถิ่นฐานเป็นกลุ่มของชาวไทยภูเขาต่าง ๆ อีกด้วย

ระบบชุมชนของจังหวัดเชียงใหม่ที่สำคัญอาจพิจารณาจากจำนวนประชากร จะพบว่า ชุมชนที่สำคัญที่สุดคือ ชุมชนเมืองเชียงใหม่บริเวณเทศบาลนครเชียงใหม่ อำเภอเมือง เป็นศูนย์กลางของจังหวัด ยังเป็นศูนย์กลางระดับภาคด้วย เขตอิทธิพลของศูนย์กลางแผ่ขยายออกไปสู่อำเภอโดยรอบ และมีชุมชนศูนย์กลางลำดับรองทางด้านเหนือคือ อำเภอฝาง ทางด้านใต้คือ อำเภอสันป่าตอง แนวโน้มของการกระจายตัวของประชากรในจังหวัดเชียงใหม่กำลังมีการกระจายตัวออกมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากความสะดวกในการติดต่อเดินทาง ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนในจังหวัดเพื่อพึ่งพาบริการต่าง ๆ มีการแบ่งเบากระจายตัวออกสู่ชุมชนสำคัญลำดับต่าง ๆ ในพื้นที่ของจังหวัดมากขึ้น ในขณะที่บทบาทของศูนย์กลางใหญ่ของเมืองก็เพิ่มมากขึ้น

อาจพิจารณาในด้านการผลิตทางเศรษฐกิจ เชียงใหม่มีการผลิตอยู่บนพื้นฐานทางการเกษตรเช่นเดียวกับจังหวัดต่าง ๆ ของประเทศ แต่จังหวัดเชียงใหม่ได้เปรียบในการเป็นศูนย์กลางการผลิตของภาคเหนือตอนบน โดยเฉพาะเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยว ทั้งนี้จากมูลค่าการผลิตที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมท่องเที่ยวในลักษณะที่ส่งเสริมสอดคล้องกันจึงมีมาก บทบาทการผลิตของจังหวัดกำลังเปลี่ยนรูปแบบจากชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ การเกษตรและการผลิตจากธรรมชาติ ไปสู่การผลิตชั้น

ที่สอง (ทศนิยม) ได้แก่ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ และขั้นที่สาม (ทศนิยม) ได้แก่ การบริการในสาขาต่างๆ ซึ่งมีมูลค่าที่สูงมากที่สุด ทั้งนี้เพื่อรองรับประชากรเมือง และบทบาทการเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยว และอื่น ๆ ที่มีแนวโน้มความต้องการ ทางด้านการบริการมากขึ้นในอนาคต

จากบทบาทการผลิตอาจชี้ให้เห็นถึงระดับความเป็นเมือง โดยชุมชน หรือสังคมเกษตรกรรม เศรษฐกิจย่อมพึ่งพาการผลิตในภาคปฐมภูมิ หรือรายได้ส่วนใหญ่ของคนในชุมชนได้มาจากการผลิตในภาคนี้ สังคมอุตสาหกรรมก็จะพึ่งพาการผลิตภาคทศนิยมเป็นหลัก โดยการผลิตในภาคทศนิยมจะเป็นกิจกรรมด้านบริการที่ อำนวยประโยชน์ต่อประชากรในสังคมสมัยใหม่ การผลิตในภาคนี้ยิ่งทวีความสำคัญ และเป็นสิ่งจำเป็นยิ่งขึ้น การผลิตในภาคนี้ย่อมชี้ระดับความเป็นเมืองได้ระดับหนึ่ง และมักจะ เป็นกิจกรรมทาง เศรษฐกิจที่กระจุกตัวรวมกลุ่มกันอยู่ในเขตเมือง (ปรานอม ดันสุขานันท์ 2528: 93-94)

3.8 สภาพพื้นฐานของเทศบาลนครเชียงใหม่

เนื่องจากตัวเมือง เชียงใหม่ที่พญามังรายสร้างไว้ตั้งแต่ พ.ศ. 1839 ได้เป็นจุดศูนย์กลางของนครเชียงใหม่ ความเจริญของตัวเมืองได้แผ่ขยายออกจากจุดศูนย์กลางนี้ เมื่อได้มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย พ.ศ. 2475 สถาปนาผู้แทนราษฎรจึงมีมติเห็นสมควรจัดเขตชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่มีสภาพเป็นสุขาภิบาล อยู่แล้ว ให้มีฐานะเป็นเทศบาล ฉะนั้นสุขาภิบาลเมืองเชียงใหม่จึงได้ยกฐานะเป็น เทศบาลนครตามพระราชบัญญัติจัดตั้งเทศบาลนครเชียงใหม่ พุทธศักราช 2478 ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 52 ตอนที่ 80 ลงวันที่ 29 มีนาคม 2478 มีพื้นที่ 17.5 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย 6 ตำบล

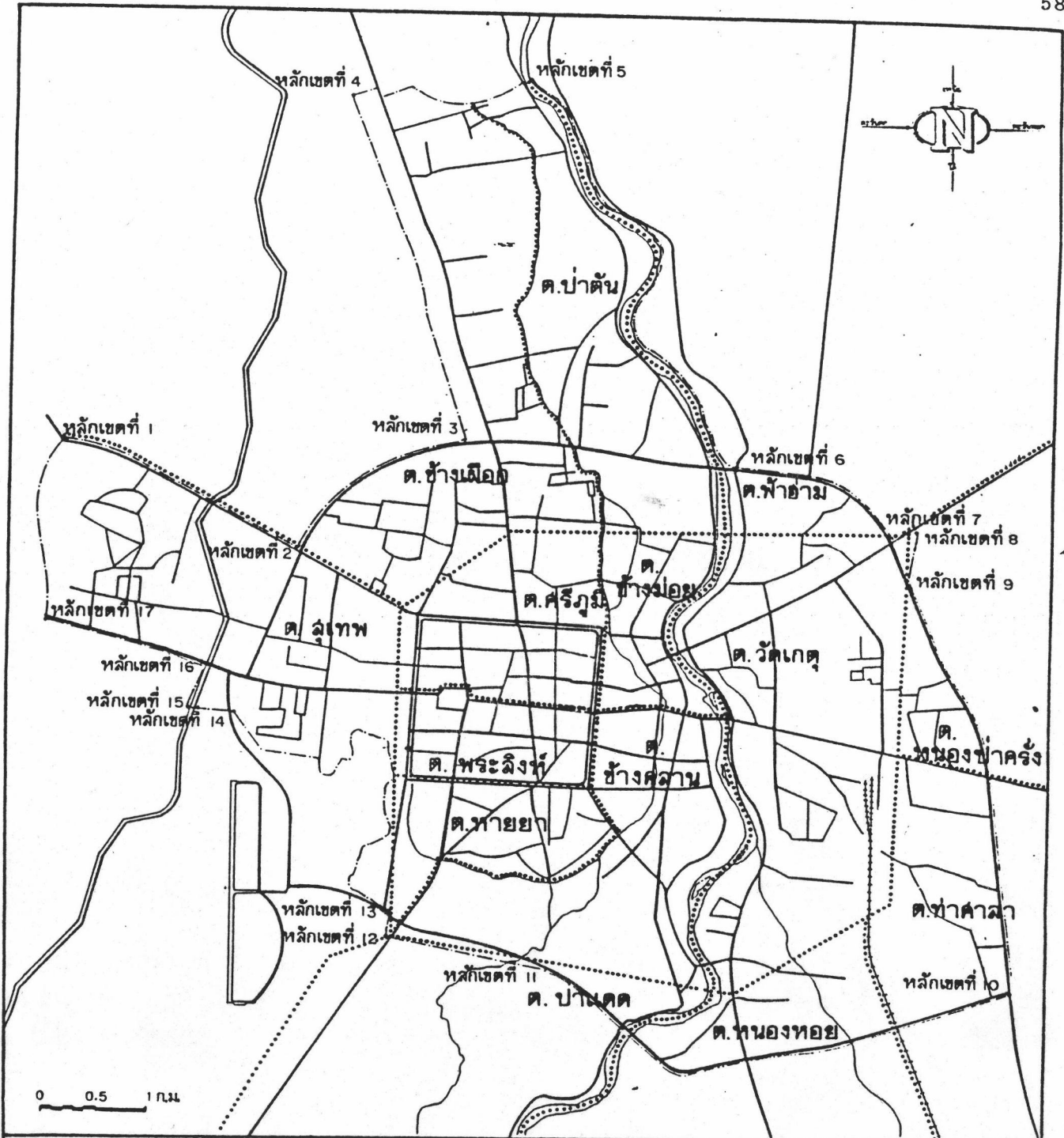
ต่อมาเทศบาลนครเชียงใหม่ได้รับอนุมัติจากกระทรวงมหาดไทยให้ เปลี่ยนแปลงขยายเขตเทศบาลเป็น 40 ตารางกิโลเมตร โดยตราเป็นราชกฤษฎีกา เปลี่ยนแปลงเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2526 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่มที่ 100 ตอนที่ 53 ลงวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2526 มีพื้นที่รวม 14 ตำบล คือ ตำบลช้างม้อย ตำบลศรีภูมิ ตำบลพระสิงห์

ตำบลหายยา ตำบลช้างคลาน ตำบลวัดเกต ตำบลท่าศาลา ตำบลหนองหลย
ตำบลป่าแดด ตำบลสุเทพ ตำบลช้างเผือก ตำบลป่าตัน ตำบลฟ้าฮ่าม และตำบล
หนองป่าครั่ง (แผนที่ 3.8)

3.9 การขยายตัวของชุมชนเมืองในอดีตของเทศบาลนครเชียงใหม่

ระยะเริ่มแรกของการตั้งถิ่นฐาน ชุมชนรวมตัวอยู่เฉพาะในเขตคูเมือง
เก่าเท่านั้น พื้นที่รอบนอกคูเมือง เป็นพื้นที่ใช้ในการทำการเกษตรสำหรับเลี้ยงชาว
เมือง ต่อมาความเจริญของเมืองเชียงใหม่ได้แผ่ขยายออกไปรอบ ๆ บริเวณคู
เมือง และเมื่อสร้างเส้นทางรถไฟในรัชกาลที่ 5 แล้ว ตัวเมืองได้ขยายข้าม
แม่น้ำปิงทางทิศตะวันออกตามแนวถนนเจริญเมือง เมื่อประมาณ 20-30 ปีที่ผ่าน
มา ย่านการค้าที่สำคัญรวมตัวอยู่ในบริเวณถนนท่าแพ ระหว่างตำบลช้างม่อยและ
ตำบลช้างคลาน หลังจากที่มิดถนนไฮเวย์ตัดอ้อมเมือง การขยายตัวก็มีออกไปอย่าง
กว้างขวางทุกทิศทาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือ
ของเมือง

เมื่อพิจารณาถึงโครงสร้างการใช้ที่ดินของชุมชนเมืองเชียงใหม่เป็นดัง
นี้ ภายในคูเมืองส่วนใหญ่เป็นย่านพักอาศัยที่ยังอยู่ในสภาพดี มีสถานที่ราชการ วัด
และปูชนียสถานที่สำคัญอยู่หลายแห่ง บริเวณที่มีประชากรอยู่รวมกันหนาแน่นได้แก่
บริเวณย่านการค้าทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิง เป็นที่ตั้งของอาคารพาณิชย์ประกอบ
การค้าปลีกและค้าส่ง ตามแนวริมถนนท่าแพ ถนนช้างม่อย และถนนวิชัยานนท์
ส่วนทางฝั่งตะวันออกก็มีย่านการค้าบนถนนเจริญเมืองซึ่งเดิมเคยมีสถานีรถไฟเป็น
ตัวดึงดูดทำให้เกิดกิจกรรมดังกล่าวบนถนนสายนี้ ส่วนบนถนนแก้ววรัญมีสถานที่
ราชการคือ โรงเรียนและโรงพยาบาล การการใช้ที่ดินด้านตะวันออกนี้ยังคงมีขอบ
เขตความหนาแน่นภายในถนนไฮเวย์สายอ้อมเมืองอยู่ พื้นที่ทางด้านทิศตะวันตก
ของคูเมืองเดิมเป็นที่ตั้งของสถานศึกษาคือ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สถานพยาบาล
และสถาบันราชการ สนามบินและเขตทหาร โดยมีอาคารพาณิชย์บนถนนสาย
ห้วยแก้วและถนนสายสุเทพ และมีที่พักอาศัยกระจายตัวระหว่างถนนสายหลักดัง
กล่าว ส่วนพื้นที่ทางด้านเหนือเป็นที่ตั้งของศูนย์ราชการใหม่ และที่ของทหารที่ใช้

แผนที่ 3.8 แฉ่ง เขตการปกครอง

สัญลักษณ์

- เขตเทศบาล
- เขตตำบล

การเลือนอแนวทางการใช้ที่ดินสำหรับเขตชานเมืองเชียงใหม่

เป็นสนามม้าและสนามกอล์ฟสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจ มีถนนสายแม่ริมเป็นถนนสายหลักก่อให้เกิดย่านการค้าพาณิชย์หนาแน่นบนถนนสายนี้จากคูเมืองเดิม จนจรดถนนไฮเวย์อ้อมเมือง และมีการอยู่อาศัยหนาแน่นกระจายบนโครงข่ายถนนสายย่อยของถนนสายแม่ริมดังกล่าว แต่ยังคงมีพื้นที่เกษตรกรรมเหลืออยู่ทางทิศตะวันออกของถนนสายนี้ไปจนจรดแม่น้ำปิง ทางทิศตะวันออกและทิศใต้มีลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินปะปนกัน ไม่มีลักษณะเด่นชัดของกิจกรรมหลัก ยังมีพื้นที่โล่งว่าง และพื้นที่เกษตรกรรมตามแนวชานเมืองติดกับถนนไฮเวย์สายอ้อมเมืองทั้งสองฟาก

3.10 ประชากรของเทศบาลนครเชียงใหม่

3.10.1 ประชากรในอดีต

เทศบาลนครเชียงใหม่มีอัตราการเพิ่มประชากรลดลงตลอดมา ในช่วง 2526-2530 (ตารางที่ 3.7) มีอัตราเพิ่มของประชากร 1.65% ต่อปี ซึ่งนับว่าเป็นอัตราที่ค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับความเจริญอย่างรวดเร็วของเมืองเชียงใหม่ และการขยายเขตเทศบาล แต่เมื่อพิจารณาถึงการใช้ที่ดินในปัจจุบัน จะเห็นว่า ชุมชนบริเวณที่มีการขยายเขตเทศบาลออกไปนั้นเป็นพื้นที่ที่มีการพัฒนาอยู่ก่อนแล้ว จึงเป็นข้อจำกัดสำหรับการขยายตัวของประชากรในเขตเทศบาลอย่างหนึ่ง

เหตุของการเปลี่ยนแปลงประชากรเนื่องจากการเกิด การตาย และการย้ายถิ่น (ตารางที่ 3.8) แสดงการเปลี่ยนแปลงประชากรในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ (ตั้งแต่ 2525-2529) มีอัตราการเกิดโดยเฉลี่ย 88 คนต่อพัน อัตราการตายเฉลี่ย 5 คนต่อพัน ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่จะเห็นว่า มีอัตราการเกิดที่สูงมาก เป็นผลมาจากการที่สตรีเข้ามาใช้บริการคลอดบุตรในสถานพยาบาลในเขตเทศบาลเป็นจำนวนมาก ทั้งของรัฐและเอกชน เมื่อกลับบ้านจึงมีการแจ้งย้ายออกทารกที่คลอดในโรงพยาบาล เพื่อแจ้งย้ายเข้าในท้องถิ่นของบิดา-มารดา จึงทำให้อัตราการย้ายออกสูง ซึ่งอัตราการอพยพสุทธิจึงมีการย้ายออกมากกว่าการย้ายเข้าในเขตเทศบาล ทั้งที่เมืองเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางการพัฒนา เป็นศูนย์กลางการค้าบริการ อุตสาหกรรมท่องเที่ยว อุตสาหกรรมเกษตร

เป็นแหล่งงานที่ดึงดูดผู้คน แต่ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น อัตราการย้ายเข้าจึงต่ำกว่าการย้ายออก แต่จากการสำรวจของสำนักผังเมืองกระทรวงมหาดไทย พบสาเหตุการอพยพเข้าสู่ชุมชนเมืองเชียงใหม่ มีสาเหตุส่วนใหญ่เพื่อการประกอบอาชีพ เนื่องจากการเป็นแหล่งงานดังกล่าว สาเหตุอื่นๆ ที่สำคัญคือ การย้ายตามครอบครัว ซึ่งสืบเนื่องจากการประกอบอาชีพ และเพื่อการศึกษาและมีสถานศึกษาที่สำคัญในระดับต่าง ๆ จำนวนมากรองรับอยู่

ตารางที่ 3.7 แสดงจำนวนประชากร จำนวนการเปลี่ยนแปลงประชากร ความหนาแน่นประชากรต่อพื้นที่ในเขตเทศบาลเชียงใหม่

พ.ศ.	จำนวนประชากร (คน)	จำนวนการ เปลี่ยนแปลง ประชากร (คน)	อัตราเพิ่ม*	ความหนาแน่นประชากรต่อพื้นที่	
				คน/กม ²	จำนวนการเพิ่ม
2510	81,579	-		4,661.66	-
2511	84,105	+2,526		4,806.0	+144.34
2512	87,437	+3,332		4,996.4	+190.4
2513	89,272	+1,835		5,101.26	+104.86
2514	91,264	+1,992		5,215.09	+113.83
2515	93,353	+2,089	2.73%	5,334.46	+119.37
2516	96,196	+2,843		5,496.91	+162.45
2517	98,319	+2,123		5,618.28	+121.32
2518	100,837	+2,518		5,762.11	+143.88
2519	104,519	+3,682		5,972.51	+210.4
2520	105,230	+ 711	2.42%	6,013.14	+ 40.63
2521	106,886	+1,656		6,107.77	+ 94.63
2522	97,839	-9,047		5,590.80	+516.97
2523	100,146	+2,307		5,722.63	+131.83
2524	101,394	+1,248		6,793.94	+71.31
2525	104,190	+2,796	-0.20%	5,953.71	+159.77
2526	150,499	+46,309		3,743.75	-2,050.18
2527	153,537	+3,038		3,819.32	+75.57

*ที่มาสำนักผังเมืองกระทรวงมหาดไทย

พ.ศ.	จำนวนประชากร (คน)	จำนวนการ เปลี่ยนแปลง ประชากร (คน)	อัตราเพิ่ม*	ความหนาแน่นประชากรต่อพื้นที่	
				คน/กม ²	จำนวนการเพิ่ม
2528	155,471	+1,934		3,867.43	+48.11
2529	158,857	+3,386		3,951.66	+84.23
2530	160,696	+1,839	1.65%	3,997.41	+45.75
2531	165,492	+4,796		4,116.71	+119.3
2532	167,649	+3,825		4,170.31	+53.66

ที่มา : กองทะเบียนกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

ตารางที่ 3.8 แสดงการเปลี่ยนแปลงประชากร ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

พ.ศ.	ประชากร	การเปลี่ยนแปลง		การเกิด		การตาย		อัตราการเพิ่ม โดยธรรมชาติ (1) - (2)	การอพยพสุทธิ		หมายเหตุ
		จำนวน	%	จำนวน	อัตราต่อพัน (1)	จำนวน	อัตราต่อพัน (2)		จำนวน	อัตราต่อพัน	
2525	104,190			13,958	133.97	699	6.71	127.26	-10,044	96.50	
2526	150,499	46,309	44.45	15,074	100.16	611	4.06	96.10	31,823	211.45	-ชายเขต
2527	153,537	3,038	2.02	13,768	89.67	703	4.58	85.09	- 9,059	-59.01	เทศบาล
2528	155,471	1,934	1.26	12,646	81.34	776	4.99	76.35	-10,266	-66.03	
2529	158,857	3,386	2.18	12,896	81.18	631	3.97	77.21	- 8,977	-56.51	

ที่มา : กองการทะเบียนบ้าน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

3.10.2 ประชากรปัจจุบัน

จากรายงานสำมะโนประชากรและเคหะปี พ.ศ. 2532 (ตารางที่ 3.9) แสดงว่า ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่มีประชากรรวมทั้งสิ้น 167,649 คน เป็นชาย 83,510 คน หญิง 84,139 คนคิดเป็นอัตราส่วนระหว่างเพศเท่ากับ 99.25 มีจำนวนบ้านรวมทั้งสิ้น 34,184 หลัง คิดเป็นขนาดครัวเรือนเท่ากับ 4.9 คนต่อหลังคาเรือน มีความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่เท่ากับ 4,170 คนต่อตารางกิโลเมตร

ตารางที่ 3.9 แสดงจำนวนประชากรในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ พ.ศ. 2532

ตำบล	พื้นที่ (กม. 2)	รวม	ชาย	หญิง	จ.น.บ้าน	ครอบครัว
เขตเทศบาล		167,649	83,510	84,139	34,184	24,825
ศรีภูมิ	2.948	19,434	9,574	9,860	4,456	3,199
พระสิงห์	1.254	9,865	5,002	4,863	2,114	1,542
หายยา	2.134	16,653	8,271	8,382	3,151	2,345
ช้างม่อย	1.407	18,159	8,171	9,988	2,469	2,421
ช้างคลาน	2.728	24,183	11,866	12,317	4,017	2,839
วัดเกต	6.657	23,112	12,054	11,058	5,061	3,671
ช้างเผือก	5.86	18,766	9,465	9,301	4,011	3,132
สุเทพ	6.232	11,733	5,769	5,964	3,308	2,036
ป่าแดด	0.512	1,512	784	728	412	220
หนองหอย	1.676	6,973	3,762	3,211	1,418	1,087
ท่าศาลา	2.661	5,490	2,762	2,728	1,202	728
หนองป่าครั่ง	0.857	2,227	1,226	1,001	519	315
ฟ้าฮ่าม	1.012	2,147	1,141	1,006	392	272
ป่าตัน	4.278	7,395	3,663	3,732	1,654	1,018

ที่มา : สำหรับประชากรและเคหะกรรมของมหาดไทย

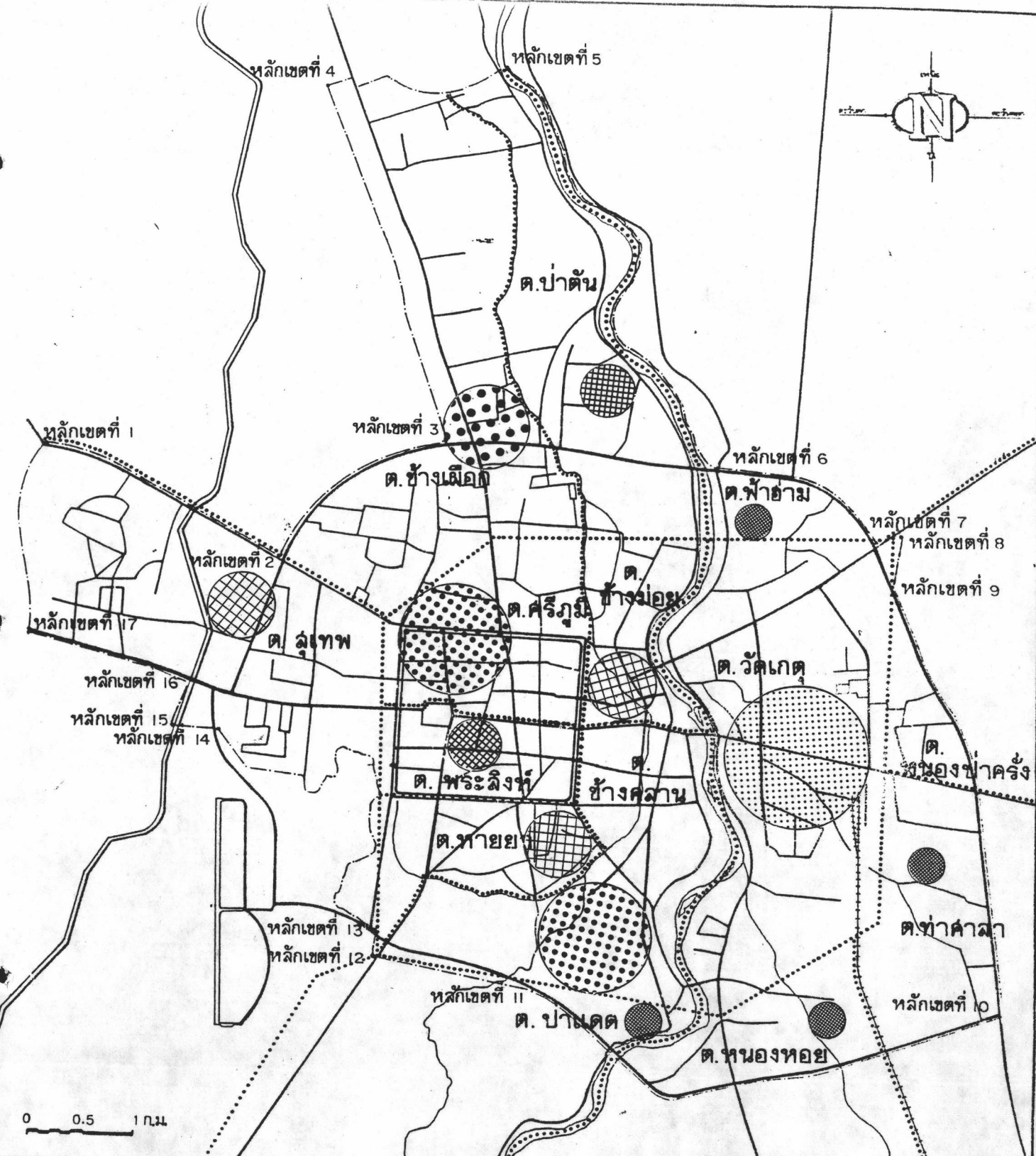
เมื่อพิจารณาจำนวนการกระจายตัวของประชากรในรายตำบล พบว่า ในปี 2532 ตำบลที่มีประชากรมากที่สุดคือ ตำบลช้างคลาน รองลงมาได้แก่ ตำบลวัดเกต, ศรีภูมิ และช้างเผือก ส่วนตำบลที่มีจำนวนประชากรน้อยที่สุดได้แก่ ตำบลป่าแดด, พ้าฮ่อม และหนองป่าครั่ง และเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนประชากรในปี พ.ศ. 2527 ซึ่งตำบลวัดเกตมีประชากรมากที่สุด รองลงไปได้แก่ ตำบลศรีภูมิ ช้างคลาน ช้างเผือก ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า การเพิ่มของประชากรของตำบลช้างคลานมีจำนวนมากในกลุ่มนี้ ส่วนในกลุ่มตำบลที่มีประชากรน้อยแสดงให้เห็นถึงไม่มีการเปลี่ยนแปลงขนาดของประชากรที่ผิดปกติไป (ตารางที่ 3.10)

สำหรับการกระจายตัวของประชากรในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ นั้น ประชากรจะกระจุกตัวอย่างมากในบริเวณชุมชนย่านพักอาศัยที่อยู่โดยรอบย่านการค้าสำคัญ และเกาะอยู่บริเวณที่มีถนนสายหลักสำคัญตัดผ่าน สามารถวัดการกระจายตัวของประชากรได้โดยการแสดงออกมาในรูปความสัมพันธ์ระหว่างประชากรกับพื้นที่มีวิธีการวัด 2 วิธีคือ การใช้เส้น Lorenz Curve และดัชนีการรวมตัวของประชากร (Concentration Index) ดังนี้ (ตารางที่ 3.11, แผนภูมิที่ 3.2)

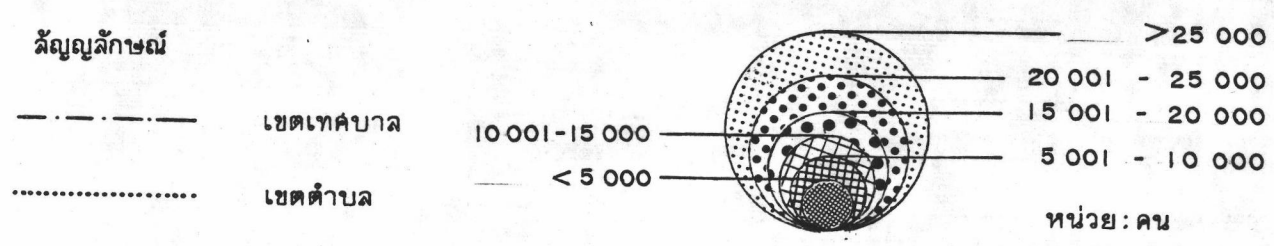
การศึกษาพบว่า ค่า CI ของปี พ.ศ. 2527 (ตารางที่ 3.10) และ 2532 (ตารางที่ 3.11) เท่ากับ 0.21 และ 0.16 แสดงว่า การกระจายตัวของพลเมืองในเมือง (เทศบาลนครเชียงใหม่) มีแนวโน้มมากขึ้น สอดคล้องกับการพิจารณาจากวิธีแรกข้างต้น (แผนภูมิที่ 3.2)

ตาราง 3.10 แสดงจำนวนและกระจายตัวของประชากรในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ พ.ศ. 2527

ตำบล	พื้นที่		ร้อยละสะสม ของพื้นที่	ประชากร		ร้อยละสะสม ของประชากร	ค่า CI
	ตารางกม.	ร้อยละ		คน	ร้อยละ		
ป่าแดด	0.512	1.27	1.27	1,369	0.89	0.87	CI=0.21
ฟ้าฮ่าม	1.012	2.5	3.77	1,941	1.27	2.16	
หนองป่าครั่ง	0.857	2.13	5.9	1,962	1.28	3.44	
หนองหอย	1.676	4.17	10.07	3,594	2.35	5.79	
ท่าศาลา	2.661	6.62	16.69	4,528	2.96	8.75	
ป่าตัน	4.278	10.63	27.32	5,448	3.55	12.3	
พระสิงห์	1.254	3.12	30.44	9,759	6.34	18.64	
สุเทพ	6.232	15.5	45.5	10,227	6.66	25.3	
หายยา	2.134	5.31	51.24	13,385	8.72	34.02	
ช้างม่อย	1.407	3.5	54.74	14,322	9.33	43.35	
ช้างเผือก	5.86	14.58	69.32	15,682	10.21	53.56	
ช้างคลาน	2.728	6.78	76.1	20,365	13.26	66.82	
ศรีภูมิ	2.948	7.33	83.43	23,742	15.46	82.28	
วัดเกต	6.657	16.56	100.00	27,213	17.72	100.00	
เทศบาล นคร เชียงใหม่	40.2		575.79	153,537		457.3	

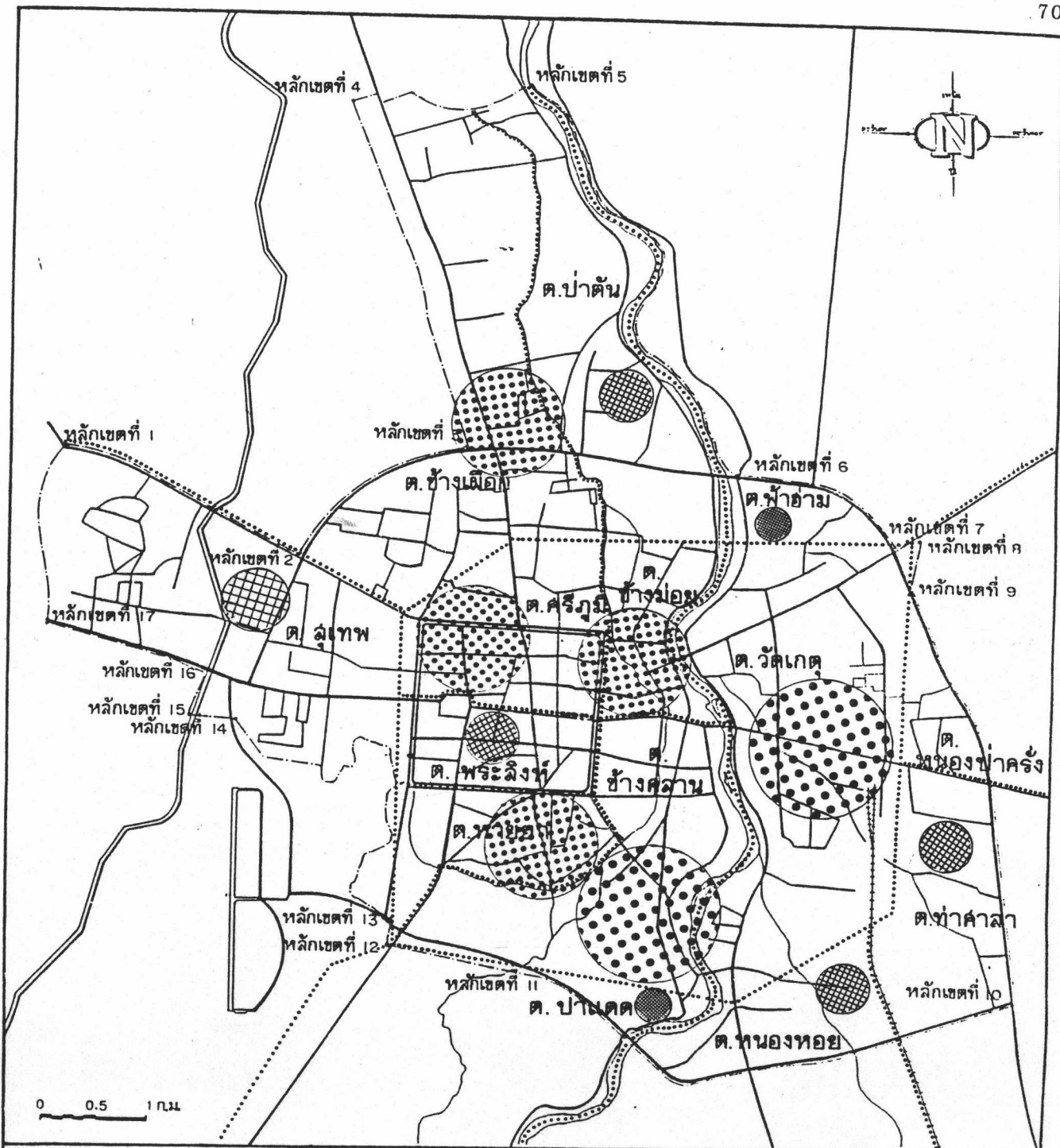
แผนที่ 3.9 แสดง จำนวนประชากรรายตำบลในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ พ.ศ. 2527

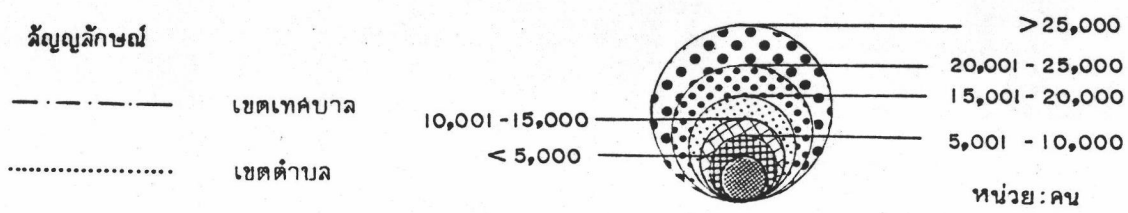
การเสนอแนวทางการใช้ที่ดินสำหรับเขตชานเมืองเชียงใหม่

ตาราง 3.11 แสดงจำนวนและกระจายตัวของประชากรในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ พ.ศ. 2532

ตำบล	พื้นที่		ร้อยละสะสม ของพื้นที่	ประชากร		ร้อยละสะสม ของประชากร	ค่า CI
	ตารางกม.	ร้อยละ		คน	ร้อยละ		
ป่าแดด	0.52	1.27	1.27	1,512	0.91	0.91	CI=0.16
ฟ้าฮ่าม	1.012	2.50	3.77	2,147	1.28	2.19	
หนองป่าครั่ง	0.857	2.13	5.9	2,227	1.33	3.52	
ท่าศาลา	2.661	6.62	12.52	5,490	3.28	6.8	
หนองหอย	1.676	4.17	16.69	6,973	4.16	10.96	
ป่าตัน	4.278	10.63	27.32	7,395	4.41	15.37	
พระสิงห์	1.254	3.12	30.44	9,865	5.88	21.25	
สุเทพ	6.232	15.5	45.94	11,733	7.0	28.25	
หายยา	2.134	5.31	51.25	16,653	9.93	38.18	
ช้างม่อย	1.407	3.5	54.75	18,159	10.83	49.01	
ช้างเผือก	5.86	14.58	69.33	18,766	11.19	60.2	
ศรีภูมิ	2.948	7.33	76.66	19,434	11.59	71.76	
วัดเกต	6.657	16.56	93.22	23,112	13.79	85.58	
ช้างคลาน	2.728	6.78	100.00	24,183	14.42	100.00	
เทศบาล นคร เชียงใหม่			589.06			493.98	

แผนที่ 3.10 แสดง จำนวนประชากรรายตำบลในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ พ.ศ. 2532

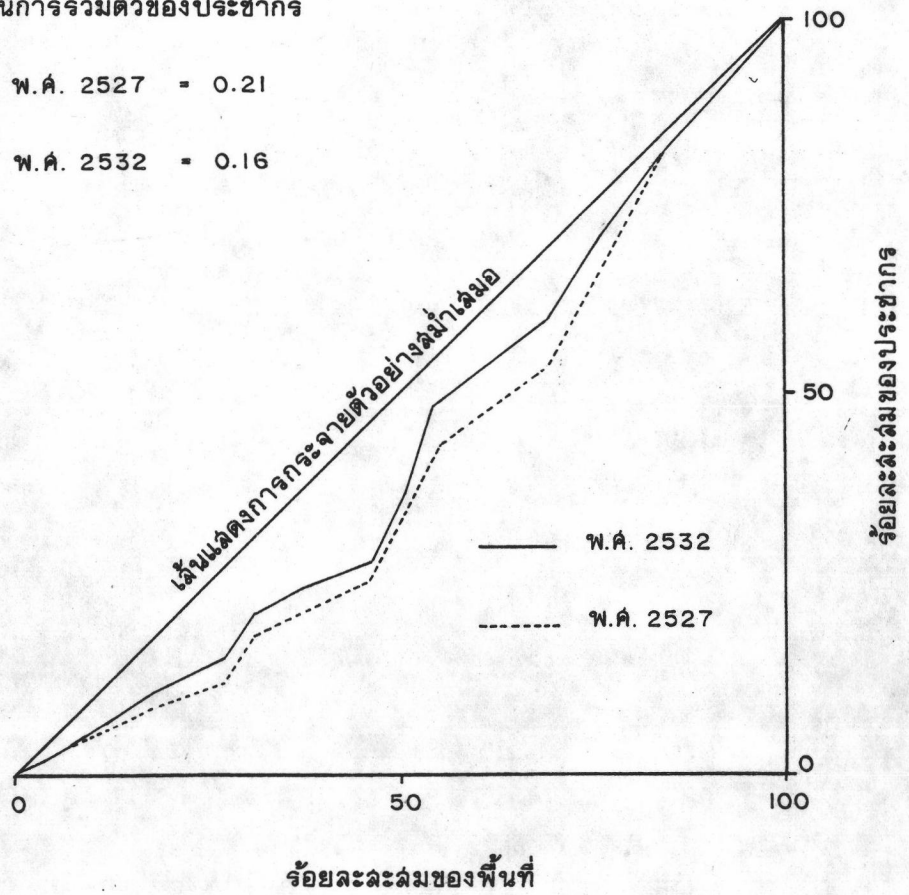
การเสนอแนวทางการใช้ที่ดินสำหรับเขตชานเมืองเชียงใหม่

แผนภูมิที่ 3.2 แสดงการกระจายตัวของประชากรบนพื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่
พ.ศ. 2527 และ 2532

ค่าดัชนีการรวมตัวของประชากร

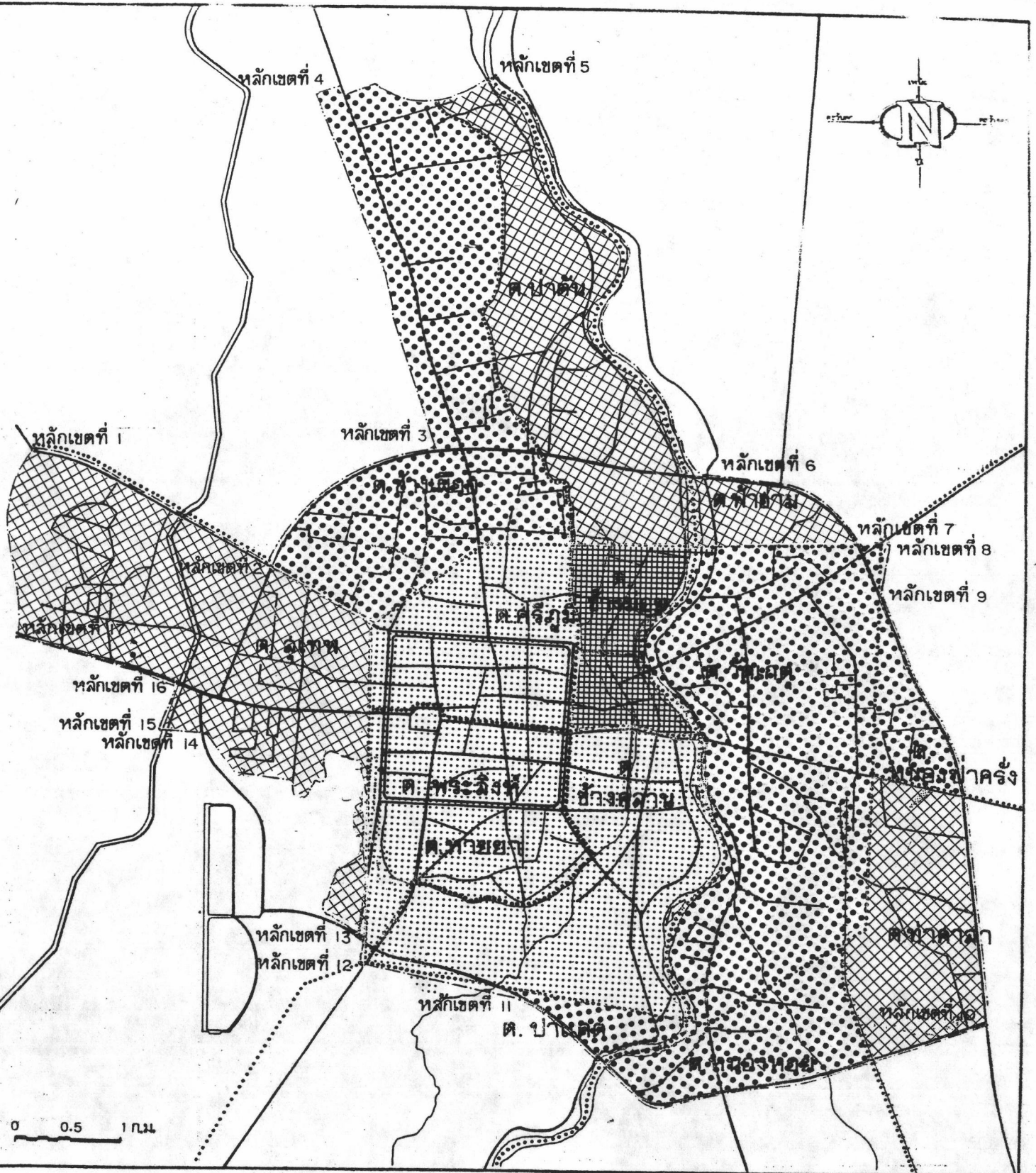
พ.ศ. 2527 = 0.21

พ.ศ. 2532 = 0.16

ความหนาแน่นของประชากรในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ในปัจจุบันมีความหนาแน่นมากในบริเวณเขตตำบลช้างม่อย คือ 12,906 คนต่อตารางกิโลเมตร รองลงไปคือ ในเขตตำบลช้างคลาน, พระสิงห์, หายยา และศรีภูมิ ตามลำดับ ความหนาแน่นต่ำที่สุดคือ ตำบลป่าตัน และสุเทพ ประมาณ 1,728 คนต่อตารางกิโลเมตร (ตารางที่ 3.12 และแผนที่ 3.12) ทั้งนี้เป็นไปตามการกระจุกตัวของกิจกรรมต่าง ๆ มากในเขตศูนย์กลางและเบาบางเมื่อถอยห่างออกไป

การเปลี่ยนแปลงประชากรในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ในช่วงปี 2527-2532 พบว่า ประชากรเพิ่มขึ้นมากในเขตตำบลช้างคลาน, ช้างเผือก และหนองหอย โดยเฉพาะในเขตตำบลหนองหอยประชากรเพิ่มขึ้นมาก ไม้ว่าจะพิจารณาการเพิ่มในส่วนของเขตตำบลหนองหอยเอง (ค่า-Relative Change เท่ากับ +18.80) และการพิจารณาค่าเพิ่มในสัดส่วนจากการเปลี่ยนแปลงในภาพรวมทั้งเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ (ค่า Absolute Change เท่ากับ +4.78) เขตตำบลที่เป็นศูนย์กลางกิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะการค้าและอยู่อาศัยได้แก่ ตำบลช้างม่อย และช้างคลาน ยังเป็นเขตที่มีอัตราส่วนแบ่งของการเพิ่มประชากรในเขตเทศบาลสูงที่สุด ส่วนในเขตชานเมืองอัตราส่วนแบ่งของการเพิ่มประชากรไม่มากนัก เมื่อเปรียบเทียบกับทั้งเขตเทศบาล แต่การเพิ่มในอัตราส่วนของเขตตำบลเดิมเองมีแนวโน้มที่มาก เช่น ตำบลหนองหอย, ป่าตัน, ช้างคลานและหายยา เหล่านี้แสดงให้เห็นทิศทางแนวโน้มของการขยายตัวของการตั้งถิ่นฐานกระจายออกไปสู่ชานเมืองในทางด้านทิศใต้ คือ ตำบลช้างคลาน และหนองหอย เนื่องจากการขยายตัวของการสร้างอาคารที่อยู่อาศัยทั้งของรัฐและเอกชน และส่วนในด้านทิศเหนือก็เช่นเดียวกัน เมื่อได้รับแรงดึงดูดจากการย้ายศูนย์ราชการขึ้นไปอยู่ทางด้านนั้น ตำบลช้างเผือกและป่าตัน กิจกรรมตลอดจนความเจริญต่าง ๆ เช่น การปรับปรุงเส้นทางถนนสายแม่ริม ก่อให้เกิดการเพิ่มขึ้นของขนาดประชากรบนพื้นที่ดังกล่าว

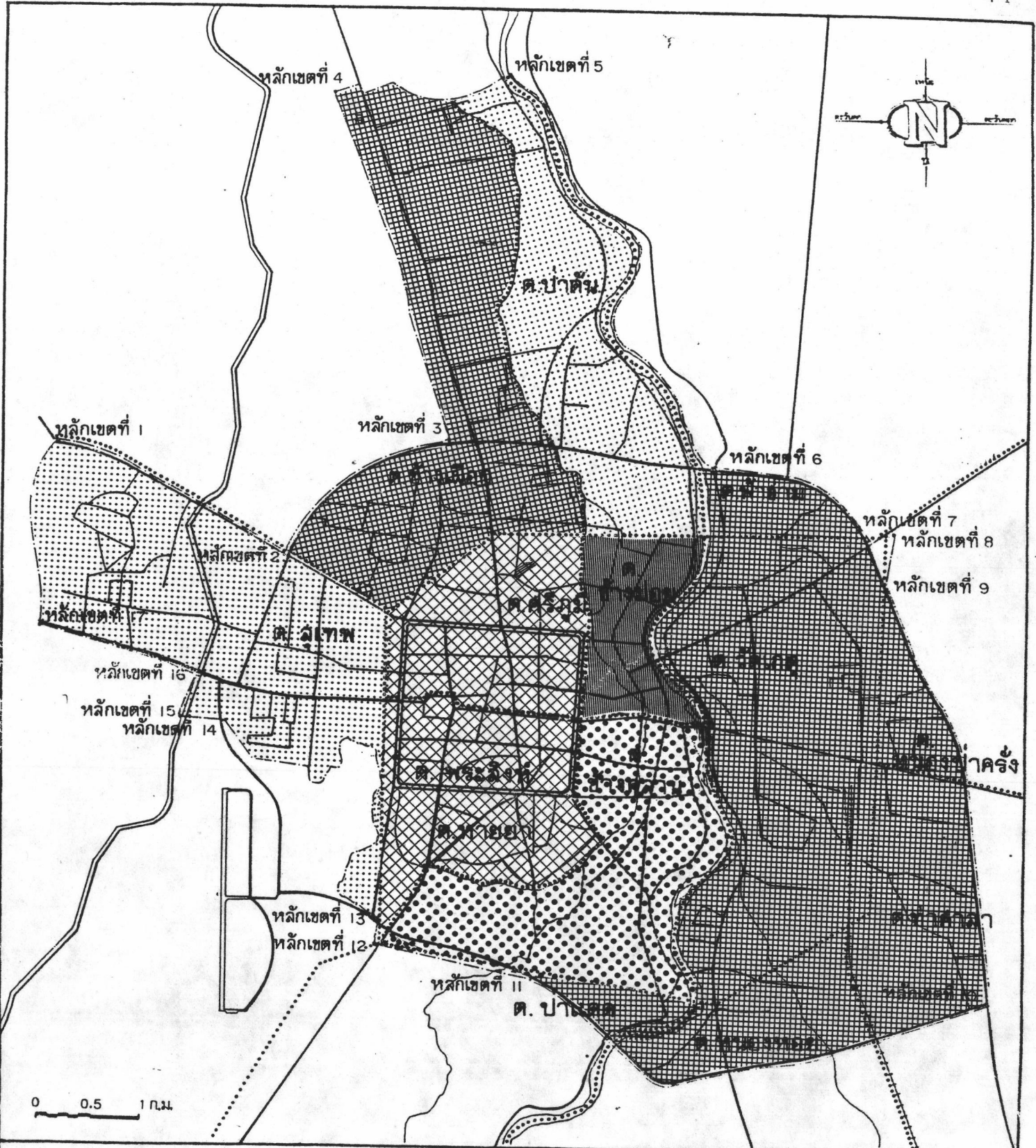
แผนที่ 3.11 แสดง ความหนาแน่นของประชากรรายตำบลในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ พ.ศ. 2527

สัญลักษณ์

- เขตเทศบาล
- เขตตำบล

	< 2,000
	2,001 - 5,000
	5,001 - 8,000
	8,001 - 11,000
หน่วย : คน / กม ²	

การเสนอแนวทางการใช้ที่ดินสำหรับเขตชานเมืองเชียงใหม่

แผนที่ 3.12 แสดง ความหนาแน่นของประชากรรายตำบลในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ พ.ศ. 2532

สัญลักษณ์			
-----	เขตเทศบาล		2,000
.....	เขตตำบล		2,001 - 5,000
			5,001 - 8,000
			8,001 - 11,000
			11,001 - 13,000
		หน่วย: คน/กม ²	

การเสนอแนวทางการใช้ที่ดินสำหรับเขตชานเมืองเชียงใหม่

ตารางที่ 3.12 แสดงจำนวนและความหนาแน่นของประชากรของตำบลในเขตเทศบาล
นครเชียงใหม่ 2527 และ 2532

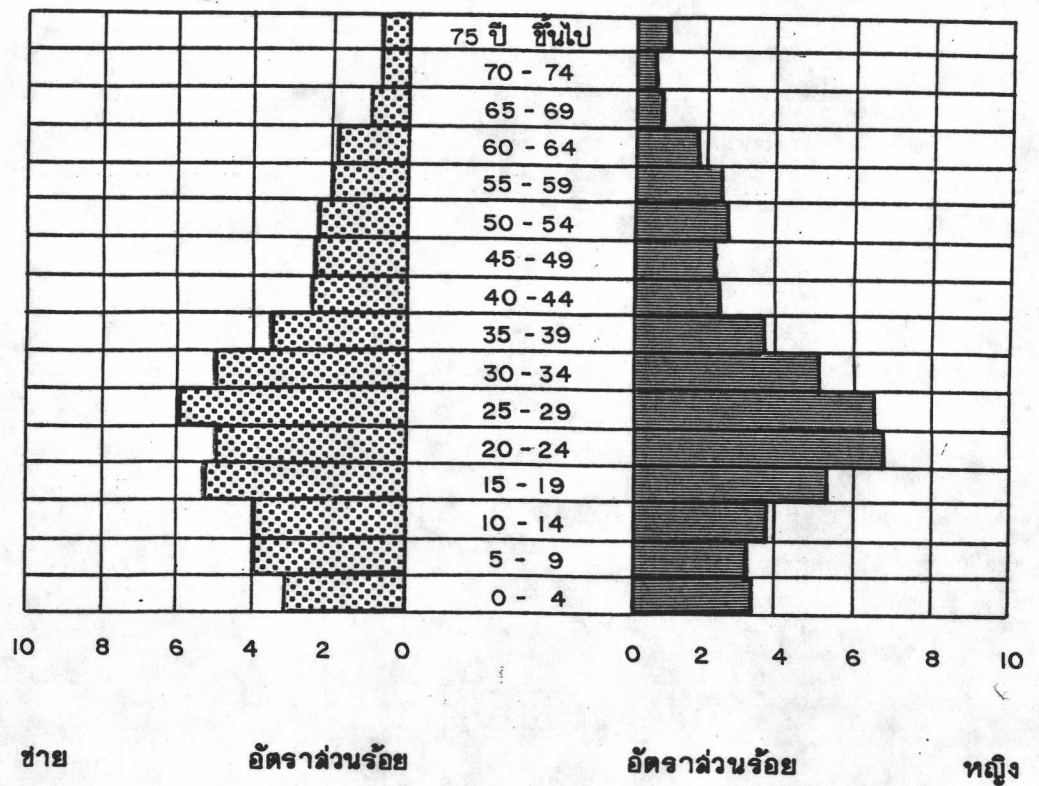
ตำบล	พื้นที่กม. ²	2527		2532		การเปลี่ยนแปลง 2527-2532				
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	ความหนาแน่น (คน/กม. ²)		ความหนาแน่น		
						2527	2532		Relative change	Absolute change
ศรีภูมิ	2.948	23,742	15.46	19,434	11.59	7,927.74	6,592.27	-3.63	-6.11	-1,335.47
พระสิงห์	1.254	9,759	6.35	9,865	5.88	7,782.30	7,866.83	+0.22	+0.15	+84.53
หายยา	2.134	13,385	8.72	16,653	9.93	6,272.25	7,803.66	+4.88	+4.63	+1,531.41
ช้างม้อม	1.407	14,322	9.33	18,159	10.83	10,179.10	12,906.18	+5.35	+5.44	+2,727.08
ช้างกลาง	2.728	20,365	13.26	24,183	14.43	7,465.18	8,864.74	+3.75	+5.41	+1,399.56
วัดเกต	6.657	27,213	17.72	23,112	13.78	4,087.88	3,471.83	-3.01	-5.81	+616.05
ช้างเผือก	5.86	15,682	10.27	18,766	11.19	2,676.11	3,202.39	+3.93	+4.37	+526.28
สุเทพ	6.232	10,227	6.66	11,733	7.00	1,641.05	1,882.70	+2.54	+2.13	+241.65
ป่าแดด	0.512	1,369	0.89	1,512	0.90	2,673.83	2,953.13	+2.09	+0.20	+279.3
หนองหอย	1.676	3,594	2.34	6,973	4.16	2,144.39	4,160.50	+18.80	+4.79	+2,016.11
ห้าศาลา	2.661	4,528	2.95	5,490	3.27	1,701.62	2,063.13	+4.25	+1.36	+361.51
หนองป่าครั่ง	0.857	1,962	1.28	2,227	1.34	2,289.38	2,598.60	+2.70	+6.37	+309.22
ห้าขาม	1.012	1,941	1.26	2,147	1.28	1,917.98	2,121.54	+2.12	+0.29	+203.56
ป่าตัน	4.278	5,448	3.55	7,395	4.42	1,273.49	1,728.61	+7.14	+2.76	+455.12
รวม	40.2	153,537	100	167,649	100	3,819.33	4,170.37			+351.04

จำนวนประชากรจากสามะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2531 (ตารางที่ 3.13) เมื่อนำโครงสร้าง อายุ และเพศของประชากรไปแสดง โดยรูปปิรามิดประชากรจะพบว่า ประชากรในวัยเด็กและวัยชราที่มีอัตราส่วนที่น้อย (ประชากรในวัยเด็ก อายุ 0-14 ปี) มีร้อยละ 21.45 และประชากรในวัยชรา (อายุ 65 ปีขึ้นไป) มีร้อยละ 4.56 ส่วนประชากรในวัยแรงงาน (อายุ 15-64 ปี) มีจำนวนคิดเป็นร้อยละ 73.59 จากสัดส่วนนี้เมื่อนำไปคำนวณหาอัตราส่วนผู้เป็นภาระ (Dependency Ratio) พบว่า มีค่าเท่ากับ 34.78 หมายความว่า ประชากรในวัยทำงาน 100 คน ต้องรับภาระการเลี้ยงดูประชากรในวัยที่เป็นภาระ 34 คน และประชากรหญิงในวัยเจริญพันธุ์ซึ่งมีอายุระหว่าง 15-49 ปี มีจำนวน 56,466 คน คิดเป็นร้อยละ 33.7 ของประชากรทั้งหมด

แผนภูมิที่ 3.3

โครงสร้างประชากรของเทศบาลนครเชียงใหม่ พ.ศ. 2531

ที่มา: จากการสำรวจ กองวิจัย สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

ตารางที่ 3.13 แสดงโครงสร้างประชากร เทศบาลนครเชียงใหม่ พ.ศ. 2531

หมวดอายุ	จำนวนประชากร			อัตราส่วนระหว่างเพศ		อัตราส่วนระหว่างหมวดอายุ	อัตราส่วนระหว่างหมวดอายุ	
	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง		ชาย	หญิง
ยอดรวม	78,791	86,701	165,492	90.88	100	100	47.61	52.39
0-4 ปี	5,279	5,604	10,883	94.20	100	6.58	3.19	3.39
5-9 ปี	6,511	5,192	11,703	125.40	100	7.07	3.93	3.14
10-14 ปี	6,483	6,421	12,904	100.97	100	7.80	3.92	3.88
15-19 ปี	8,472	8,957	17,429	94.59	100	10.53	5.12	5.41
20-24 ปี	8,074	11,457	19,531	70.47	100	11.80	4.88	6.92
25-29 ปี	9,703	10,969	20,672	88.46	100	12.49	5.86	6.63
30-34 ปี	8,221	8,548	16,769	96.17	100	10.13	4.97	5.16
35-39 ปี	5,664	6,046	11,710	93.68	100	7.07	3.42	3.66
40-44 ปี	3,854	3,840	7,694	100.36	100	4.65	2.33	2.32
45-49 ปี	3,646	3,848	7,494	94.74	100	4.52	2.20	2.32
50-54 ปี	3,494	4,364	7,858	80.06	100	4.75	2.11	2.64
55-59 ปี	3,176	4,106	7,282	77.35	100	4.40	1.92	2.48
60-64 ปี	2,789	3,236	6,025	86.19	100	3.65	1.69	1.96
65-69 ปี	1,380	1,402	2,782	98.43	100	1.68	0.83	0.85
70-74 ปี	1,024	963	1,987	106.33	100	1.20	0.62	0.58
75 ปีขึ้นไป	1,021	1,748	2,769	58.41	100	1.68	0.62	1.06

ลักษณะครัวเรือนประชากรในเทศบาลนครเชียงใหม่ มีครัวเรือนประมาณ 34,184 ครัวเรือน มีขนาดครัวเรือนเฉลี่ยประมาณ 4.9 คน/ครัวเรือน เมื่อพิจารณาเกี่ยวกับลักษณะครัวเรือนในเทศบาลนครเชียงใหม่ มีลักษณะครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นครัวเรือนขยาย และหัวหน้าครอบครัวที่ประกอบอาชีพเกษตรมีน้อยมากเนื่องจากเป็นชุมชนเมือง

จากการวิเคราะห์ของกองวิจัยสำนักผังเมืองพบว่า ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่มีประชากรวัยแรงงานประมาณร้อยละ 84.71 ของประชากรรวม คือ เป็นประชากรที่อยู่ในช่วงอายุ 15-34 ปี หรือวัยกำลังแรงงานประมาณร้อยละ 51.10 แต่อัตราว่างงานของคนกลุ่มนี้ประมาณร้อยละ 4.49 จะมิงงานทาประมาณร้อยละ 46.61 ของกำลังแรงงานทั้งหมด อาชีพของผู้มีงานทาส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการค้า รองลงมาได้แก่ อาชีพขบวนการผลิตและปฏิบัติงานวิชาชีพ ส่วนผู้ที่ไม่อยู่ในกำลังแรงงานส่วนใหญ่คือ นักเรียน นักศึกษา และแม่บ้าน ส่วนน้อยคือคนชรา (ตารางที่ 3.14 และแผนภูมิที่ 3.4)

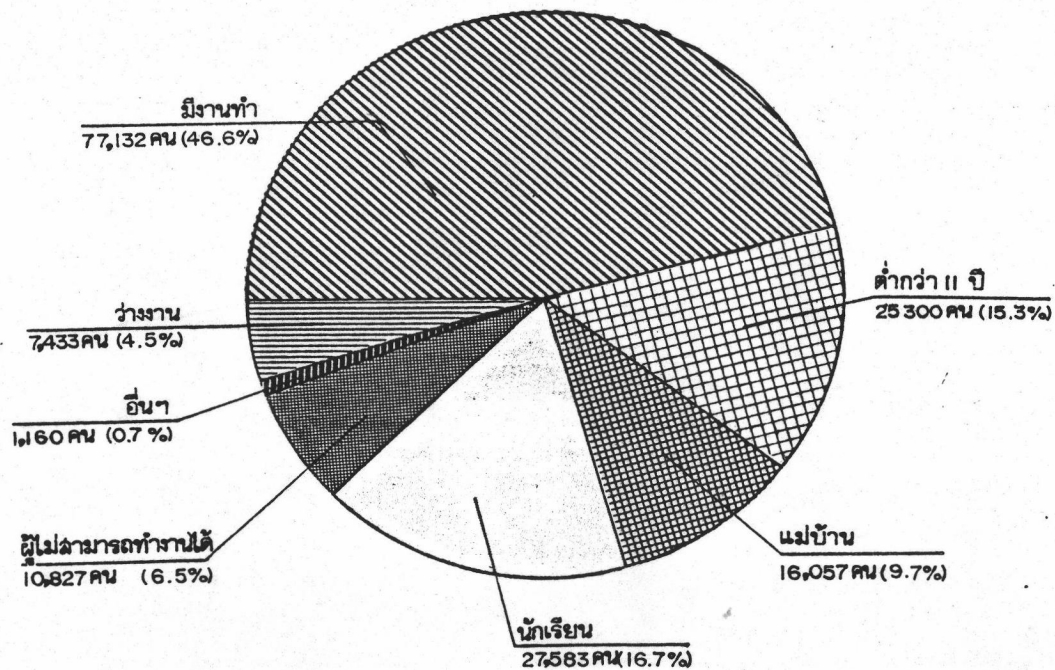
ระดับรายได้ของครอบครัวในเขตเทศบาลส่วนใหญ่จะมีรายได้ไม่เกิน 5,000 บาทต่อเดือน รองลงไปคือ 5,000-10,000 บาทต่อเดือน ครอบครัวที่มีรายได้ค่อนข้างสูงคือ ประมาณ 10,000 บาทต่อเดือนขึ้นไปมีอยู่น้อย เมื่อคิดรายได้เฉลี่ยต่อครอบครัวประมาณ 5,134.84 บาทต่อเดือน (การสำรวจกองวิจัย สำนักผังเมือง)

ตารางที่ 3.14 แสดงจำนวนประชากร ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

เพศ	ประชากร รวม	ประชากรต่อ ประชากร วัยแรงงาน	ประชากร วัยแรงงาน (11 ปีขึ้นไป)	จำนวนและสัดส่วนประชากรวัยแรงงาน จำนวนตามหมวดอายุ											
				11-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60ปี ขึ้นไป	
ชาย	จำนวน	78,791	1:0.83	65,374	4,856	8,472	8,074	9,703	8,221	5,664	3,854	3,646	3,494	3,176	6,214
	%	47.61		46.63	7.43	12.96	12.35	14.84	12.58	8.66	5.90	5.58	5.34	4.86	9.51
หญิง	จำนวน	86,701	1:0.86	74,818	5,334	8,957	11,457	10,969	8,548	6,046	3,840	3,848	4,364	4,106	7,349
	%	52.39		53.37	7.13	11.97	15.31	14.66	11.43	8.08	5.13	5.14	5.83	5.49	9.83
รวม	จำนวน	165,492	1:0.87	140,192	10,190	17,429	19,531	20,672	16,769	11,710	7,694	7,494	7,858	7,282	13,563
	%	100		100	7.27	12.43	13.93	14.75	11.96	8.35	5.49	5.35	5.61	5.19	9.68

ที่มา : กองวิจัยสำนักผังเมือง พ.ศ.2531

แผนภูมิที่ 3.4 แสดงการมีงานทำของประชากรในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ พ.ศ. 2531

ที่มา : สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

ตารางที่ 3.15 จำนวนและอัตราส่วนร้อยละของแต่ละอาชีพ แยกตามหมวดอายุ ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

หมวดอาชีพ	จำนวน			จำนวนในหมวดอายุ (ปี)			
	รวม	ชาย	หญิง	11-24	25-44	45-59	60 ปีขึ้นไป
1. ปฏิบัติงาน วิชาชีพ	11,371 (13.45)	5,786 (11.59)	5,585 (13.06)	1,142 (6.03)	8,186 (16.97)	1,983 (13.35)	60 (2.35)
2. ปฏิบัติงาน บริหาร	1,419 (1.68)	1,278 (2.59)	141 (0.29)	218 (1.15)	841 (1.74)	360 (2.42)	- (-)
3. ปฏิบัติงาน เสมียน	6,686 (7.91)	3,182 (6.26)	3,504 (8.03)	1,220 (6.45)	4,726 (9.80)	620 (4.17)	120 (4.70)
4. การค้า	27,212 (32.18)	11,811 (23.06)	15,401 (37.77)	5,151 (27.22)	14,385 (29.82)	6,175 (41.57)	1,501 (58.80)
5. เกษตร- ประมง	978 (1.16)	720 (3.59)	258 (1.83)	140 (0.74)	420 (0.87)	300 (2.02)	118 (4.62)
6. ขนส่ง	3,438 (4.06)	3,357 (7.63)	81 (0.25)	140 (0.74)	2,319 (4.81)	919 (6.19)	60 (2.35)
7. การผลิต- แรงงาน	15,056 (17.80)	11,375 (24.47)	3,681 (12.7)	3,166 (16.73)	8,980 (18.62)	2,456 (16.54)	454 (17.78)
8. งานบริหาร	10,972 (12.97)	4,788 (9.17)	6,184 (14.23)	3,663 (19.36)	5,227 (10.84)	1,842 (12.40)	240 (9.40)
9. ยังไม่มีงานทำ กำลังหางาน	7,433 (8.79)	3,190 (7.60)	4,243 (11.84)	4,085 (20.58)	3,149 (6.53)	199 (1.34)	- (-)
รวม	84,565 (100)	45,487 (100)	39,078 (100)	18,925 (100)	48,233 (100)	14,854 (100)	2,553 (100)

ที่มา : กองวิจัยสำนักผังเมือง

หมายเหตุ : ข้อมูลในวงเล็บเป็นอัตราส่วนร้อยละ

3.10.3 ประชากรในอนาคต

เทศบาลนครเชียงใหม่มีประชากรรวมทั้งสิ้น 165,492 คน ใช้อัตราเพิ่มประชากร 1.73% ในการคาดประมาณประชากร (สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย) และใช้จำนวนประชากร 165,492 คนในปี พ.ศ.2531 เป็นปีฐานจะได้ประชากรในอนาคตของเทศบาลนครเชียงใหม่ ดังนี้

ตารางที่ 3.16 แสดงจำนวนประชากรในอนาคตของเทศบาลนครเชียงใหม่

พ.ศ.	อัตราเพิ่ม 1.73%
2531	165,492
2536	180,292
2541	196,405
2546	214,043
2551	233,207

3.11 เศรษฐกิจ

จากความสำเร็จของเมืองเชียงใหม่ที่เป็นศูนย์กลางของภาคเหนือ เมื่อพิจารณาจากที่ผ่านมา เช่น ปัจจัยทางด้านประชากรชี้ให้เห็นถึงการกระจุกตัวรวมกลุ่มความเจริญในเขตเมืองเชียงใหม่ กิจกรรมต่าง ๆ ก็จะรวมกันอยู่ในบริเวณดังกล่าว เป็นภาพที่ชัดเจนขึ้นเมื่อประกอบกับเหตุผลข้างต้น ความเจริญทางเศรษฐกิจของเมืองเชียงใหม่ โดยเฉพาะที่กระจายในเขตเทศบาลนี้ มีปัจจัยทางด้าน การท่องเที่ยวเป็นตัวนำ เชื่อมโยง (Linkage) ไปถึงกิจกรรมทางด้าน หัตถกรรม อุตสาหกรรม การค้า และบริการในบริเวณเมือง

3.11.1 การค้าและบริการ

จากข้อมูลจากการสำรวจของสำนักผังเมืองแสดงสถิติร้านค้าและกิจการบริการประเภทต่าง ๆ ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ พ.ศ. 2531 ปรากฏว่า ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่มีกิจการค้าและบริการรวมทั้งสิ้น 5,243 ราย (ตารางที่ 3.17) แสดงให้เห็นความเป็นศูนย์กลางของธุรกิจการค้าของบริเวณเขตเมือง (เทศบาลนครเชียงใหม่) กิจการค้าประเภทที่มีมากที่สุด ได้แก่ ร้านขายอาหารและเครื่องดื่ม ประมาณร้อยละ 15 รองลงมาได้แก่ ร้านขายของชำ ร้านเสริมสวย ร้านขายของใช้เบ็ดเตล็ด ร้านซ่อมจักรยานยนต์ และอุปกรณ์ไฟฟ้า ร้านตัดเสื้อผ้า และกิจการโรงแรมและหอพักซึ่งมีประมาณร้อยละ 9.17, 8.19, 7.10, 6.01 และ 6.48 ตามลำดับ สำหรับกิจการประเภทอื่น ๆ มีจำนวนไม่มากนัก จะเห็นได้ว่า ลักษณะของประเภทกิจการส่วนใหญ่จะเป็นประเภทการค้าบริการ รองลงมาคือ การค้าปลีก และการดำเนินกิจกรรมควบคู่ไปพร้อม ๆ กัน ทั้งสองประเภท (ตารางที่ 3:19)

เมื่อพิจารณาถึงขนาดของสถานประกอบการค้าเหล่านี้ ส่วนใหญ่ (78.6%) เป็นสถานประกอบการที่มีคนทำงานจำนวน 1-5 คน รองลงมา เป็นสถานประกอบการที่มีคนงานจำนวน 6-20 คน (18.10%) แรงงานที่ประกอบการในสาขาการค้าและบริการนี้มีจำนวน 28,840 คน ในสัดส่วนระหว่างเพศชายและเพศหญิงใกล้เคียงกัน โดยเป็นแรงงานที่เป็นลูกจ้างประมาณร้อยละ 59.91 ที่เหลือเป็นแรงงานจากสมาชิกในครอบครัว (ตารางที่ 3.18 และ 3.17)

เหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงบทบาททางเศรษฐกิจของเมืองเชียงใหม่ ด้านการค้าและบริการนี้เพื่อรองรับประชากรตามปกติ แล้วยังเพื่อรองรับประชากรจากส่วนที่เพิ่มจากการท่องเที่ยวของจังหวัดและเมือง ซึ่งทั้งสองส่วนกำลังเพิ่มขึ้นอย่างมาก พร้อม ๆ กับการขยายตัวของชุมชน สถานประกอบการธุรกิจการค้าและบริการภายในบริเวณเมืองเชียงใหม่ จากกระจุกตัวอยู่ในเขตย่านการค้าและย่านชุมชนหนาแน่น ส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ริมสองฟากถนน เนื่องจากเป็นตำแหน่งที่สะดวกแก่การประกอบธุรกิจ ตามถนนสายสำคัญต่าง ๆ เช่น ถนนท่าแพ, ถนนช้างม่วย, ถนนวิยานนท์ ถนนเจริญเมือง ถนนโชตนาและถนนช้างคลาน เป็นต้น นอกจากนี้บริเวณสถานีรถไฟ สถานีรถโดยสาร โรงภาพยนตร์ และ

ตลาดจะมีร้านค้าและบริการตั้งอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม บริเวณที่เป็นย่านการค้าใหญ่ที่สุด และเป็นย่านธุรกิจการค้าดั้งเดิมของเมืองเชียงใหม่คือ บริเวณถนนท่าแพ เริ่มจากสะพานนวรัฐทางทิศเหนือลงไปถึงถนนช้างคลานทางทิศใต้ และจากริมฝั่งแม่น้ำปิงไปจนถึงบริเวณประตูท่าแพ บริเวณที่เป็นย่านการค้าอื่น ๆ ร่องลงมาได้แก่ บริเวณถนนโชตนาจากประตูช้างเผือกไปถึงวิทยาลัยครูเชียงใหม่, บริเวณประตูเชียงใหม่ และบริเวณตลาดสมเพชร เป็นต้น

ตารางที่ 3.17 แสดงจำนวนและประเภทของกิจการค้าและบริการในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

ลำดับที่	ประเภท	จำนวนรวม	แรงงานรวม			สมาชิกในครอบครัว			ลูกจ้าง		
			รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง
1.	อาหาร เครื่องดื่ม	792	4,405	1,766	2,639	1,852	729	1,123	2,553	1,037	1,516
2.	ของชำ	488	1,233	520	713	974	373	601	259	147	112
3.	ของใช้เบ็ดเตล็ด	407	1,216	510	706	848	342	506	368	168	200
4.	ขายเสื้อผ้าสำเร็จรูป	177	1,215	389	826	524	212	312	691	177	514
5.	ตัดเสื้อผ้า ชาย/หญิง	429	1,061	240	821	772	168	604	289	72	217
6.	เสริมสวย ชาย/หญิง	98	497	253	244	228	102	126	269	151	118
7.	อุปกรณ์เครื่องแต่งกาย และ เครื่องกีฬา	274	2,349	1,596	753	617	361	246	1,742	1,235	507
8.	จำหน่ายรถยนต์ จักรยานยนต์/อะไหล่	376	1,854	1,306	548	865	574	291	989	772	257
9.	ซ่อมจักรยานยนต์และ อุปกรณ์ไฟฟ้า	125	420	199	221	298	158	140	122	41	81
10.	จำหน่ายยา และรับรักษาโรค	125	420	199	221	298	158	140	122	41	81
11.	จำหน่ายวัสดุและ อุปกรณ์ก่อสร้าง	228	1,513	1,010	503	522	295	227	991	715	276
12.	จำหน่ายเฟอร์นิเจอร์	93	381	217	164	180	99	81	201	118	83
13.	ทอง นาก เงิน และ เครื่องประดับ	73	242	120	122	184	93	91	58	27	31
14.	จำหน่ายหนังสือและ อุปกรณ์เครื่องเขียน	88	242	120	122	184	93	91	58	27	31
15.	รับถ่ายรูปและจำหน่าย อุปกรณ์การถ่ายรูป	56	220	113	107	127	65	62	93	48	45

ลำดับที่	ประเภท	จำนวนรวม	แรงงานรวม			สมาชิกในครอบครัว			ลูกจ้าง		
			รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง
16.	จำหน่ายผลิตภัณฑ์และ อุปกรณ์การเกษตร	114	606	328	278	251	124	127	355	204	151
17.	ปั้มน้ำพื้นและปั้มน้ำ สถานีบริการน้ำมัน	81	717	436	281	165	93	72	552	343	209
18.	สถานีบริการบันเทิง คลับ/บาร์/โบว์/นวด	18	276	164	112	31	19	12	245	145	100
19.	ขายของที่ระลึกและ สินค้าพื้นเมือง	78	198	120	178	199	62	131	99	52	47
20.	โรงแรม-หอพัก- บังกะโล (บริการที่พัก)	340	4,382	2,135	2,247	727	373	354	3,655	1,762	1,893
21.	โรงพยาบาล	6	90	24	66	12	6	6	78	18	60
22.	ธนาคารและสถาบัน การเงิน	51	1,691	975	716	85	46	39	1,606	929	677
23.	บริการขนส่งและการ ท่องเที่ยว	107	498	534	364	284	163	121	614	371	243
24.	หน่วยความ นายหน้า ตรวจบัญชีประกันภัย	50	269	143	126	89	58	31	180	85	95
25.	ขาย/ซ่อมเครื่องพิมพ์ดีด แว่นตา นาฬิกา	59	265	148	117	159	89	70	106	59	47
26.	เครื่องสิ่งพิมพ์	11	37	12	25	33	11	22	4	1	3
27.	พ่น้ำยาโฆษณา	38	106	85	20	64	49	15	42	36	6
28.	บริการรถ อป รีด	78	225	62	163	157	56	101	68	6	62
29.	ให้เช่าภาพยนตร์ วีดีโอ	50	196	102	94	123	60	63	73	42	31
30.	สถานีบริการต่าง ๆ	51	161	85	77	67	36	31	94	48	46
31.	กิจการประเภทอื่น ๆ	56	161	84	77	67	36	31	94	48	46
	รวม	5,243	28,430	14,232	14,198	11,419	5,236	6,183	17,011	8,996	8,005

ตารางที่ 3.18 แสดงขนาดของสถานประกอบการค้าและบริการ

ขนาดสถานประกอบการ กิจการค้าและบริการ	จำนวน	ร้อยละ
สถานประกอบการที่มีคน ทำงานตั้งแต่ 1-5 คน	4,121	78.60
สถานประกอบการที่มีคน ทำงานตั้งแต่ 6-20 คน	949	18.10
สถานประกอบการที่มีคน ทำงานตั้งแต่ 21-50 คน	121	2.30
สถานประกอบการที่มีคน ทำงานตั้งแต่ 51-100 คน	52	1.00
รวม	5,243	100.00

ที่มา : กองวิจัย สำนักผังเมือง

ตารางที่ 3.19 แสดงจำนวนและร้อยละของกิจการค้าและบริการ จำแนกตามประเภท

ประเภทของกิจการค้าและบริการ	จำนวน	ร้อยละ
การค้าปลีก	1,809	24.50
การค้าส่ง	79	1.51
การค้าบริการ	2,700	51.49
การค้าปลีกและค้าส่ง	273	5.20
การค้าปลีกและค้าส่ง	287	5.52
การค้าปลีกและค้าบริการ	29	0.56
การค้าปลีกค้าส่งและค้าบริการ	64	1.22
รวม	5,243	100.00

ที่มา : กองวิจัย สำนักผังเมือง

3.11.2 อุตสาหกรรม

แหล่งอุตสาหกรรมในเขตเทศบาลถือว่ามีความหนาแน่นมากที่สุดของเมืองเชียงใหม่ ลักษณะการใช้พื้นที่ของโรงงานอุตสาหกรรมและขนาดคนงานจะเห็นว่า เป็นสถานประกอบการขนาดเล็กเป็นส่วนใหญ่ คือ ประมาณร้อยละ 50 มีคนทำงาน 1-5 คน (ตารางที่ 3.21) หรืออาจมีจำนวนคนงานประมาณ 6-20 คน มีจำนวนรองลงไปคือ ประมาณร้อยละ 37.86 ของทั้งหมด ทั้งนี้เพราะเมื่อพิจารณาจากประเภทโรงงานที่มีจำนวนมากที่สุดในเขตเทศบาลแล้ว ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมบริการ ได้แก่ อู่ซ่อมรถ โรงกลึง มีประมาณ 119 แห่ง หรือประมาณร้อยละ 29.23 รองลงมาเป็นโรงพิมพ์ โรงงานทำเฟอร์นิเจอร์ และโรงงานทำกันสาด วงกบ ประมาณ 12.86, 11.41 และ 10.19 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.20) ต่อจากกลุ่มนี้จะเป็นโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร และอุตสาหกรรมการผลิตสินค้าหัตถกรรม ซึ่งสอดคล้องกับบทบาททางเศรษฐกิจในระดับจังหวัดเชียงใหม่ ที่โดยรอบจะมีการผลิตทางการเกษตรเพื่อป้อนสู่โรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปในเมือง เนื่องจากการตั้งอยู่ในเมืองมีเงื่อนไขในการผลิตและการตลาดที่ดีกว่า และบทบาทโดยรวมของเมืองเชียงใหม่ที่เป็นศูนย์กลางของภาคเหนือตอนบน โดยเฉพาะทางด้านการท่องเที่ยว การอุตสาหกรรมบริการจึงมีจำนวนมากเป็นเงาตามตัว

ซึ่งในการผลิตภาคอุตสาหกรรมของเมืองเชียงใหม่ก่อให้เกิดการจ้างงานจำนวน 4,634 คน ในสัดส่วนของแรงงานเพศชายมากกว่าเพศหญิง ซึ่งไม่เหมือนกับการค้าและบริการที่มีลักษณะสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน เนื่องจากขนาดอุตสาหกรรมเป็นขนาดเล็ก จะเห็นว่า การจ้างแรงงานในภาคอุตสาหกรรมยังไม่มากไปด้วย และยังใช้แรงงานในครอบครัวของผู้ประกอบการเองจำนวนหนึ่งอีกด้วย

ตารางที่ 3.20 แสดงประเภทของอุตสาหกรรมเทศบาลนครเชียงใหม่

ลำดับ ที่	ประเภท	จำนวน รวม	โรงงานรวม			สมาชิกในครอบครัว			ลูกจ้าง		
			รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง
1.	โรงกลึง อู่ซ่อมรถ โดนาโม หมอน้ำ ขายรถเก่า แก๊สรถยนต์ หล่อเหล็ก อัดดีเซล	119	911	812	99	216	177	39	695	635	60
2.	โรงพิมพ์ หนังสือพิมพ์ บ้ายโฆษณา	53	618	414	204	116	70	46	502	344	158
3.	เพอร์นิเจอร์ หวาย ไม้แกะสลัก เบาะ คอนโซล ตู้หนังเทียม	46	311	260	51	82	64	18	229	196	33
4.	ดินสาด รางรถ ประคุด-หน้าค่างเหล็ก ตัดกระดาษ มุ้งลวด รางน้ำ	42	220	189	31	63	46	17	157	134	23
5.	ก่อสร้าง หมอน้ำ อีรูบล็อค คอนกรีต โอง	15	427	322	105	24	13	11	403	309	94
6.	ทำขนม ไอศกรีม ข้าวเกรียม กาละแม	18	165	77	88	65	31	34	100	46	54
7.	ปะยาง-รถจักรยาน-จักรยานยนต์ รถยนต์ ท่อไอเสีย เบรค กลิ้งอะไหล่	19	89	77	12	38	26	12	51	51	-
8.	เครื่องขึ้นดินเผา เครื่องเขิน เครื่องเงิน	15	140	63	77	51	24	27	89	39	50
9.	เสื้อผ้า รองเท้า ย้อมผ้า ผ้าผ้าน	7	391	61	330	21	15	6	370	46	324
10.	ผลไม้ดอง กระเทียมดอง น้ำปลา ค้ำมะพร้าว	8	70	31	39	15	7	8	55	24	31
11.	โรงสีข้าว	6	97	87	10	10	5	5	87	82	5
12.	ทำขนม หมูขย ลูกชิ้น	10	62	35	27	25	14	11	37	21	16
13.	น้ำดื่ม น้ำผลไม้	11	200	135	65	20	12	8	180	123	57
14.	เจียรไนเพชร-พลอย ทำนาวน	3	26	22	4	3	2	1	23	20	3
15.	โรงงานทำเส้นก๋วยเตี๋ยว เส้นพื้	4	107	51	56	13	5	8	94	46	48
16.	โรงเลื่อย	2	132	114	18	7	5	2	125	109	16

ลำดับ ที่	ประเภท	จำนวน	แรงงานรวม			สมาชิกในครอบครัว			ลูกจ้าง		
			รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง
17.	ฟาร์มสัตว์ ค้าไก่สด ข่าไก่	2	10	7	3	4	2	2	6	5	1
18.	ฟาร์มรอบรูป กล้อง ลัง	2	14	11	3	1	1	-	13	10	3
19.	เครื่องจักสาน สีน้าขอนคืด กระเป๋าค้นเมือง กระสลัก	8	127	54	73	22	9	13	105	45	60
20.	โกดัง ขนส่ง	3	347	287	60	7	4	3	340	283	57
21.	โรงงานไม้ถั่ว	1	14	10	4	11	7	4	3	3	-
22.	ท่าโลงศพ	1	4	3	1	1	-	1	3	3	-
23.	ท่าเพ็ชชโย	1	19	18	1	4	3	1	15	15	-
24.	โรงงานท่าพลาสดัก	1	11	8	3	3	2	1	8	6	2
25.	โรงงานวิชา	1	4	2	2	2	1	1	2	1	1
26.	โรงงานชาสุบ	1	30	30	-	2	2	-	28	28	-
27.	ท่าโปรยชาสุบ	1	2	1	1	2	1	1	-	-	-
28.	โรงงานขี้มัน	1	2	1	1	2	1	1	-	-	-
29.	โรงงานประกอบเครื่องไฟฟ้า อิเล็กทรอนิกส์	1	856	78	778	-	-	-	856	78	778
30.	อุปกรณ์เหมืองแร่	1	11	11	-	1	1	-	10	10	-
31.	ดอกไม้ประดิษฐ์	1	5	2	3	5	2	3	-	-	-
32.	ท่าพรหม	1	2	-	2	1	-	1	1	-	1
33.	บริการซักรีด	1	23	8	15	1	1	-	22	7	15
34.	ท่าครั่ง	1	25	9	16	-	-	-	25	9	16
รวม		407	5,472	3,290	2,182	838	553	285	4,634	2,728	1,906

ตารางที่ 3.21 แสดงขนาดของสถานประกอบการอุตสาหกรรมจำแนกตามจำนวน
คนงาน เทศบาลนครเชียงใหม่

ขนาดสถานประกอบการ กิจการอุตสาหกรรม	จำนวน (โรง)	ร้อยละ
สถานประกอบการที่มีคน ทำงานตั้งแต่ 1-5 คน	205	50.49
สถานประกอบการที่มีคน ทำงานตั้งแต่ 6-20 คน	153	37.56
สถานประกอบการที่มีคน ทำงานตั้งแต่ 21-50 คน	36	8.78
สถานประกอบการที่มีคน ทำงานตั้งแต่ 51-100 คน	8	1.96
สถานประกอบการที่มีคน ทำงานตั้งแต่ 100 คนขึ้นไป	5	1.28
รวม	407	100.00

ที่มา : กองวิจัย สำนักผังเมือง พ.ศ. 2531

3.11.3 อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

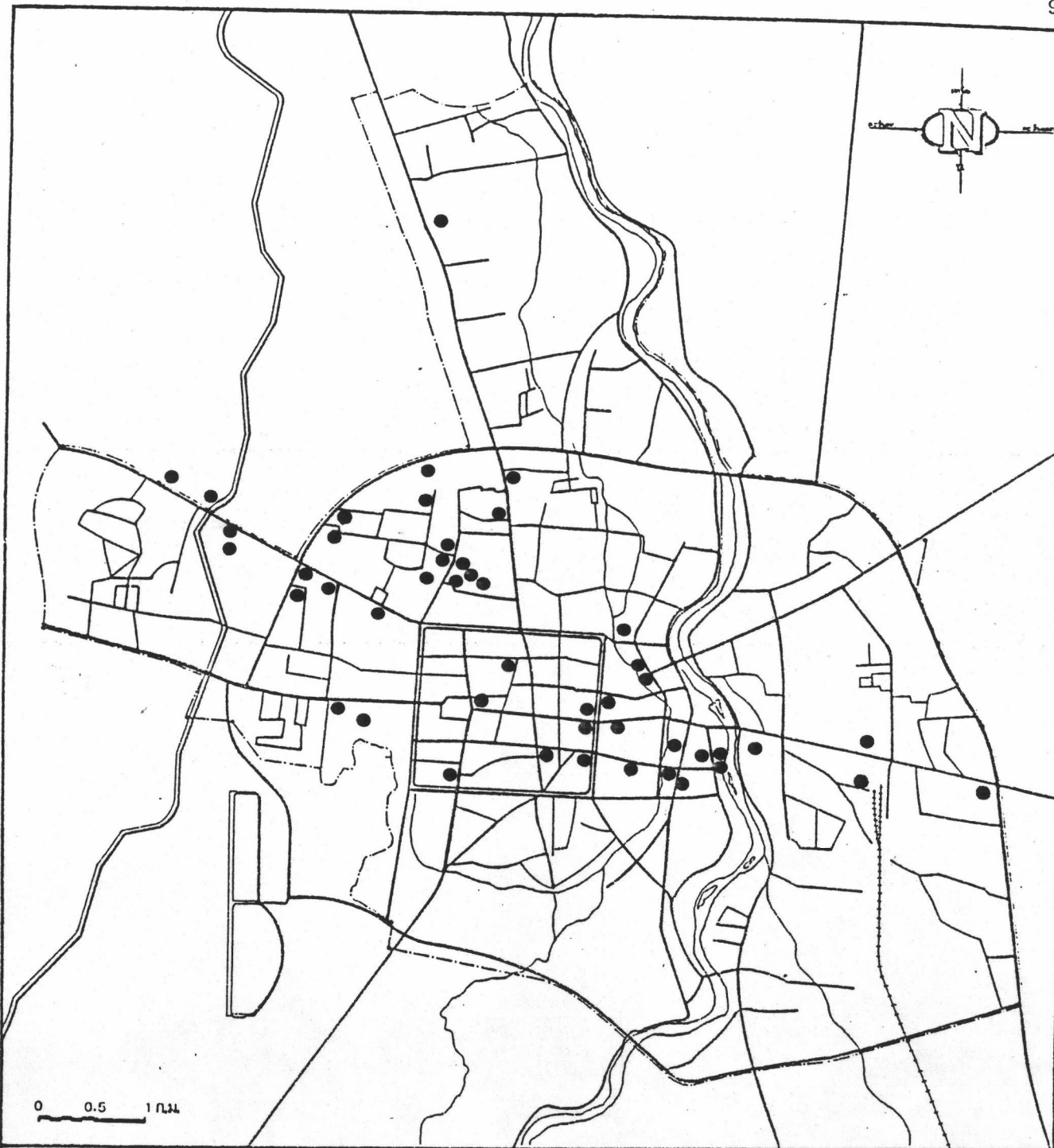
เชียงใหม่เป็นดินแดนที่มีความสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรที่มีคุณค่า ทั้งทางศิลปวัฒนธรรมจารีตประเพณี ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่า สิ่งเหล่านี้ทำให้เชียงใหม่มีศักยภาพทางด้านการท่องเที่ยวสูง การพัฒนาของรัฐที่ผ่านมา เช่น การส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปและประเพณี ตลอดจนการก่อสร้างถนนหนทางและระบบสาธารณูปโภคอื่น ๆ ที่จำเป็นต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว รวมถึงการพัฒนาสนามบินเชียงใหม่เป็นสนามบินนานาชาติ เมื่อปี พ.ศ.2522 ประกอบกับเอกชนได้ลงทุนด้านธุรกิจการท่องเที่ยวที่เมืองเชียงใหม่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะกิจการด้านที่พักนักท่องเที่ยว จำนวนโรงแรม ขนาด และระดับต่าง ๆ เหล่านี้เป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงความเจริญรุดหน้าของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย; อ้างถึงในสำนักผังเมือง หน้า 3-34)

1. โรงแรม ในบริเวณเมืองเชียงใหม่จนถึง ปี พ.ศ. 2531 มีโรงแรมประมาณ 106 แห่ง จำนวนห้องพักประมาณ 6,610 ห้อง (ไม่รวมโมเต็ล) ซึ่งในปี พ.ศ.2524 มีโรงแรมเพียง 62 แห่ง จำนวนห้องประมาณ 4,219 ห้อง จำนวนโรงแรมและจำนวนห้องเพิ่มขึ้นร้อยละ 71 และ 56.7 ตามลำดับ

การกระจายตัวของโรงแรมในบริเวณเขตตัวเมืองเชียงใหม่อยู่ในย่านที่สำคัญคือ แนวถนนห้วยแก้ว, ย่านช้างเผือก, ย่านริมแม่น้ำปิง และเขตศูนย์กลางพาณิชย์ถึงถนนช้างคลาน และทางด้านตะวันออกบริเวณแนวถนนเจริญเมือง (แผนที่ 3.13)

2. เกสต์เฮ้าส์ เป็นที่นิยมของชาวต่างประเทศที่ต้องการประหยัด ในปี พ.ศ.2529 มีจำนวนประมาณ 120 แห่ง จำนวนห้องประมาณ 1,800 ห้อง เพิ่มจากปี 2524 ซึ่งมีจำนวนประมาณ 50 แห่ง จำนวนห้อง 500 ห้อง ซึ่งเพิ่มเป็นจำนวนกว่าเท่าตัวในช่วง 5 ปี ที่ตั้งของที่พักระเบียงกระจายตัวอยู่บริเวณเขตเมืองเก่า, ศูนย์กลางพาณิชย์กรรมและบริเวณช้างเผือก

นอกจากนี้ สถานที่พักสำหรับการท่องเที่ยวยังมีรูปแบบอื่น ๆ ได้แก่ บ้านพักของหน่วยราชการ, สมาคม และวัดสำคัญ ๆ

แผนที่ 3.13 แสดงที่ตั้งโรงแรม

สัญลักษณ์

● โรงแรม

ที่มา: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

การเสนอแนวทางการใช้ที่ดินสำหรับเขตชานเมืองเชียงใหม่

3. ตลาดการท่องเที่ยว การที่เชียงใหม่เป็นจังหวัดที่มีสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวหลายประการ บ้างหนึ่งๆ มีนักท่องเที่ยวไปเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่เป็นจำนวนมาก ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ จำนวนนักท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2524 ประมาณ 482,131 คน เพิ่มขึ้นเป็น 710,207 คน ในปี พ.ศ. 2529 เพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 47.10 และสัดส่วนเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศประมาณ 6:4 (สำนักผังเมืองมหาตไทย)

3.12 สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ

3.12.1 การศึกษา

สถานศึกษาในเทศบาลนครเชียงใหม่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของหลายสังกัดหน่วยงานถึง 10 สังกัด ทั้งนี้เพราะจังหวัดเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางทางการศึกษาของภาคเหนือ และสถานศึกษาส่วนใหญ่กระจายตัวอยู่ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่เป็นส่วนใหญ่ มีจำนวนถึง 83 แห่ง เปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับอุดมศึกษา โดยเอกชนมีส่วนแบ่งเบาภาระของรัฐในการเปิดสถานศึกษาแก่ประชาชนได้ทุกระดับการศึกษา โดยเฉพาะในระดับมัธยมและการศึกษาสายอาชีพลงไปจนถึงระดับอนุบาล จำนวนนักเรียนในสถานศึกษาของภาคเอกชนจะมีจำนวนมากกว่าสถานศึกษาของรัฐบาล แสดงถึงความนิยมเชื่อถือในระบบการให้การศึกษา โดยภาคเอกชนมีสูงมากในระดับดังกล่าว ส่วนการศึกษาในระดับสูงขึ้นไปคือ ระดับอุดมศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่ารัฐจะเป็นผู้ให้บริการเกือบทั้งหมด

ในจำนวนสถานศึกษาทั้ง 83 แห่งนี้ มีจำนวนนักเรียน-นักศึกษาทั้งสิ้น 75,605 คน สัดส่วนนักเรียนต่อครู ประมาณ 19 ต่อ 1, สัดส่วนโรงเรียนต่อนักเรียนประมาณ 1:910 ในจำนวนนี้นักเรียนในระดับประถมศึกษา มีจำนวนมากที่สุด รองลงมาคือ ระดับมัธยมศึกษาสายสามัญ และระดับปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี โดยมีสัดส่วนในจำนวนนักเรียนนักศึกษาทั้งสิ้นร้อยละ 34.66, 26.44 และ 14.66 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.22)

ตำบลที่มีโรงเรียนตั้งอยู่มากที่สุดคือ ตำบลช้างคลาน มีโรงเรียนอยู่ถึง 17 แห่ง รองลงมาคือ ตำบลวัดเกต มีโรงเรียนตั้งอยู่ 14 แห่ง แต่ตำบลวัดเกตมีจำนวนนักเรียนมากที่สุด ประมาณร้อยละ 20.33 ของจำนวนนักเรียน-นักศึกษาทั้งหมด รองลงมาคือ ตำบลศรีภูมิ ประมาณร้อยละ 18.46, 18.23 และ 17.59 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.23)

สถานศึกษาส่วนใหญ่จะกระจายตัวอยู่ทั่วไปในเขตเมือง โดยเฉพาะสถานศึกษาในระดับมัธยมศึกษา จะกระจุกตัวในเขตใจกลางเมือง ซึ่งเคยรองรับนักเรียนทั้งจากในเขตเมืองและเขตอำเภอใกล้เคียงรอบนอก ส่วนสถานศึกษาในระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษาจะตั้งอยู่ถัดออกมารอบนอก แต่ใกล้เคียงในเขตเมือง ซึ่งอาจเป็นความต่อเนื่องของระดับการศึกษาจากระดับมัธยมศึกษา ด้วยส่วนสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นภาคบังคับจะกระจายตัวอยู่ทั่วไป โดยเกี่ยวข้องกับย่านพักอาศัย เช่น จะอยู่ในบริเวณวัดซึ่งเป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นต้น เช่นเดียวกับสถานศึกษาในระดับอนุบาล แต่ต่างตรงที่ไม่ใช่ภาคบังคับ ฉะนั้นจึงตั้งอยู่ในชุมชนพักอาศัยที่จะมีนักเรียนมาเรียนเท่านั้น ทั้งนี้ส่วนใหญ่ออกชนจะเป็นผู้ดำเนินการ สถานศึกษาในระดับอุดมศึกษาในเขตเทศบาล ได้แก่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วิทยาลัยครูเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยพายัพจะเป็นสถานศึกษาที่รองรับและให้การศึกษแก่นักเรียนทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับภาค และระดับประเทศ (แผนที่ 3.14)

ตารางที่ 3.22 สถานศึกษาในเทศบาลนครเชียงใหม่ จำแนกตามสังกัด พ.ศ.2531

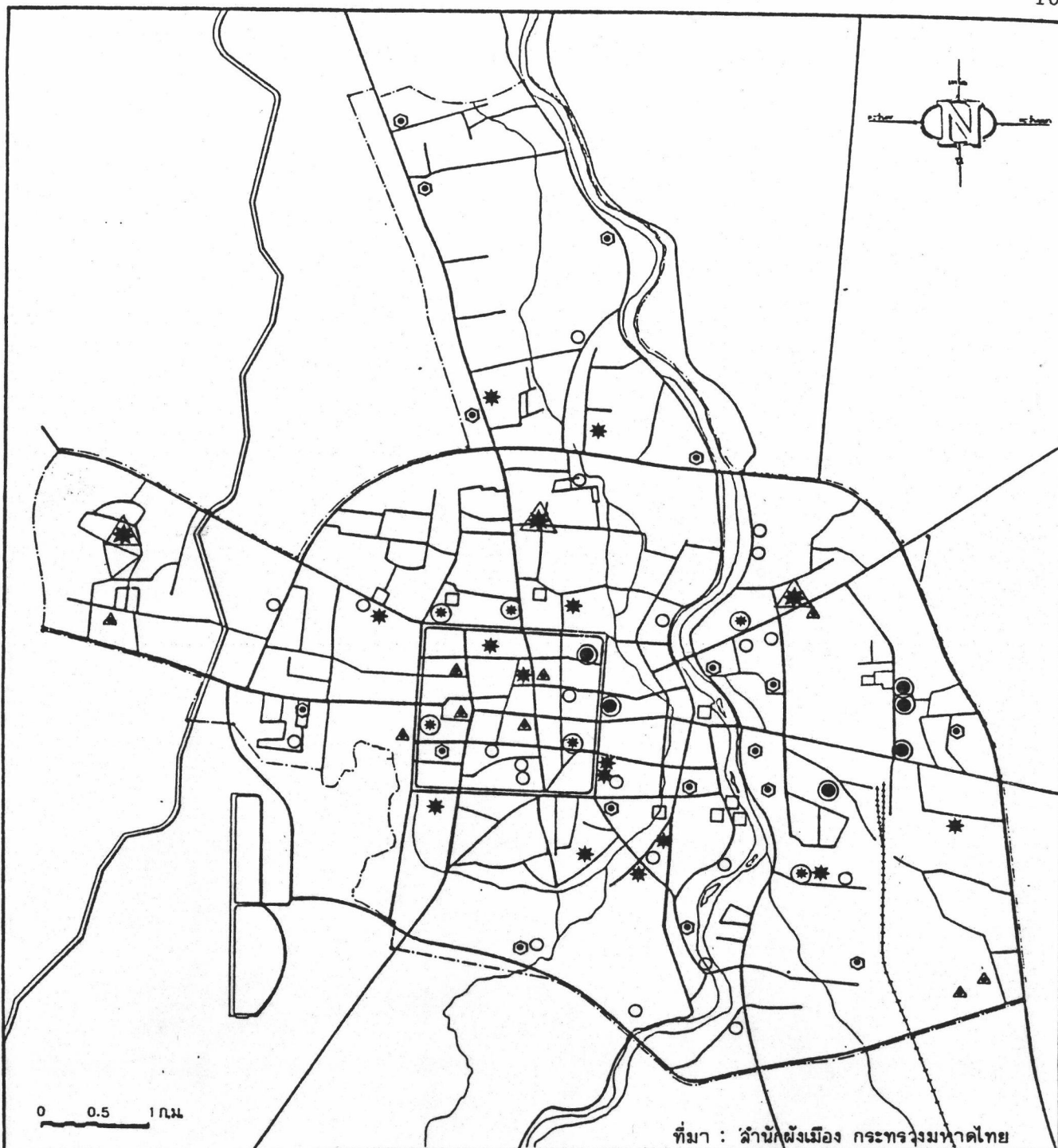
ลำดับ	สังกัด	จำนวน			
		สถานศึกษา	ห้องเรียน	นักเรียนนักศึกษา	ครูอาจารย์
1.	กรมสามัญศึกษา	8	325	9,558	826
	- กองการมัธยมศึกษา	5	274	9,040	760
	- กองการศึกษาพิเศษ	3	51	518	66
2.	สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ	8	90	2,306	138
3.	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน	50	1,121	44,669	1,795
	- สายสามัญ	41	920	37,836	1,462
	- อาชีวศึกษา	9	201	6,833	333
4.	กรมศิลปากร	1	50	600	56
5.	กรมพลศึกษา	1	10	251	25
6.	กรมการฝึกหัดครู	1	45	593	50
7.	กรมอาชีวศึกษา	1	90	2,663	109
8.	เทศบาลนครเชียงใหม่	11	117	3,687	203
9.	ทบวงมหาวิทยาลัย	1	360	10,775	850
	- รัฐบาล				
10.	โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่	1	12	503	64
	รวม	83	2,220	75,605	4,116

ตารางที่ 3.23 จำนวนนักเรียนจำนวนตามระดับการศึกษา จำนวนตามพื้นที่ในเขตเมือง เชียงใหม่ พ.ศ. 2531

ที่ตั้ง	รวมทุกระดับ		ก่อนประถมศึกษา		ประถมศึกษา		มัธยมศึกษา						อุดมศึกษา							
							รวม		สายสามัญ		สายอาชีพ		รวม		อาชีพชั้นสูง		ฝึกหัดครู		ปริญญาตรี	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
เทศบาลนคร เชียงใหม่	75,605	100.00	7,947	100.00	26,208	100.00	26,569	100.00	19,992	100.00	6,577	100.00	14,881	86.39	3,513	100.00	286	100.00	11,082	100.00
พระสิงห์	5,612	7.42	1,204	15.15	3,180	12.13	1,228	4.62	1,228	6.14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ศรีภูมิ	13,955	18.46	971	12.22	4,386	16.73	7,736	29.12	5,684	28.43	2,052	31.20	862	5.79	862	24.54	-	-	-	-
ช้างม้อย	1,518	2.00	125	1.57	1,393	5.32	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
หายยา	4,813	6.36	202	2.54	855	3.26	3,680	13.85	3,413	17.07	267	4.06	76	0.51	76	2.16	-	-	-	-
ช้างคลาน	13,296	17.59	2,345	29.51	6,056	23.11	3,505	13.19	1,383	6.92	2,122	32.26	1,363	9.16	1,363	38.80	-	-	-	-
ช้างเผือก	1,282	1.69	249	3.13	440	1.68	-	-	-	-	-	-	593	3.98	-	-	286	100.00	307	2.77
สุเทพ	13,781	18.23	679	8.55	258	0.98	1,264	4.76	503	2.52	761	11.57	11,580	77.82	805	22.91	-	-	10,775	97.23
ท่าศาลา	2,436	3.22	-	-	-	-	2,436	9.17	2,035	10.18	401	6.10	-	-	-	-	-	-	-	-
วัดเกต	15,372	20.33	2,018	25.39	9,165	34.97	4,189	15.77	4,120	20.60	69	1.05	-	-	-	-	-	-	-	-
หนองหอย	1,769	2.34	14	0.18	120	0.46	1,626	6.13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ป่าแดด	190	0.25	109	1.37	81	0.31	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ป่าตัน	1,608	2.12	31	0.39	265	1.01	905	3.41	-	-	905	13.76	407	2.74	407	11.59	-	-	-	-

ที่มา : กองวิจัย สำนักผังเมือง

ที่มา : สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

แผนที่ 3.14 แสดง ประเภทและที่ตั้งของสถานศึกษา พ.ศ. 2531

สัญลักษณ์

○	อนุบาล	●	อนุบาล ประถม
◎	ประถม	⊛	ประถม มัธยม
▲	มัธยม	*	อาชีวะ
□	อนุบาล ประถม มัธยม	▲	อุดมศึกษา

การเสนอแนวทางการใช้ที่ดินสำหรับเขตชานเมืองเชียงใหม่

3.12.2 การสาธารณสุข

การให้บริการด้านการแพทย์และสาธารณสุขในบริเวณเทศบาลนครเชียงใหม่ นับได้ว่ามีระดับการให้บริการด้านนี้สูงที่สุดในภาคเหนือ ประกอบด้วยโรงพยาบาลขนาดใหญ่ บุคลากรทางการแพทย์ที่เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาทั้งในภาครัฐบาลและเอกชน รวม 20 แห่ง มีแพทย์ 483 คน มีเตียงคนไข้ 3,057 เตียง (ตารางที่ 3.24) และเนื่องจากชุมชนเมืองเชียงใหม่มีประชากรจำนวนมาก ความต้องการการบริการด้านนี้จึงมีสูง คลินิกของเอกชนจึงมีจำนวนมากเกิดขึ้นตามไปด้วย เพื่อให้บริการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอย่างทั่วถึงและพอเพียง บทบาทของการให้บริการสาธารณสุขของเมืองเชียงใหม่ ถือว่าครอบคลุมไปถึงในระดับภูมิภาคทีเดียว

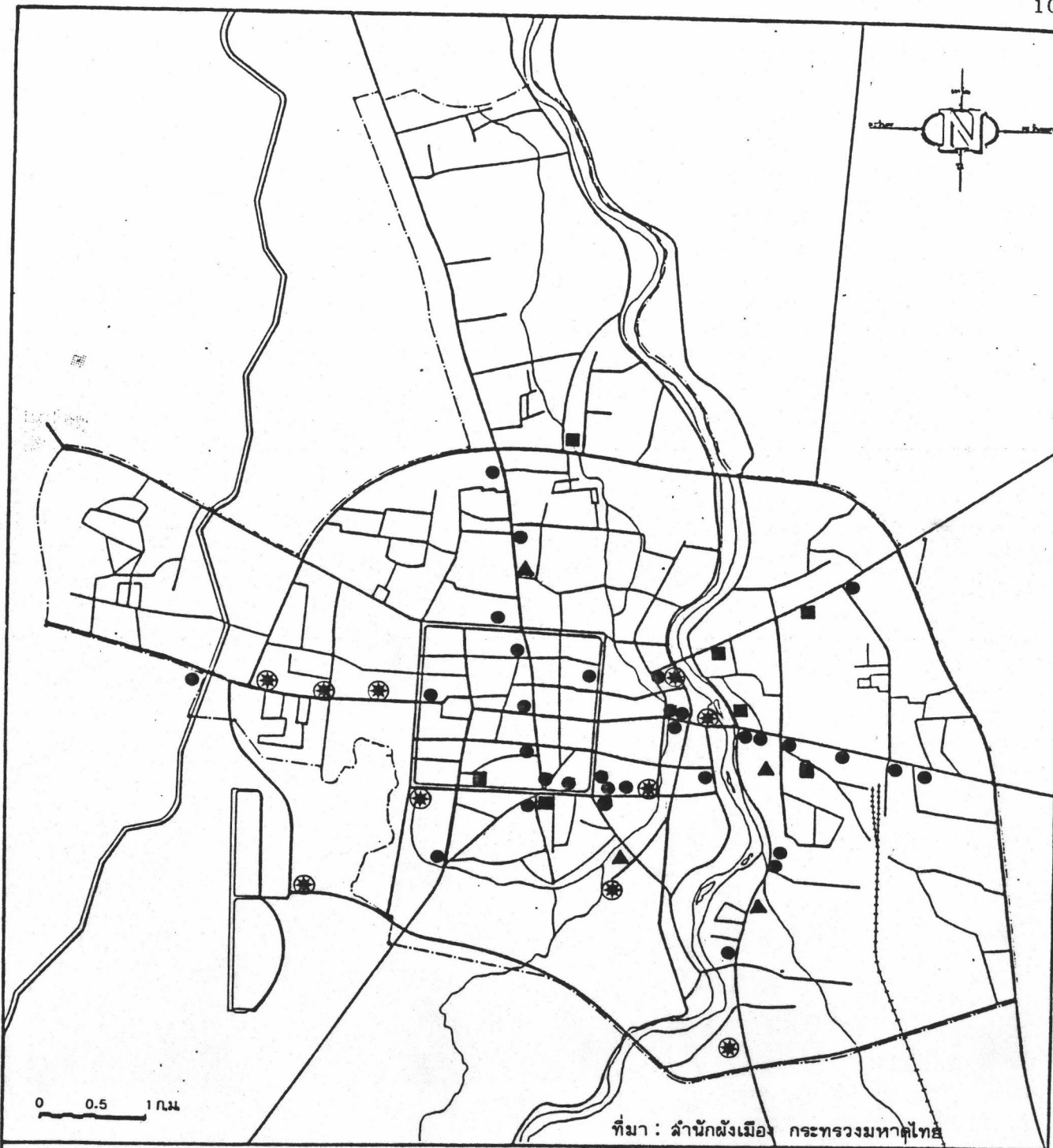
การกระจายตัวของที่ตั้งสถานพยาบาลในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่มีอยู่โดยทั่วไปในพื้นที่ (รวมคลินิกของเอกชน) และยังมีการค้ายาสามัญตั้งอยู่ในย่านการค้ากลางและย่านการค้าย่อยโดยทั่วไป สรุปให้เห็นถึงความพอเพียงของการบริการด้านนี้สำหรับเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ (แผนที่ 3.15)

ตารางที่ 3. 24 แสดงจำนวนสถานบริการทางการแพทย์และสาธารณสุขในเทศบาล

นครเชียงใหม่ พ.ศ. 2531

สถานพยาบาล	บุคลากรทางการแพทย์				จำนวน เตียง คนไข้
	แพทย์	พยาบาล	ผู้ช่วย พยาบาล	อื่น ๆ	
<u>รัฐบาล</u>	436	915	1,081	2,705	2,470
1. โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่	391	620	773	2,130	1,500
2. โรงพยาบาลสวนปรุง	6	130	61	47	660
3. โรงพยาบาลประสาท	5	39	37	36	100
4. โรงพยาบาลเทศบาล	3	5	8	10	30
5. ศูนย์อนามัยแม่และเด็ก เขต 5	10	70	180	1	180
6. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด	4	41	4	79	-
7. ศูนย์วิวัฒน์โรค เขต 10	4	8	11	54	-
8. ศูนย์มาเลเรีย เขต 2	5	-	3	10	-
9. ศูนย์ทันตสาธารณสุข เขต 5	7	-	3	225	-
10. ศูนย์บริการสาธารณสุขท่าละด้อย	-	1	2	2	-
11. ศูนย์บริการสาธารณสุขบ้านเด่น	-	1	2	2	-
12. ศูนย์บริการสาธารณสุขข้างคลาน	1	2	2	2	-
13. ศูนย์บริการสาธารณสุขประตู เชียงใหม่	-	1	2	-	-
14. ศูนย์บริการสาธารณสุขข้างฝือก	-	1	2	-	-
15. ศูนย์บริการสาธารณสุขป่าตัน	-	1	2	-	-

สถานพยาบาล	บุคลากรทางการแพทย์				จำนวน เตียง คนไข้
	แพทย์	พยาบาล	ผู้ช่วย พยาบาล	อื่น ๆ	
<u>เอกชน</u>	47	266	285	563	587
1. โรงพยาบาลแมคคอร์มิค	27	155	187	186	350
2. โรงพยาบาลเลียมักดี	4	12	22	15	32
3. โรงพยาบาลลานนา	10	64	19	256	125
4. โรงพยาบาลจินดาสิงหนะตร	4	30	52	102	60
5. โรงพยาบาลรวมแพทย์	2	5	5	4	20
รวม	483	1,181	1,366	3,266	3,057

แผนที่ 3.15 แสดง ที่ตั้งสถานอนามัย โรงพยาบาลและคลินิก

สัญลักษณ์

- ⊗ สถานพยาบาลของรัฐ
- คลินิก
- สถานพยาบาลของเอกชน
- ▲ ศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาล

การเล่นอเนกทางการใช้ที่ดินสำหรับเขตชานเมืองเชียงใหม่

3.12.3 ศาสนสถาน

เชียงใหม่ นับเป็นเมืองพุทธศาสนา ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และมีความเลื่อมใสผูกพันมาตั้งแต่โบราณ ในบริเวณเขตเทศบาลนครเชียงใหม่มีวัดในพุทธศาสนาถึง 84 แห่ง ซึ่งส่วนใหญ่อยู่นในเขตกำแพงเมืองเก่า ตำบลที่มีวัดตั้งอยู่มากที่สุดคือ ตำบลศรีภูมิมี 21 วัด รองลงมาคือ ตำบลพระสิงห์ มี 17 วัด ตำบลที่มีวัดตั้งอยู่เป็นจนวนน้อยที่สุด คือ ตำบลป่าแดดมี 1 วัด ส่วนตำบลท่าศาลาไม่มีวัดตั้งอยู่เลย (แผนที่ 3.16)

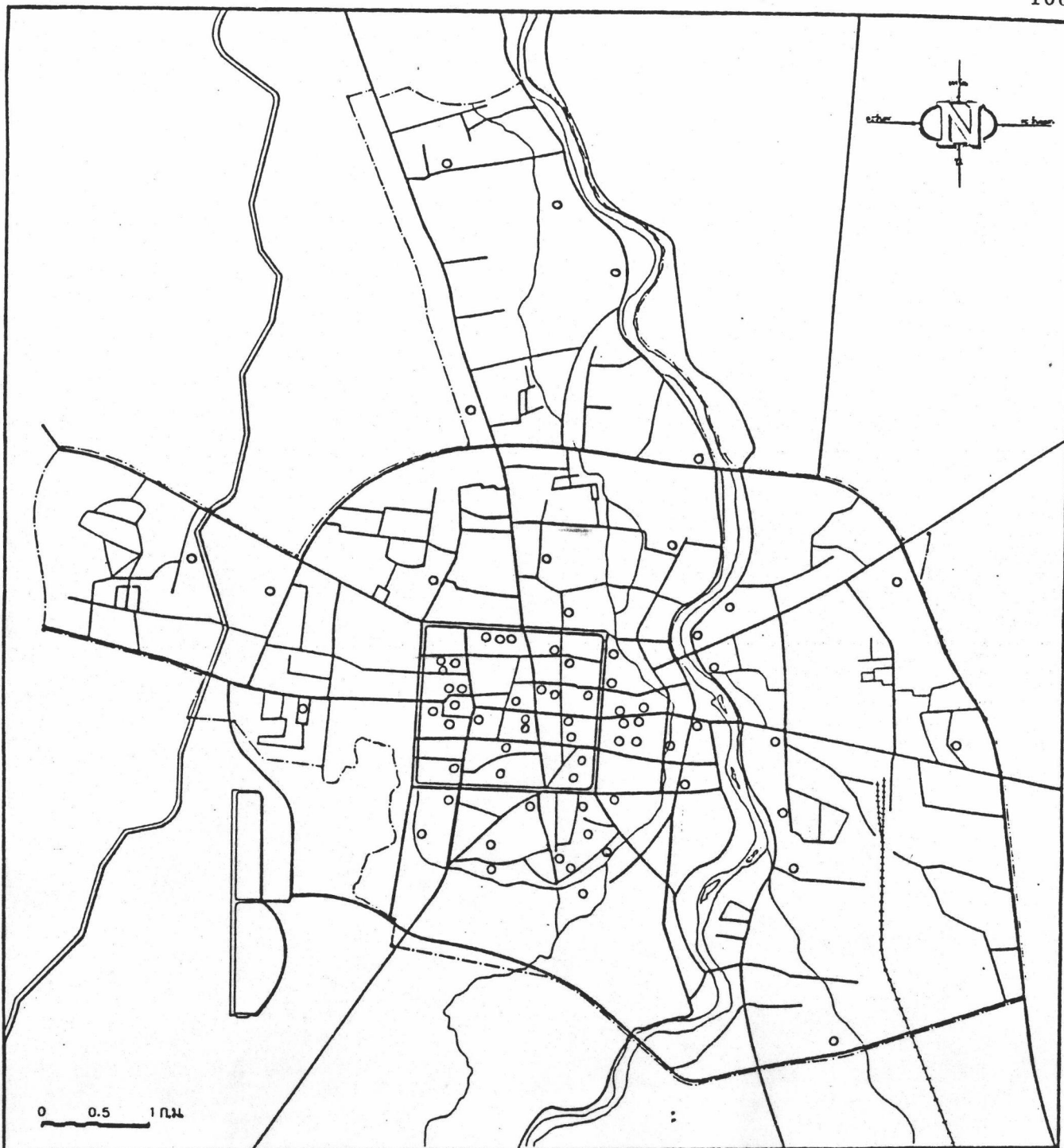
วัดเป็นสถานที่ศูนย์รวมของประชาชน ในชุมชนต่าง ๆ ในการร่วมทำกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น นอกจากนี้บริเวณที่ว่างในวัดยังเป็นบริเวณกิ่งสาธารณะที่ประชาชนใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจได้ รวมทั้งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ให้คุณค่าทางสถาปัตยกรรมที่สำคัญ ของแหล่งท่องเที่ยวในเขตเมืองเชียงใหม่ด้วย

3.12.4 สวนสาธารณะ

เทศบาลนครเชียงใหม่ให้บริการด้านสถานที่พักผ่อนหย่อนใจแก่ประชาชน โดยฝ่ายสวนสาธารณะกองช่าง เป็นผู้รับผิดชอบในด้านการบำรุงรักษาปลูกไม้ดอกไม้ประดับ และจัดสถานที่สำหรับพักผ่อนหย่อนใจภายในเขตเทศบาล ซึ่งปัจจุบันมีสถานที่ในความรับผิดชอบดังนี้ (แผนที่ 3.17)

1. สวนสาธารณะหนองบวกหาด ตั้งอยู่ในเขตกำแพงเมืองโบราณ มีขอบเขตครอบคลุมตั้งแต่แจ่งกู่เฮือง จนถึงประตูสวนbrug มีพื้นที่ทั้งหมด 13 ไร่ 2 งาน เป็นสระน้ำประมาณ 5 ไร่เศษ ในสวนสาธารณะแห่งนี้มีสนามเด็กเล่น สวนดอกไม้ สนามหญ้า และศาลาสำหรับหลบแดดฝน นอกเหนือจากให้บริการด้านการพักผ่อนหย่อนใจแล้ว สถานที่นี้ยังใช้เป็นสถานที่จัดงานมหกรรมไม้ดอกไม้ประดับ เป็นประจำทุกปีอีกด้วย

2. สวนสาธารณะประตูท่าแพ ตั้งอยู่ด้านนอกของประตูเมืองท่าแพ ข้างตุ้ยามตำรวจมีพื้นที่ 1 ไร่ 1 งานเศษ ส่วนใหญ่เป็นสนามหญ้ามืดไม้และที่นั่งสำหรับพักผ่อน

แผนที่ 3.16 แสดงที่ตั้งวัด

สัญลักษณ์

○ วัด

ที่มา: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

การเสนอแนวทางการใช้ที่ดินสำหรับเขตชานเมืองเชียงใหม่

3. สนามเด็กเล่นประตูท่าแพ ตั้งอยู่อีกฟากหนึ่งของถนนตรงข้ามกับสวนสาธารณะประตูท่าแพมีพื้นที่ 2 งาน 25 ตารางวา บริเวณนี้พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นคอนกรีต เพื่อใช้เป็นสนามกีฬา สำหรับแข่งขันกีฬาบางประเภท เช่น ตะกร้อ เป็นต้น และส่วนหนึ่งของพื้นที่ได้จัดเป็นสนามเด็กเล่น และบางครั้งใช้เป็นสถานที่จัดงาน เช่น ตลาดนัดลาโย เป็นต้น

4. สวนสาธารณะและน้ำพุสมเพชร ตั้งอยู่ริมคูเมือง มีพื้นที่ 1 งาน 31 ตารางวา จัดเป็นพื้นที่พักผ่อน ประกอบด้วยสนามหญ้า สวนดอกไม้

5. สวนสาธารณะ เขิงสะพานนารัฐตั้งอยู่ทางด้านตะวันตกของสะพานนารัฐ ติดบริเวณจวนผู้ว่าฯ มีพื้นที่ 1 ไร่ 1 งาน 54 ตารางวา ในพื้นที่มีสวนดอกไม้ สนามหญ้า ไม้ยืนต้น อ่างน้ำ และที่นั่งพักผ่อน

6. ศูนย์เพาะพันธุ์ไม้ดอกไม้ประดับหายยา ตั้งอยู่บริเวณใกล้สุสานหายยา เป็นสถานเพาะพันธุ์ไม้ดอกไม้ประดับของเทศบาล และในบริเวณดังกล่าวยังมีพื้นที่โล่งว่าง ใช้เล่นกีฬากลางแจ้งและพักผ่อนหย่อนใจ มีพื้นที่ 35 ไร่ 1 งาน

7. สนามเด็กเล่นประตูเชียงใหม่ มีพื้นที่ 60 ตารางวา อยู่ข้างประตูเชียงใหม่ มีอุปกรณ์สำหรับเด็กเล่น

8. สนามกีฬาเทศบาลนครเชียงใหม่ ตั้งอยู่ใกล้อนุสาวรีย์ช้างเผือก มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 71 ไร่ ประกอบด้วย สนามกีฬากลางแจ้ง สนามกีฬาในร่ม สระว่ายน้ำ ซึ่งได้มาตรฐานสากล นอกจากนี้สถานที่ดังกล่าวยังใช้เป็นสถานที่จัดงานต่าง ๆ เช่น งานฤดูหนาว ฯลฯ

9. สวนสาธารณะรอบคูเมืองทั้ง 4 ด้าน เป็นที่ว่างระหว่างริมน้ำกับถนน มีการปลูกต้นไม้ มีสนามหญ้าให้ประชาชนเข้าไปนั่งพักผ่อนเดินเล่นได้ มีพื้นที่รวมทั้งหมดประมาณ 12 ไร่

10. น้ำพุช้างเผือก ตั้งอยู่หน้าประตูช้างเผือก มีพื้นที่ประมาณ 22 ตารางวา

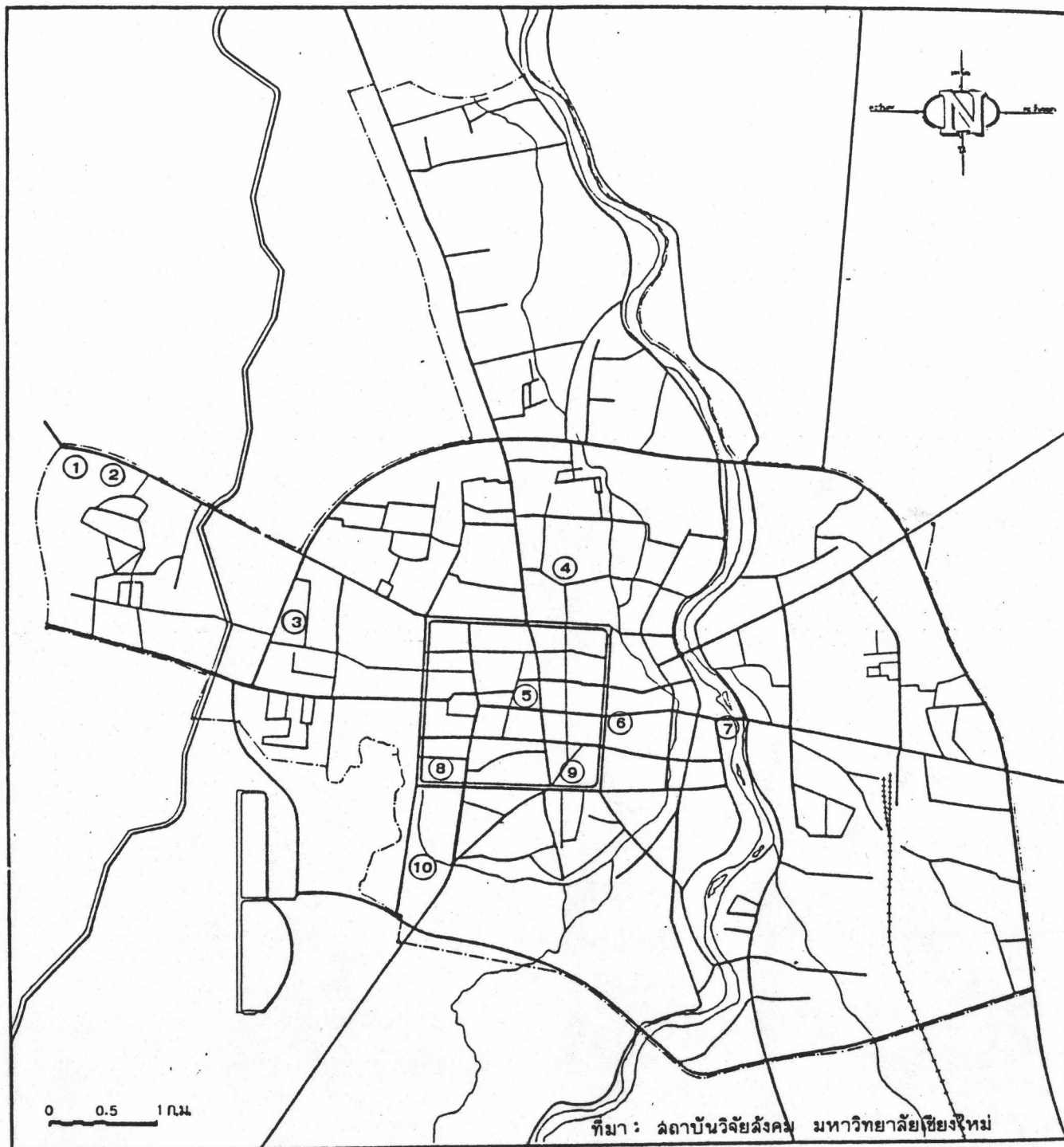
11. สวนสาธารณะบริเวณอนุสาวรีย์ 3 กษัตริย์ ตั้งอยู่หน้าศาลากลางเก่า จัดตกแต่งพื้นที่มีสนามหญ้า ม้านั่ง พื้นที่ประมาณ 2 ไร่

12. ที่โล่งว่างใช้ปลูกต้นไม้ดอกไม้ประดับตามถนนสายต่างๆ เป็นพื้นที่เล็ก ๆ ตามถนนสายต่าง ๆ ใช้ปลูกไม้ดอกไม้ประดับ แต่ไม่ได้จัดพื้นที่ไว้ให้ประชาชนเข้าไปพักผ่อน ซึ่งมีพื้นที่รวมทั้งหมดประมาณ 20 ไร่

เนื่องจากพื้นที่ให้บริการด้านสวนสาธารณะยังไม่เพียงพอต่อการให้บริการแก่ประชาชนและนักท่องเที่ยว จึงมีความจำเป็นต้องใช้พื้นที่ในเขตเทศบาล ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนโดยทั่วไปเข้าไปใช้บริการได้ในบางครั้ง เช่น สนามกีฬาของโรงเรียนต่าง ๆ ลานวัด ยิ่งไปกว่านั้นบริเวณพื้นที่ใกล้เคียงกับเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากตัวเมืองนัก ยังมีประชาชนนิยมไปพักผ่อนหย่อนใจ เช่น สวนรุกขชาติห้วยแก้ว สวนสัตว์เชียงใหม่ พื้นที่รอบอ่างเก็บน้ำศูนย์เกษตรภาคเหนือ ศูนย์ศึกษาธรรมชาติ และสัตว์ป่าเชิงดอยสุเทพ ห้วยตึงเฒ่า สวนอุทยานแม่สา ฯลฯ เป็นต้น

3.12.5 ตลาด

ลักษณะการดำเนินชีวิตของประชากรเมืองเชียงใหม่และโดยทั่วไปของภาคเหนือ การจ่ายตลาดในเวลาเช้าตรู่เป็นวิถีชีวิตของประชากรดังกล่าว ดังนั้นจึงพบว่า มีตลาดถึง 21 แห่ง (แผนที่ 3.18) ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ โดยตลาดขนาดใหญ่จะตั้งอยู่ในใจกลางเมือง คือจะมีทั้งตลาดสด, ตลาดอาหารสำเร็จรูป และตลาดได้รุ่ง ในบริเวณที่ต่อเนื่องกัน รองรับทั้งประชากรในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว ได้แก่ ตลาดวโรรส ตลาดต้นลำไย เป็นต้น ส่วนตลาดในพื้นที่รอบนอกจะกระจายตัวอยู่ในทำเลที่เป็นลักษณะจุดเปลี่ยนขนถ่ายสินค้าและผู้โดยสาร ซึ่งอยู่ใกล้แหล่งที่อยู่อาศัยโดยรอบ และเป็นที่จ่ายตลาดของประชาชนจากอำเภอรอบนอกที่จะเข้าสู่เมืองในทิศทางนั้น ๆ ด้วย เช่น ตลาดช้างเผือก, ตลาดเมืองใหม่ทางด้านทิศเหนือ, ตลาดสันป่าข่อยทางด้านทิศตะวันออก, ตลาดนางหอย และตลาดประตูเชียงใหม่ทางด้านทิศใต้ ส่วนทางด้านทิศตะวันตกประชาชนจะใช้บริการจากตลาดต้นพยอม เป็นต้น

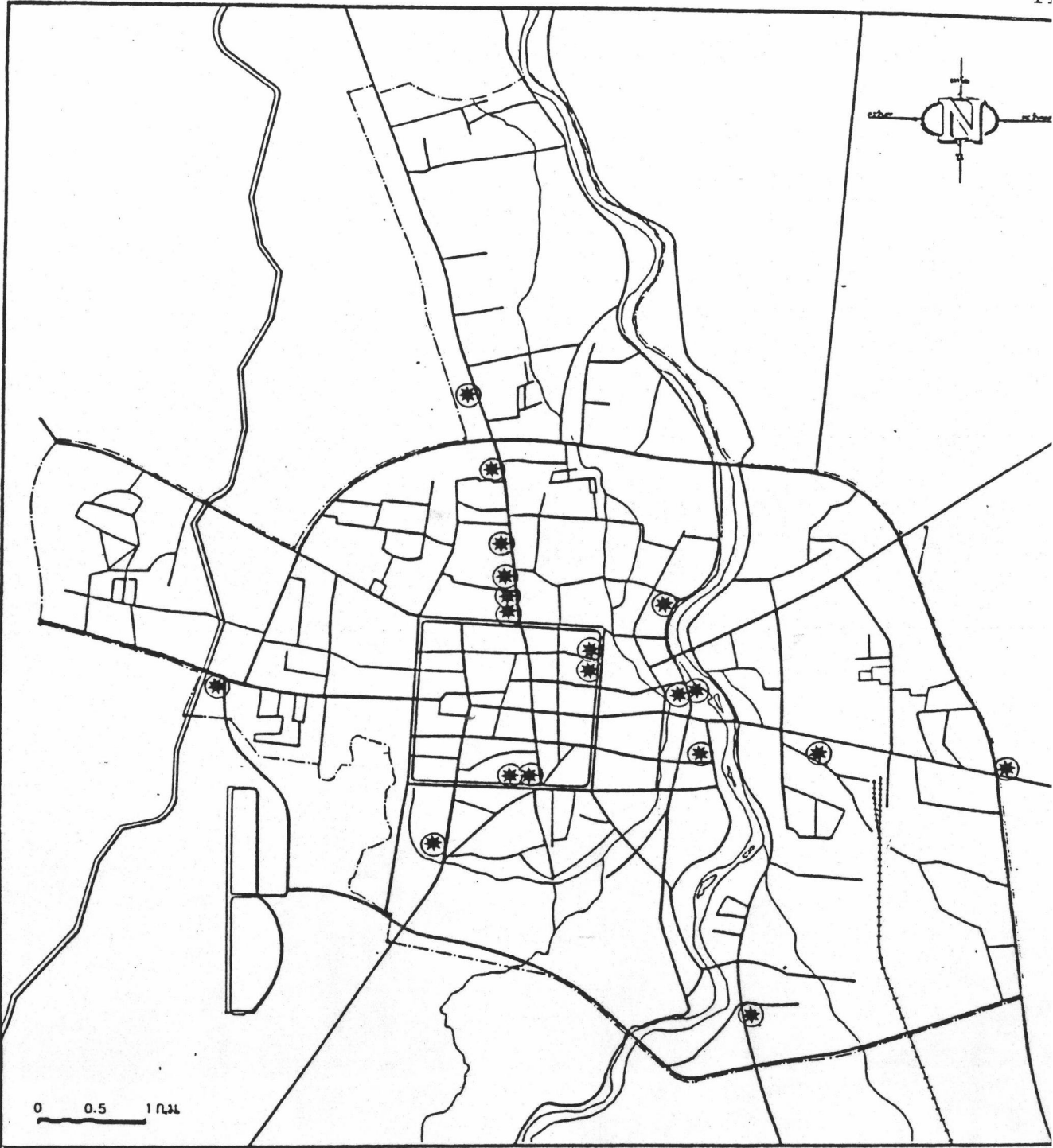
แผนที่ 3.17 แสดง ที่ตั้งแหล่งโบราณการลวนลาอารณะ

สัญลักษณ์

① ลวนสัตว์เชียงใหม่	⑥ ลานเอนกประสงค์ประตูท่าแพ
② ลวนรุกขชาติห้วยแก้ว	⑦ ลวนลาอารณะเชิงสะพานนวรัฐ
③ ลวนลมเด็จพระศรีนครินทร์	⑧ ลวนลาอารณะหนองบวกหาด
④ ลนามกีฬาเทศบาลนครเชียงใหม่	⑨ ลนามเด็กเล่นประตูเชียงใหม่
⑤ อนุสาวรีย์สามกษัตริย์	⑩ ลวนเพาะพันธุ์ไม้ดอกไม้ประดับหายาก

การเสนอแนวทางการใช้ที่ดินสำหรับเขตชานเมืองเชียงใหม่

แผนที่ 3.18 แล่งที่ตั้งตลาด

สัญลักษณ์

★ ตลาดสด

ที่มา : สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

การเสนอแนวทางการใช้ที่ดินสำหรับเขตชานเมืองเชียงใหม่

3.12.6 การคมนาคม

1. ระบบถนน ในเขตเทศบาลนั้น คูเมืองรูปสี่เหลี่ยม เป็นศูนย์กลางของเมือง ซึ่งมีถนนรอบคูเมืองและภายในคูเมืองที่สมบูรณ์มีถนนรัศมีจากทิศต่าง ๆ มุ่งเข้ามาหาคูเมืองโดยตรงคือ (แผนที่ 3.19 และ 3.20)

ก. ด้านตะวันตก มีทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1004 (ถนนห้วยแก้ว) ซึ่งเป็นทางขึ้นดอยสุเทพ และทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1005 (ถนนสุเทพ)

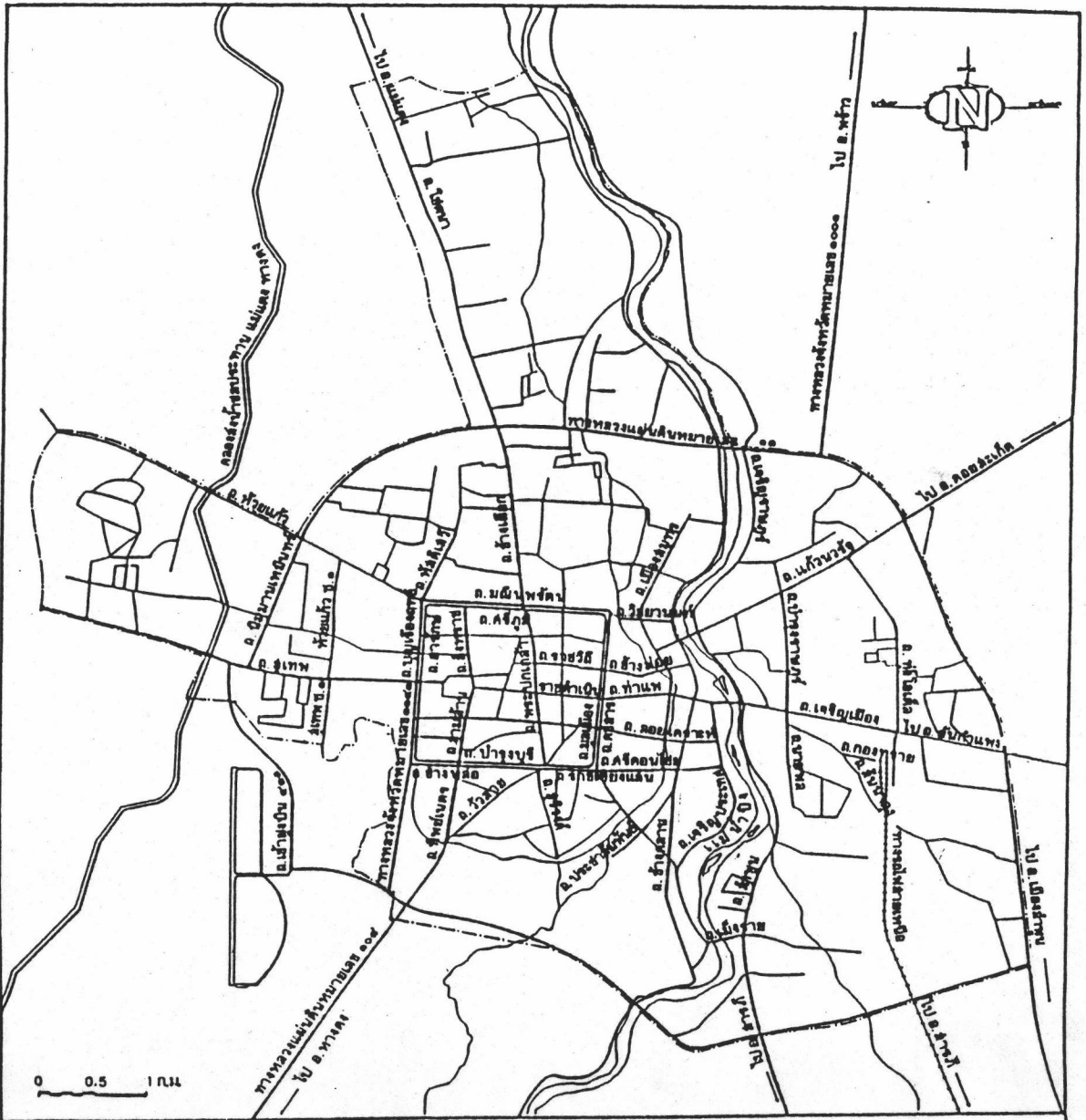
ข. ด้านเหนือ มีทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 107 (ถนนโชตนา) เป็นทางไป อ.แม่แตง

ค. ด้านตะวันออก มีทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1019 เป็นทางไป อ.ดอยสะเก็ด และทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1006 ทางไป อ.สันกำแพง

ง. ด้านใต้ มีทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 108 ทางไป อ.หางดง

จะเห็นได้ว่า ถนนรอบคูเมืองและภายในคูเมืองทำหน้าที่กระจายรถจากทิศหนึ่ง ไปสู่อีกทิศหนึ่ง แต่เนื่องจากปัจจุบันตัวเมืองมีความแออัดมากขึ้น เป็นการไม่สะดวกที่ให้รถเข้ามาคับคั่งภายในศูนย์กลางเมือง จึงต้องมีการกำหนดถนนวงรอบต่าง ๆ ขึ้น โดยใช้คูเมืองเป็นศูนย์กลางเช่นเดิม ซึ่งประกอบด้วยวงรอบนอก คือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 11 ล้อมอยู่รอบเมืองไว้ (ทางทิศใต้ไป จ.ลำพูน) ส่วนวงรอบกลางและวงรอบในได้กำหนดไว้แล้วตามผังเมืองรวม (พ.ศ. 2527) ขณะนี้โครงการพัฒนาเมืองหลักได้ทำการก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำปิงที่ถนนดอยสะเก็ดเก่า ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของถนนวงแหวนรอบนอกแล้ว

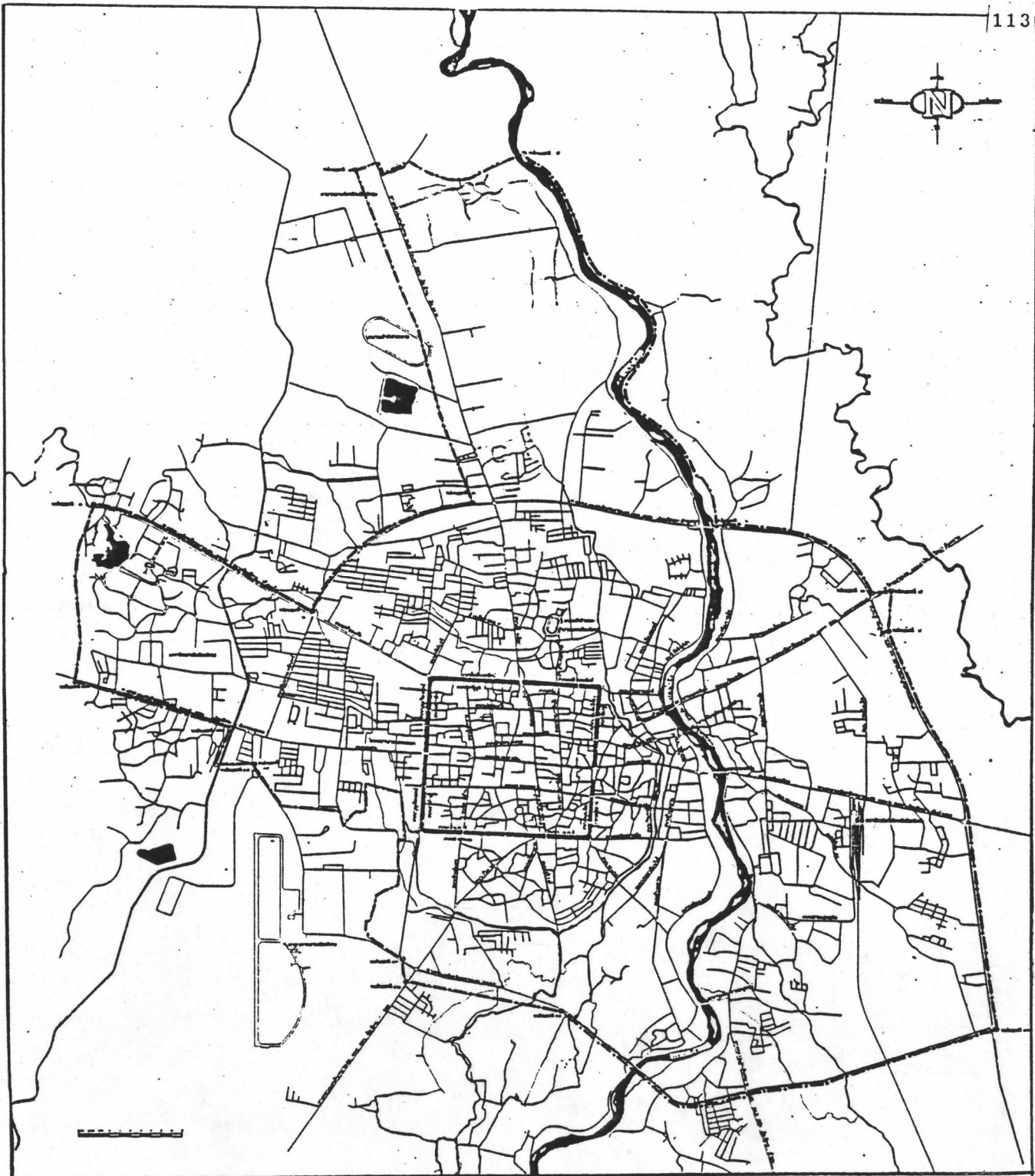
สภาพถนนส่วนใหญ่ในย่านศูนย์กลางซึ่งเป็นเขตเมืองมีขนาดเล็ก และความกว้างไม่สม่ำเสมอ ขนาดตั้งแต่ 3.50-8.50 เมตร มีบางส่วนมีขนาดเกิน 10.0 เมตร ถึง 12.00 เมตร ซึ่งได้รับการปรับปรุงใหม่ ส่วนถนนในเขตกำแพงเมืองชั้นในมีถนนที่ผิวจราจรกว้างเกินกว่า 10.0 เมตร ได้แก่ ถนนมูลเมืองและถนนบุญเรืองฤทธิ์ ซึ่งมีขนาด 11.1-12.0 เมตร ถนนหลักที่เหลือมีขนาดผิวจราจร 7.6-10.0 และ 5.6-7.5 เมตร นอกจากนั้นถนน

แผนที่ 3.19 แสดง ถนนสายสำคัญในพื้นที่ศึกษา

ที่มา: สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

การเสนอแนวทางการใช้ที่ดินสำหรับเขตชานเมืองเชียงใหม่

แผนที่ 3.20 แสดง โครงข่ายถนนในพื้นที่ศึกษา

ที่มา - สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

การเสนอแนวทางการใช้ที่ดินสำหรับเขตชานเมืองเชียงใหม่

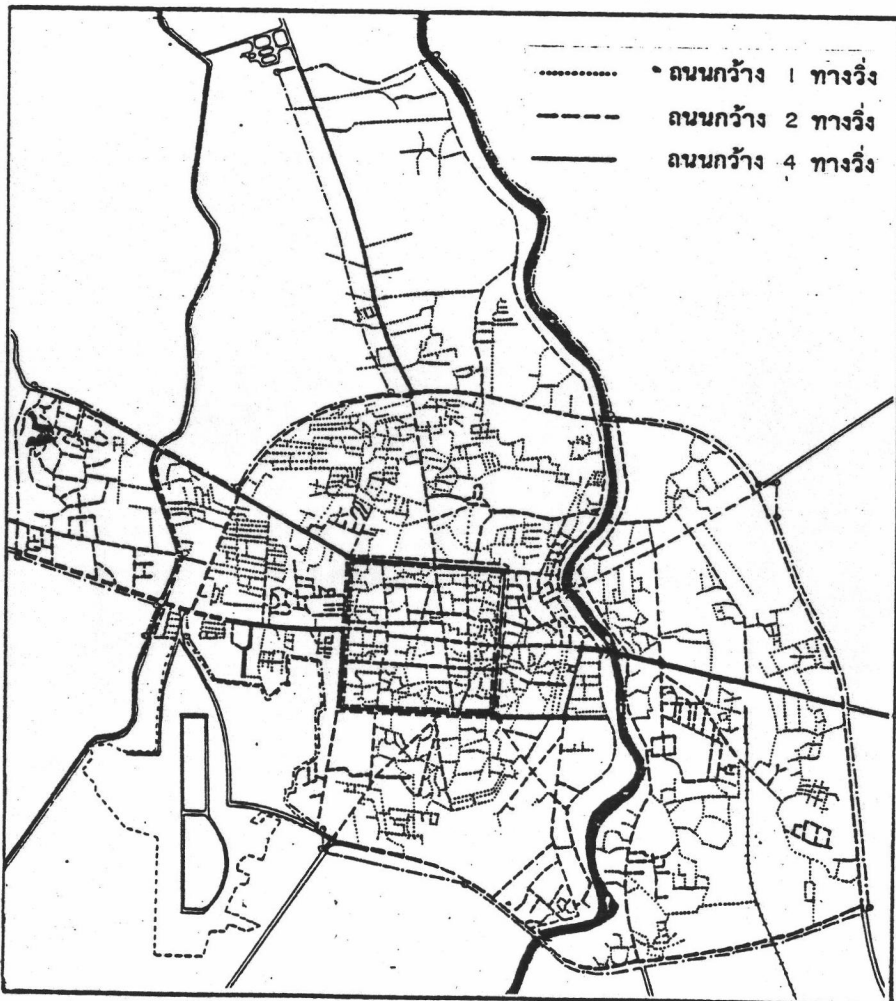
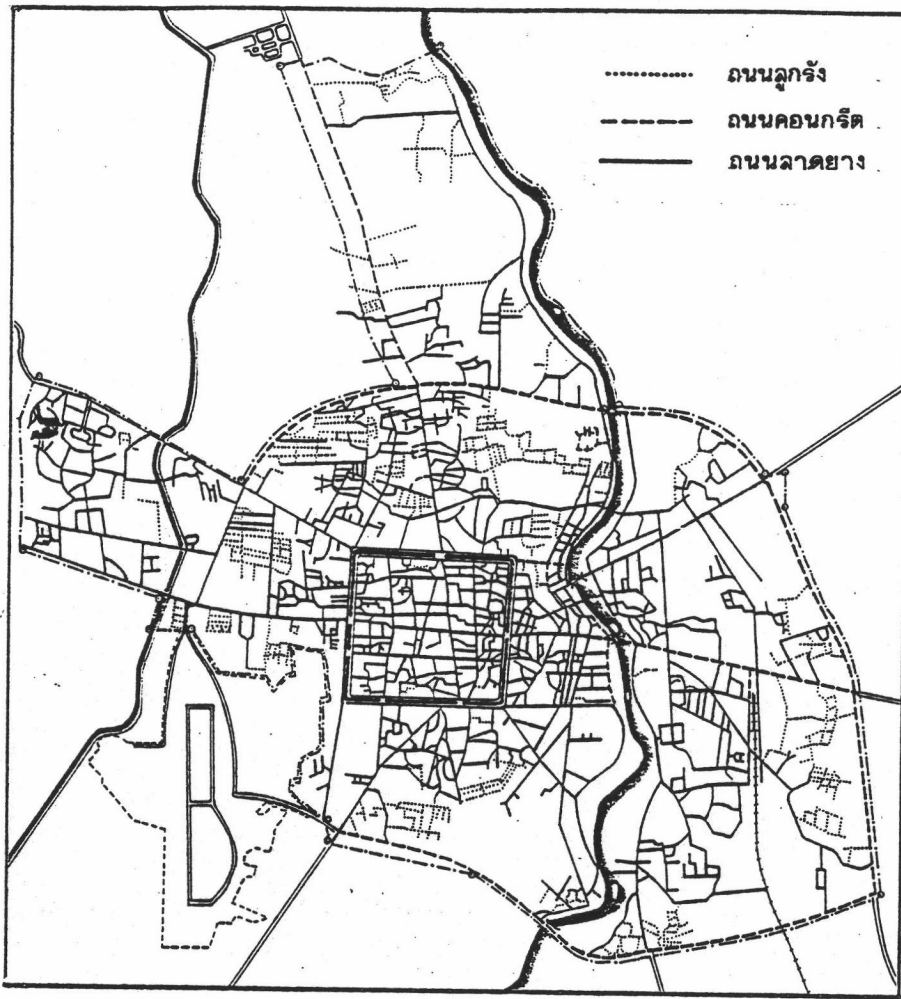
ซอยในเขตนี้มีมากมายที่มีขนาดเล็กมาก ส่วนใหญ่ขนาดไม่เกิน 4.0 เมตร ผิวถนนส่วนใหญ่เป็นแอสฟัลท์ มีบางส่วนเท่านั้นที่เป็นคอนกรีต และถนนซอยบางบริเวณยังคงเป็นดินลูกรังอยู่ สภาพถนนส่วนใหญ่ยังพอใช้การอยู่ได้ (แผนที่ 3.21)

ข้อบกพร่องของระบบถนนปัจจุบัน คือ

- ก. ยังขาดถนนวงรอบสายกลางและสายใน ทำให้การจราจรสับสน รถต้องวิ่งผ่านคูเมือง
- ข. ถนนรัศมีสายต่างๆ บางสายเขตทางไม่พอเพียง และไม่สม่ำเสมอ
- ค. ไม่มีเส้นทางที่แน่ชัดของถนนสายหลัก ระหว่างสะพานนครพิงค์กับบริเวณคูเมือง
- ง. ย่านพาณิชยกรรม บริเวณถนนท่าแพ ถนนช้างคลาน ถนนวิชยานนท์ และถนนช้างม้อย มีการจราจรที่คับคั่งมาก เนื่องจากบริเวณนี้อยู่ระหว่างคูเมืองและแม่น้ำปิง จึงมีปริมาณรถในแนวตะวันออก-ตก วิ่งข้ามสะพานหลักของเมือง คือ สะพานนวรัฐและสะพานนครพิงค์ ผ่านเข้ามาในบริเวณนี้มากโดยไม่จำเป็น (ถ้ามีวงรอบสายในและสายกลางจะช่วยแก้ปัญหาได้) ประกอบกับถนนมีความกว้างจำกัด มีการจัดให้รถเดินทางเดียว เพื่อแก้ปัญหาในระยะสั้น การแก้ปัญหาระยะยาวคือ ต้องลดปริมาณการจราจรลง โดยการย้ายเบนให้ไปใช้วงรอบสายในและสายกลาง ส่วนการจราจรในแนวเหนือ-ใต้นั้น พบว่ามีถนนสายหลักไม่เพียงพอ ทางโครงการพัฒนาเมืองหลักได้วางโครงการไว้ 2 สาย คือ เชื่อมต่อกันกำแพงดินกับถนนราชวงศ์ และเชื่อมต่อกันเจริญประเทศกับถนนวังสิงห์คำ ซึ่งมีกำหนดไว้ในผังเมืองรวม (พ.ศ. 2527)

2. ระบบขนส่งสาธารณะภายในเทศบาลนครเชียงใหม่

ปัจจุบันมีรถโดยสารประจำทางภายในตัวเมืองวิ่งผ่านในแนวเหนือ-ใต้-ตะวันออก และสายรอบเมือง (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 11) รวม 5 สาย คือ สายหนองประทีป-เชิงดอย, หนองหอย-บ.พัน 7, ห้วยแก้ว-สถานีรถไฟ, กองบิน 41-ตลาดทรายแก้ว และสายอ้อมเมือง นอกจากนี้ยังมีรถโดยสารระหว่างตัวเมืองกับอำเภอรอบนอกที่วิ่งผ่านจากสถานีจอctrดโดยสาร และทำรถย่อยตามมุม

แผนที่ 3.21 แสดง สภาพถนน

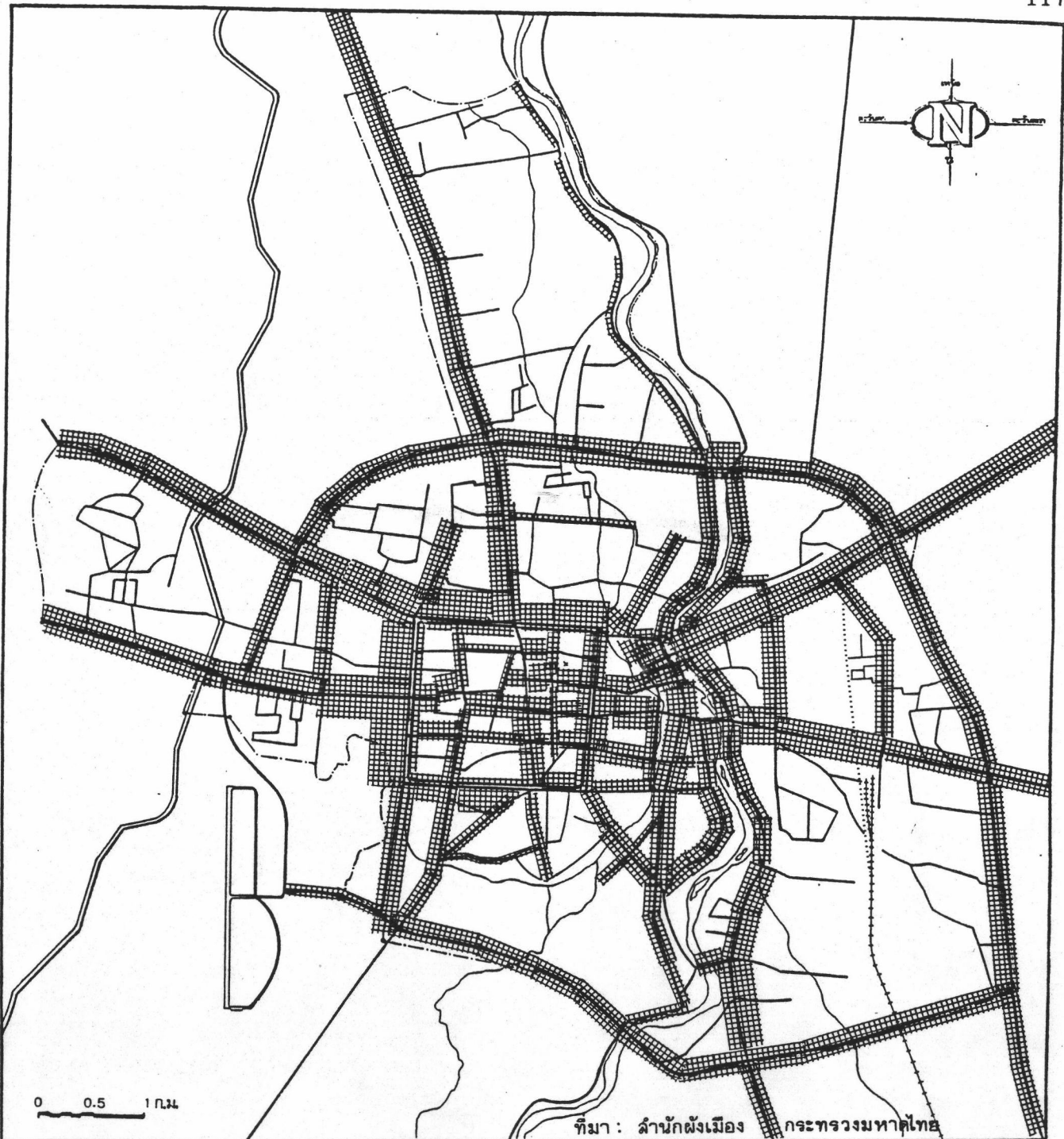
ที่มา: แผนพัฒนารับบริการสาธารณะในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

เมืองที่วิ่งผ่านถนนสายสำคัญ ๆ และยังมีรถโดยสารประจำทางและไม่ประจำทางขนาดเล็กวิ่งรับส่งให้บริการภายในย่านต่าง ๆ ของเมือง

3. สภาพการจราจร จากสถิติจำนวนการจดทะเบียนยานพาหนะของแผนกทะเบียนยานพาหนะ สถานีตำรวจภูธร อำเภอเมือง เชียงใหม่ และสำนักงานขนส่งจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ตั้งแต่ พ.ศ. 2525-2530 มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 129,645 คัน เป็นรถจักรยานยนต์มากที่สุดประมาณ 76.5% รถยนต์บรรทุกส่วนบุคคลและรถยนต์ส่วนบุคคลไม่เกิน 7 คน ประมาณ 13.3 และ 7.3% ตามลำดับ (ตารางที่ 3.25)

เมื่อพิจารณาจากปริมาณการจราจรพบว่า ถนนท่าแพช่วงสะพานนวรัฐถึงสี่แยกอุบุด, ถนนห้วยแก้ว ช่วงแจ้งหัวรินถึงสามแยกตัดถนนห้วยแก้วซอย 1 และถนนสุเทพช่วงประตูสวนดอกถึงสามแยกตัดถนนห้วยแก้วซอย 1 มีปริมาณจราจรในช่วงชั่วโมงเร่งด่วนสูงที่สุดประมาณ 3001-3500 คันขึ้นไป รองลงมาคือ ถนนเจริญเมืองช่วงสะพานนวรัฐถึงสี่แยกสันป่าข่อย และถนนบุญเรืองฤทธิ์ ช่วงสี่แยกประตูสวนดอกถึงแจ้งกู่เฮือง มีปริมาณการจราจรในช่วงชั่วโมงเร่งด่วนประมาณ 2501-3000 คัน รองลงไปได้แก่ บริเวณถนนเจริญเมือง, ถนนแก้ว-นวรัฐ, ถนนห้วยแก้ว และถนนสุเทพ ตามลำดับ (แผนที่ 3.22)

สรุปสภาพการจราจรของเมืองเชียงใหม่ซึ่งเป็นเมืองประวัติศาสตร์มีวิวัฒนาการของระบบถนนแต่โบราณ ซึ่งไม่อาจเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องตามเทคโนโลยียานพาหนะ และพฤติกรรมการเดินทางทำให้เกิดข้อบกพร่องของระบบถนน หรือความไม่เหมาะสมของระบบถนนกับระบบการเดินทางในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลง อีกทั้งความต้องการเดินทางที่เพิ่มมากขึ้นจากจำนวนประชากรและสถิติการจดทะเบียนยานพาหนะ ประกอบกับสภาพที่ตั้งของเมืองเชียงใหม่มีแม่น้ำผ่ากลางเมือง อันนี้เป็นอุปสรรคต่อการสัญจรและก่อให้เกิดปัญหาการติดขัดได้ และจัดได้ว่าเป็นปัญหาที่มีแนวโน้มจะเพิ่มมากขึ้นในอนาคต

แผนที่ 3.22 แสดง ปริมาณการจราจรในช่วงโมงเร่งด่วน พ.ศ. 2531

สัญลักษณ์

	400 คัน		2,001 - 2,500 คัน
	401 - 800 คัน		2,501 - 3,000 คัน
	801 - 1,200 คัน		3,001 - 3,500 คันขึ้นไป
	1,201 - 1,600 คัน		
	1,601 - 2,000 คัน		

การเสนอแนวทางการใช้ที่ดินสำหรับเขตชานเมืองเชียงใหม่

ตารางที่ 3.25 แสดงจำนวนรถยนต์จดทะเบียน จังหวัดเชียงใหม่

ประเภท	ปี 2525	ปี 2526	ปี 22527	ปี 2528	ปี 2529	ปี 2530
<u>ประเภทมีเครื่องยนต์</u>						
รถยนต์ส่วนบุคคลไม่เกิน 7 คน (เสียภาษี)	6,471	8,059	9,593	8,884	9,930	-
รถยนต์ส่วนบุคคลไม่เกิน 7 คน (ไม่เสียภาษี, รถราชการ)	11	17	21	20	25	-
รถยนต์ส่วนบุคคลเกิน 7 คน	627	797	1,150	1,350	1,369	-
รถยนต์รับจ้าง (แท็กซี่)	90	116	107	106	93	-
รถยนต์โดยสารส่วนบุคคล	4	7	1	2	2	-
รถยนต์โดยสารรับจ้าง	442	553	361	328	395	60
รถยนต์บรรทุกส่วนบุคคล	9,436	13,928	15,550	16,862	17,285	56
รถยนต์บรรทุกรับจ้าง	4	27	52	22	46	13
สามล้อเครื่องรับจ้าง	19	24	19	104	1,195	-
รถพ่วงรถยนต์	36	26	27	49	26	-
รถจักรยานยนต์	70,700	100,992	120,344	101,468	99,128	-
อื่น ๆ (ระบุ) รถแทรกเตอร์	111	100	79	122	146	-
อื่น ๆ (ระบุ) รถบดถนน	18	3	3	6	5	-
รวม	87,969	124,649	147,307	129,323	129,645	-
<u>ประเภทไม่มีเครื่องยนต์</u>						
	3,556	3,708	2,851	2,926	3,966	

ที่มา : แผนกทะเบียนยานพาหนะ สก.อ.เมืองเชียงใหม่ และสำนักงานขนส่งจังหวัดเชียงใหม่

3.12.7 การป้องกันอัคคีภัย

เทศบาลนครเชียงใหม่มีบุคคลากรเป็นเจ้าหน้าที่ประจำ 99 คน มีสถานีจอตรดดับเพลิง 4 แห่ง จำนวนรถยนต์ดับเพลิง 9 คัน, รถยนต์บรรทุกน้ำดับเพลิง 4 คัน มีเครื่องยนต์สูบน้ำดับเพลิงจำนวน 10 เครื่อง แหล่งน้ำที่ใช้ในการดับเพลิงจะใช้น้ำจากคูเมืองข้างถนนสายต่าง ๆ ในเขตเทศบาล และจุดประบาดับเพลิงตามถนนสายต่าง ๆ ในเขตเทศบาล ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานเท่าที่ผ่านมาได้แก่ อุปกรณ์การดับเพลิงไม่เพียงพอ, อัตรากำลังเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ รวมทั้งลักษณะการเข้าถึงสถานที่เพลิงไหม้ ความสะดวกขึ้นอยู่กับขนาดของตรอก, ซอย ถ้ามีขนาดเล็กเกินไปการปฏิบัติงานก็จะไม่ได้ผล เป็นสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงการพัฒนาทางกายภาพของเมืองต่อไปด้วย นอกจากนี้การดำเนินการเพื่อก่อสร้างสถานีย่อยเพื่อขยายพื้นที่แบ่งเบาภาระหน้าที่ดับเพลิงให้ครอบคลุมเขตเทศบาลอย่างทั่วถึง ในปัจจุบันจะช่วยให้การบริการด้านนี้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3.12.8 ไฟฟ้า

นับได้ว่า การให้บริการไฟฟ้าแก่พื้นที่จังหวัดเชียงใหม่โดยเฉพาะในเขตเทศบาลเป็นไปได้อย่างกว้างขวางและทั่วถึง โดยการไฟฟ้าฝ่ายผลิต (กฟผ) มีหน้าที่ผลิตพลังงานไฟฟ้าขนาด 230 KV. ก่อน และจะต้องลดแรงดันไฟฟ้าให้ต่ำลง แล้วแต่ความเหมาะสมของพื้นที่ ความมากน้อยของจำนวนผู้ใช้และปริมาณพลังงานไฟฟ้าที่มีอยู่ ซึ่งโครงการผลิตและการจ่ายพลังงานไฟฟ้าของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตเชื่อมโยงกันทั้งประเทศ มีความมั่นคงและมีเสถียรภาพทั้งระบบ ส่วนการจำหน่ายพลังงานไฟฟ้าแก่ผู้ใช้โดยตรง เป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค (กฟภ.)

หน่วยงานที่รับผิดชอบการไฟฟ้าในจังหวัดเชียงใหม่มีหน่วยงานหลัก 3 แห่ง คือ การไฟฟ้าหลักอำเภอสันกำแพง, การไฟฟ้าหลักอำเภอแม่ริม และการไฟฟ้าหลักอำเภอสันทราย และยังมีหน่วยบริการรายย่อยอีกหลายหน่วย ปริมาณการใช้ไฟฟ้าภายในจังหวัดเชียงใหม่ รวมทั้งสิ้นจำนวน 122,431 รายในปี 2530 (ตารางที่ 3.26)

จำหน่ายกระแสไฟฟ้าให้แก่ประชาชนในเขตเทศบาล 31,362 ครัวเรือน และจำหน่ายให้ประชาชนนอกเขตเทศบาล 13,932 ครัวเรือน จำนวนกระแสไฟฟ้าที่จ่ายทั้งหมดเฉลี่ยเดือนละ 16,000,000 กิโลวัตต์ จำนวนผู้เข้าไฟฟ้าเพิ่มขึ้นเฉลี่ยปีละประมาณ 2,481 ครัวเรือน

บริการกระแสไฟฟ้าให้แก่ประชาชนในเขตเทศบาล มีดังนี้

อาคารพักอาศัยและอาคารพาณิชย์ ประมาณ 99.45%

โรงงานอุตสาหกรรม ประมาณ 0.27%

ถนนและสถานที่ราชการ ประมาณ 0.28%

โครงการในอนาคตการไฟฟ้าภูมิภาคจังหวัดเชียงใหม่ มีโครงการก่อสร้างสถานีไฟฟ้าย่อยบนถนนเชียงใหม่-หางดง ห่างจากสี่แยกถนนเชียงใหม่-หางดง ตัดกับถนนสายอ้อมเมือง ลงไปทางทิศใต้ ระยะทางประมาณ 11 กิโลเมตร ประมาณปี 2532 ที่บ้านป่าสัก ตำบลสวนผักหวาน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

ตารางที่ 3.26 แสดงสถิติจำนวนผู้ใช้ไฟฟ้าจังหวัดเชียงใหม่

ปี พ.ศ.	จำนวนผู้ใช้ไฟฟ้า (ราย)
2525	78,178
2526	86,155
2527	95,743
2528	104,238
2529	111,499
2530	122,431

ที่มา : สำนักงานการไฟฟ้าภูมิภาคจังหวัดเชียงใหม่

3.12.9 การสื่อสารและระบบโทรคมนาคม

เป็นระบบสาธารณูปโภคที่สำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนา โดยมีความสำคัญแก่ประชาชนและผู้ประกอบการต่าง ๆ หน่วยงานที่รับผิดชอบในด้านนี้ที่สำคัญคือ

1. สื่อสารแห่งประเทศไทย ให้บริการต่างๆ ดังต่อไปนี้

ก. การบริการไปรษณีย์ภัณฑ์ แบ่งออกเป็น การรับส่งไปรษณีย์ภัณฑ์ (จดหมาย, สิ่งตีพิมพ์), การรับส่งพัสดุภัณฑ์, การบริการพิเศษ

ข. การบริการโทรคมนาคม ได้แก่ โทรเลข, โทรศัพท, โทรศัพทระหว่างประเทศ ฯลฯ

ค. บริการการเงิน ได้แก่ ตัวแลกเงินไปรษณีย์, ธนาณัติในประเทศและระหว่างประเทศ

หน่วยงานของไปรษณีย์-โทรเลขกระจายอยู่ทั่วไปในเขตอำเภอเมือง 7 แห่ง โดยเฉพาะในเขตเทศบาลมี 6 แห่ง และประจำอำเภออีก 21 แห่ง นอกจากนี้ยังมีศูนย์โทรคมนาคมบริการด้านสื่อสารอยู่ในเขตอำเภอเมืองอีก 4 แห่ง การบริการสื่อสารของจังหวัด โดยเฉพาะในเขตเทศบาลจึงถือว่ามีบริการที่ครอบคลุมพื้นที่

2. องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย ให้บริการโทรศัพท์ภายในประเทศ แยกเป็นระดับท้องถิ่นและบริการโทรศัพท์ทางไกลภายในประเทศ ซึ่งถือเป็นสิ่งบริการที่อำนวยความสะดวกในการติดต่อระหว่างบุคคล การมีโทรศัพท์ในตัวอย่างเพียงพอนั้น นอกจากจะเป็นการสนับสนุนการค้าและการของกิจการต่างๆ ให้ความสะดวกสบายแก่ประชาชนแล้ว ยังมีส่วนช่วยลดปัญหาการจราจรลงด้วย (ช่วยลดการเดินทาง) เชียงใหม่มีชุมสายโทรศัพท์จำนวน 3 ชุมสาย มีผู้ใช้บริการ 18,120 เลขหมาย

1. ชุมสายโทรศัพท์เชียงใหม่ 1 (แม่บึง) มีจำนวน 7,000 เลขหมาย

2. ชุมสายโทรศัพท์เชียงใหม่ 2 (วัดเจ็ดยอด) มีจำนวน 6,000 เลขหมาย

3. ชุมสายโทรศัพท์เชียงใหม่ 3 (ทุ่งโฮเต็ล) มี
จำนวน 5,120 เลขหมาย

โทรศัพท์ทางไกลมีบริการสาธารณะ 5 แห่ง คือ ที่
ถนนช้างคลาน ถนนโชตนา ถนนมณีนพรัตน์ ถนนสุเทพ และถนนอินทรวโรรส
โทรศัพท์ทางไกลใช้ระบบไมโครเวฟ

โทรศัพท์สาธารณะ มีจำนวน 148 แห่ง ใช้ระบบ
อัตโนมัติ

โครงการขยายเลขหมาย ปี พ.ศ.2531 จำนวน
2,048 เลขหมาย

3.12.10 ประปา

การให้บริการด้านการประปาของจังหวัดเชียงใหม่ ยังไม่
สามารถขยายการบริการให้กระจายไปได้อย่างทั่วถึง การให้บริการด้านนี้แก่
ประชาชนทำได้เฉพาะในเขตเทศบาลและบริเวณใกล้เคียงเท่านั้น ในปัจจุบันการ
ประปาเชียงใหม่มีหน่วยผลิตน้ำสะอาดอยู่ 3 แห่ง (แผนที่ 3.23) คือ หน่วยที่ 1
ตั้งอยู่ที่ถนนวังสิงห์ศำ ผลิตน้ำได้ประมาณ 8,880 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน หน่วยที่ 2
ตั้งอยู่ริมคลองชลประทานแม่แตง ใกล้สนามบินเชียงใหม่ มีกำลังผลิตน้ำสะอาด
30,000 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน และหน่วยที่ 3 ตั้งอยู่บนถนนสุขเบอร์ดโฮเวย์ ตำบล
ป่าตันมีกำลังผลิต 16,000 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน รวมทั้งหมคมมีกำลังผลิต 54,880
ลูกบาศก์เมตรต่อวัน แต่การผลิตจริงในแต่ละวันใช้กำลังการผลิตเพียง 70-80%
ของกำลังผลิตทั้งหมดเท่านั้น

ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่สามารถรับบริการประปาได้
เพียง 60-70% ของพื้นที่ทั้งหมด ยกเว้นบางส่วนของตำบลช้างเผือก และตำบลป่า
ตันทางด้านเหนือของเขตเทศบาลที่การให้บริการยังไม่ทั่วถึง ซึ่งโครงการวางท่อ
ส่งน้ำประปาในแนวถนนสายเชียงใหม่-แม่ริม จะช่วยกระจายการบริการประปา
ให้ทั่วถึงมากยิ่งขึ้น ดังนั้นในพื้นที่ที่ยังขาดบริการด้านนี้อยู่จึงต้องใช้น้ำจากบ่อน้ำ
บาดาล หรือซื้อน้ำประปาต่อจากบ้านเรือนข้างเคียงที่มีน้ำประปาใช้ การใช้น้ำ
บาดาลในบริเวณเมืองเชียงใหม่มีแนวโน้มลดลง เนื่องจากความสกปรกมีสิ่งเจือ

ปนในน้ำมาก คุณภาพน้ำค่อนข้างกระด้าง บกติมีสารละลายเหล็กมากกว่า 300 ppm ต้องผึ่งให้ตกตะกอนก่อนนำไปใช้ นอกจากนี้การกำจัดน้ำเสียที่ไม่ถูกสุขลักษณะ และระบบส้วมซึมเหล่านี้มีส่วนให้น้ำบ่อมีความสกปรกมากเกินไปกว่าที่จะใช้บริโภค ได้สถิติของการประปา ดังแสดงในตารางที่ 3.27

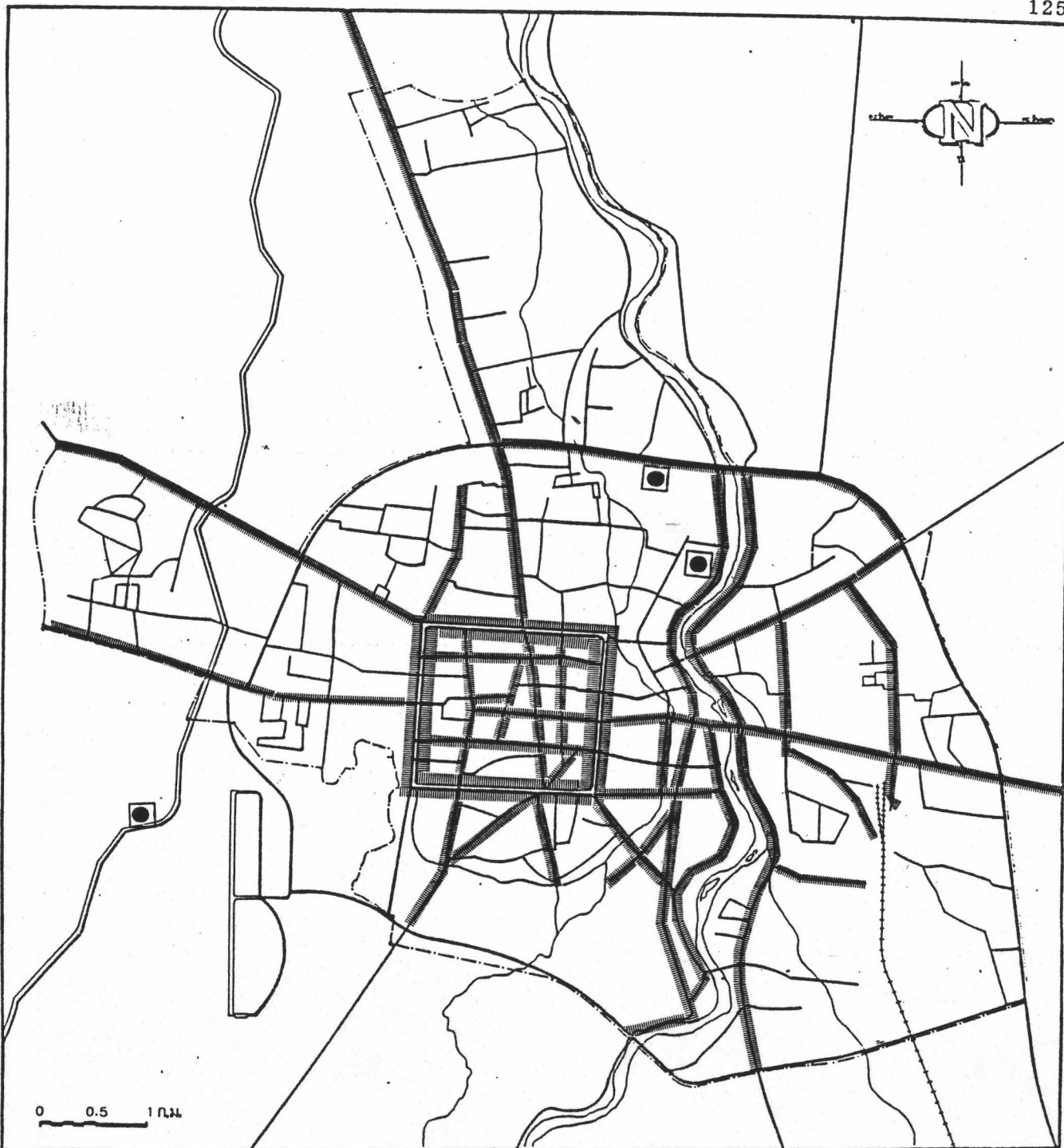
จากกำลังการผลิตของหน่วยผลิตน้ำสะอาด ภาวะการขาดแคลนน้ำคงจะไม่เกิดขึ้น เพราะการประปาฯ ได้ขยายกำลังผลิตเพิ่มขึ้น สามารถให้บริการแก่ประชาชนในเขตเทศบาล 176,000 คน และนักท่องเที่ยวอีก 25,000 คนทุกปี เมื่อพิจารณาถึงพฤติกรรมการบริโภคน้ำประปาขึ้นอยู่กับอัตราค่าน้ำ, มาตรฐานการครองชีพ, ขอบข่ายการบริการและประสิทธิภาพของระบบส่งน้ำ ซึ่งอัตราการใช้น้ำในการคำนวณปริมาณความต้องการน้ำในอนาคต (ตัวเลขมาตรฐานของการประปาส่วนภูมิภาค) กล่าวคือ อัตรา 200 ลิตร/คน/วัน สำหรับเมืองที่มีประชากรน้อยกว่า 50,000 คน และอัตรา 300 ลิตร/คน/วัน สำหรับเมืองที่มีประชากรเกินกว่า 50,000 คน ซึ่งอัตราค่อนข้างสูงเกินไป แต่สำหรับเมืองเชียงใหม่อาจมีความต้องการด้านอื่นในบางช่วงเวลา เช่น การป้องกันอัคคีภัย, การมีเทศกาลที่จำนวนประชากรเพิ่มอย่างรวดเร็ว หรือการผลิตน้ำในฤดูแล้ง ซึ่งมาตรฐานระบบการผลิตคำนึงถึงความต้องการดังกล่าวอยู่แล้ว จะช่วยป้องกันไม่ให้เกิดภาวะการขาดแคลนน้ำสะอาดอุปโภคบริโภคได้

ตารางที่ 3.27 แสดงสถิติต่าง ๆ ของการประปา

พ.ศ.	จำนวนประชากร (คน)	จำนวนอาคาร (หลัง)	จำนวนผู้ใช้น้ำ (ราย)		ปริมาณน้ำผลิต - จ่าย		ปริมาณน้ำจำหน่าย		ปริมาณน้ำสูญเสีย (ผ่านมาตรผู้ใช้น้ำ)			ปริมาณน้ำใช้ ม ³ /วัน/ราย
			รวม	%	ลบ.ม./ปี	ลบ.ม./วัน	ลบ.ม./ปี	ลบ.ม./วัน	ลบ.ม./ปี	ลบ.ม./วัน	%	
2525	104,190	16,535	12,359	74.74	12,569,830	34,437.89	7,337,045	20,101.49	5,117,691	14,021.07	40.43	1.63
2526	150,499	26,368	13,368	50.70	13,706,760	37,552.77	7,538,346	20,653.00	5,762,014	15,786.34	41.49	1.55
2527	153,537	26,877	14,749	54.88	12,535,590	34,250.25	8,300,252	22,678.28	3,747,083	10,237.93	29.89	1.54
2528	155,471	28,680	16,502	57.54	12,418,554	34,023.44	8,800,042	24,109.70	3,154,079	8,641.31	25.40	1.46
2529	158,857	30,226	17,655	58.41	11,837,360	32,431.12	8,642,905	23,679.19	2,867,533	7,856.25	24.23	1.34

ที่มา : สำนักงานการประปาภูมิภาคจังหวัดเชียงใหม่

หมายเหตุ จำนวนประชากรและอาคาร ได้ข้อมูลเทศบาลฯ เขตจำหน่ายน้ำประปาของการประปาเชียงใหม่ อยู่ในพื้นที่ของเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ 40 กม.²

แผนที่ 3.23 แสดง ตำแหน่งโรงกรองน้ำและแนวท่อประปา

สัญลักษณ์

- แนวท่อประปา
- โรงกรองน้ำ

ที่มา : ศถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

การเลือนอแนวทางการใช้ที่ดินสำหรับเขตชานเมืองเชียงใหม่

3.12.11 ระบบการระบายน้ำ

ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่มีแม่น้ำบึงไหลผ่านจากทิศเหนือลงทิศใต้ แบ่งตัวเมืองออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. พื้นที่ด้านตะวันตกของแม่น้ำบึง อยู่ติดกับดอยสุเทพ มีคลองชลประทานของโครงการแม่แตง ไหลผ่านจากเหนือลงใต้ มีคลองธรรมชาติ 3 สาย คือ แม่ข่า แม่ท่าช้าง และลาคุไหว เชื่อมโยงกันเป็นทางระบายน้ำหลักของเมือง นอกจากนี้ยังมีคูเมืองเก่าซึ่งมีความสำคัญต่อระบบระบายน้ำและการชลประทานมาก คูเมืองรองรับน้ำทิ้งจากอาคารบ้านเรือนแล้วปล่อยลงสู่คลอง 3 สายดังกล่าว ไหลลงไปที่ตอนใต้ของเมืองเชียงใหม่
2. พื้นที่ด้านตะวันออกของแม่น้ำบึง มีลำเหมืองรินเป็นทางระบายน้ำหลัก

ระบบท่อระบายน้ำในเขตเทศบาล เป็นระบบระบายน้ำรวม ระบายทั้งน้ำฝนและน้ำเสียไหลรวมในท่อเดียวกัน ความยาวท่อทั้งหมดประมาณ 80 กม. รับน้ำในตัวเมืองพื้นที่รับน้ำประมาณ 16 ตร.กม. ขนาดของท่อส่วนใหญ่จะเป็นท่อซึ่งมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 0.60 ม., 0.80 ม. และ 1.00 ม. ส่วนใหญ่จะไม่มีการกำจัดน้ำเสีย ปล่อยลงคลองแม่ข่า และแม่น้ำบึง

ในฤดูแล้ง จะมีปัญหาเรื่องน้ำเสียเน่าเหม็นในคลองแม่ข่า ซึ่งบางครั้งก็ผันน้ำจากคลองชลประทานมาชะล้าง และช่วยการเพาะปลูกด้านใต้ของเมือง ในฤดูฝนจะมีปัญหาเรื่องน้ำหลากจากแม่น้ำบึง คลองแม่ข่า และน้ำฝนภายในตัวเมืองเอง

3.12.12 ระบบกำจัดขยะ

ปริมาณขยะของแต่ละเมืองย่อมขึ้นกับลักษณะการใช้ที่ดินและความหนาแน่นของประชากรเป็นสำคัญ เมืองเชียงใหม่มีอัตราการผลิตขยะเฉลี่ยประมาณ 4.0 ลิตร/คน/วัน (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทย) ทำให้ภาระการเก็บและกำจัดขยะของเมืองเชียงใหม่มีมากปราบที่จำนวนประชากรเพิ่มขึ้นและเมืองขยายตัวมากขึ้น

การเก็บขนขยะในควมรับผิดชอบของเทศบาลนั้น ำซ้รถเก็บขยะและมีคนงานเก็บกวาดขยะตามพื้นถนน และรวบรวมจากถังขยะตามริมถนนหรือแหล่งชุมชนต่าง ๆ ในเทศบาลแบ่งเขตการรับผิดชอบออกเป็น 5 เขต แต่ละเขตจะมีหน้าที่กวาดถนนเขตละ 15-25 คน ทำหน้าที่กวาดถนนและนำขยะใส่ถังขยะที่จัดเตรียมวางไว้ริมถนนรอรถขนขยะมาเก็บ รถบรรทุกขนขยะมีอยู่ 20 คัน และมีรถวัดขยะ 7 คัน สามารถเก็บขยะได้ถึง 30 ลูกบาศก์ทล้า เมื่อเก็บขยะแล้วรถขยะจะนำขยะไปส่งที่โรงงานกำจัดขยะ ซึ่งตั้งอยู่ที่ตำบลแม่เหี้ยะ อําเภอเมืองเชียงใหม่ ขยะส่วนใหญ่จะมาจากตลาดสดในเขตเมืองเชียงใหม่ นอกจากนี้ยังได้จากบ้านเรือนที่อยู่อาศัยและสถานที่ประกอบการอย่างอื่น ซึ่งปริมาณขยะจะมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความหนาแน่นและความเข้มข้นของกิจกรรมของประชาชน จำนวนคนยิ่งมากปริมาณขยะจะยิ่งมากตามไปด้วย แต่การกำจัดขยะจะมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใดอาจขึ้นกับปัจจัยเกี่ยวกับความร่วมมือของประชาชนในการทิ้งขยะเป็นที่เป็นที่ทางหรือไม่ อีกส่วนหนึ่งคือ ประสิทธิภาพของรถขนขยะและคนงานมีมากน้อยเพียงใด และเข้าถึงทุกแหล่งที่มีขยะได้หรือไม่

การกำจัดขยะของเทศบาลนครเชียงใหม่ โรงงานตั้งอยู่ที่ตำบลแม่เหี้ยะ ห่างจากตัวเมืองประมาณ 11 กม. ำพื้นที่ประมาณ 132 ไร่ นอกจากส่งเข้ากำจัดในโรงงานแล้ว การใช้วิธีฝังและตากไว้กลางแจ้งให้สลายตัวไปเองตามธรรมชาติ ยังไม่มีความเหมาะสมทางด้านสิ่งแวดล้อม ปัญหาจะส่งผลออกไปโดยรอบและจะเพิ่มมากขึ้นตามปริมาณขยะและการขยายตัวของชุมชน

3.13 การคลังของเทศบาลนครเชียงใหม่

การบริหารงานคลังท้องถิ่นอาจเป็นเครื่องชี้ถึงสภาพการพัฒนาและสะท้อนผลการพัฒนาได้ในขณะเดียวกัน เพราะปัจจัยทางด้านงบประมาณมีความสำคัญที่จะเอื้ออํานวยให้เกิดการพัฒนาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุผล ซึ่งระบบการคลังของเทศบาลนครเชียงใหม่แบ่งออกเป็น

หมวดรายรับแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. รายได้จริง ประกอบด้วยรายได้จากภาษีอากร, ค่าธรรมเนียม, ค่ารับใบอนุญาต, รายได้จากทรัพย์สิน, รายได้จากสาธารณูปโภคและเบ็ดเตล็ด
2. เงินอุดหนุนจากรัฐบาล ประกอบด้วยเงินอุดหนุนทั่วไป และเงินอุดหนุนเฉพาะกิจ
3. เงินได้อื่น ๆ เช่น เงินที่ได้รับจ่ายจากรัฐบาล, เงินกู้ และเงินพิเศษอื่น ๆ

ช่วงที่ผ่านมา (พ.ศ.2525-2529) รายรับของเทศบาลมีแนวโน้มสูงขึ้นโดยตลอด จากจำนวน 97.86 ล้านบาทในปี 2525 เป็น 137.99 ล้านบาทในปี 2529 เพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ 9.38 ต่อปี ซึ่งส่วนใหญ่รายรับมาจากรายได้จริง โดยเฉพาะรายได้จากภาษีอากรเป็นสัดส่วนร้อยละ 60.73 ในปี 2529 และมีอัตราการเพิ่มมากขึ้นทุก ๆ ปี ส่วนรายรับในอันดับรองลงไปได้แก่ เงินอุดหนุนจากรัฐบาลเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 17.10 แต่มีอัตราการเพิ่มที่ต่ำที่สุดจากทุก ๆ ประเภท ซึ่งสวนทางกับรายได้จริงซึ่งเกิดขึ้นในท้องถิ่น อาจชี้ให้เห็นแนวโน้มความสามารถพึ่งพาตนเองของเทศบาลนครเชียงใหม่มีมากขึ้น

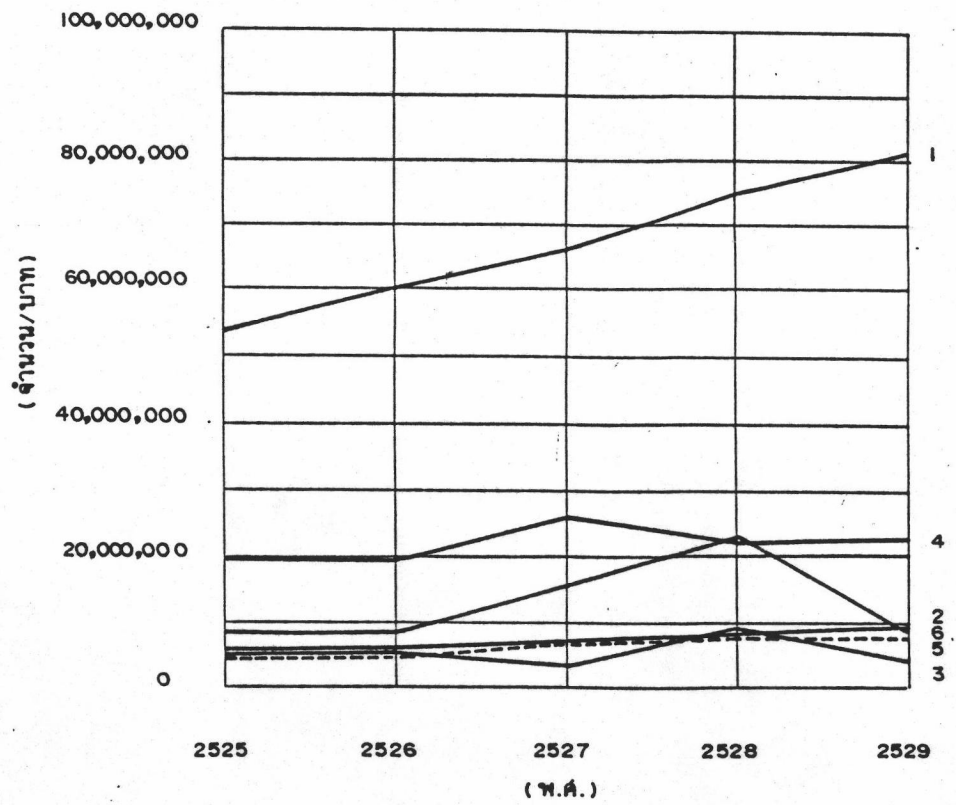
หมวดรายจ่ายซึ่งประกอบด้วย หมวดชำระหนี้เงินกู้, หมวดเงินเดือน, ค่าจ้าง, หมวดค่าใช้จ่าย, หมวดค่าสาธารณูปโภค, หมวดค่าที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง และหมวดรายจ่ายพิเศษ ซึ่งรายจ่ายของเทศบาลนครเชียงใหม่เพิ่มขึ้น เฉลี่ยร้อยละ 12.59 ต่อปี ส่วนใหญ่เป็นรายจ่ายในหมวดเงินเดือน คิดเป็นร้อยละ 45.38 ในปี 2529 รองลงมาคือ ค่าใช้จ่ายในหมวดค่าที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง และหมวดค่าสาธารณูปโภค โดยเฉพาะการเพิ่มรายจ่ายในหมวดอันดับรองนี้มีอัตราการเพิ่มเฉลี่ยต่อปีที่สูงคือ ร้อยละ 25.72 และ 12.10 แสดงให้เห็นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ เพื่อรองรับการพัฒนาที่ต่อเนื่องอย่างมากในช่วงที่ผ่านมา

เมื่อพิจารณาสถานภาพทางการคลังของเทศบาลนครเชียงใหม่ จะเห็นว่า ในภาวะเช่นนี้เงินอุดหนุนของรัฐบาลยังมีความจำเป็นอยู่มาก เพราะรายรับยังไม่เพียงพอสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของเทศบาลนครเชียงใหม่ อันนี้จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการพัฒนา

ตารางที่ 3.28 แสดงรายรับตามเทศบัญญัติงบประมาณ 2525-2529 เทศบาลเชียงใหม่

	รายรับจริงประจำปีงบประมาณ					อัตราเพิ่ม เฉลี่ย (%)
	พ.ศ. 2525	พ.ศ. 2526	พ.ศ. 2527	พ.ศ. 2528	พ.ศ. 2529	
1. หมวดภาษีอากร	53,313,978.93	60,689,818.49	66,747,557.54	75,270,233.98	82,979,889.86	11.74
2. หมวดค่าธรรมเนียม ค่าปรับและใบอนุญาต	6,707,268.80	6,763,899.62	7,795,031.16	8,551,553.04	9,802,629.50	10.11
3. หมวดรายได้จากทรัพย์สิน	5,082,564.50	5,720,418.07	3,547,821.46	8,829,730.24	3,974,862.07	17.13
4. หมวดเงินอุดหนุน จากรัฐบาล	19,165,840.00	19,277,792.39	26,636,032.50	22,629,253.57	23,597,405.70	6.99
5. หมวดเบ็ดเตล็ด	5,136,240.37	5,557,908.61	7,033,695.48	7,173,645.38	8,338,499.73	12.96
6. หมวดการเงินอื่น ๆ	8,422,287.32	8,057,499.07	15,764,407.10	22,866,572.80	9,298,895.47	21.47
รวม	97,868,179.92	106,067,336.25	127,528,545.23	145,420,988.19	137,992,182.33	9.38

แผนภูมิที่ 3.5 แสดง รายรับประเภทต่างๆ เทศบาลนครเชียงใหม่

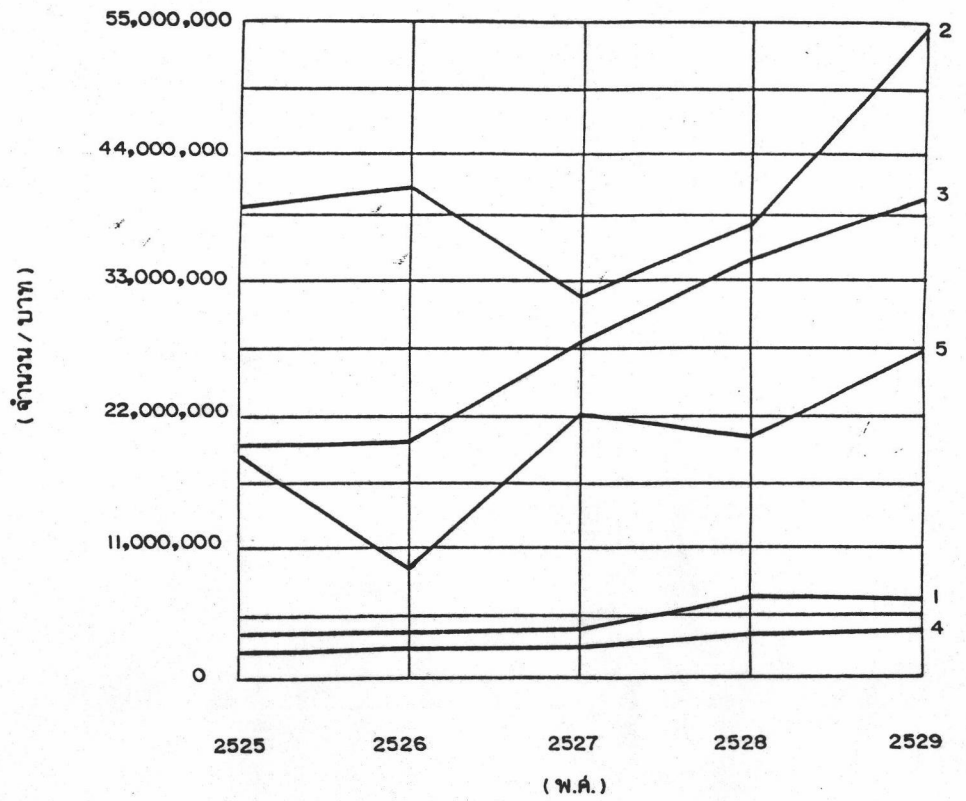
- 1. ภาษีอากร
- 2. ค่าธรรมเนียม ค่าปรับและใบอนุญาต
- 3. รายได้จากทรัพย์สิน
- 4. เงินอุดหนุนจากรัฐบาล
- 5. เบ็ดเตล็ด
- 6. การเงินอื่นๆ

ที่มา: สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

ตารางที่ 3.29 แสดงจ่ายตามเทศบัญญัติงบประมาณ 2525-2529 เทศบาลเชียงใหม่

ประเภท	รายจ่ายจริงประจำปีงบประมาณ					อัตราเพิ่ม เฉลี่ย (%)
	พ.ศ. 2525	พ.ศ. 2526	พ.ศ. 2527	พ.ศ. 2528	พ.ศ. 2529	
1. หมวดชำระหนี้เงินกู้ รายจ่ายตามข้อผูกพันและ เงินสำรองจ่าย	4,387,009.98 (5.22)	4,316,591.90 (5.35)	4,629,125.48 (5.12)	6,788,769.36 (6.58)	6,128,950.70 (4.64)	10.64
2. หมวดเงินเดือน ค่าจ้าง ประจำ ค่าจ้างชั่วคราว และค่าตอบแทน	38,905,419.97 (46.30)	42,688,031.76 (52.94)	32,291,763.60 (35.69)	37,384,851.86 (36.24)	54,350,822.27 (41.10)	11.63
3. หมวดค่าเช่าจ่าย ค่าวัสดุ และครุภัณฑ์	19,805,217.00 (23.56)	20,909,318.44 (25.93)	28,644,433.54 (30.66)	35,197,044.11 (34.12)	40,518,140.59 (30.64)	20.15
4. หมวดค่าสาธารณูปโภค	2,602,111.25 (3.10)	2,824,397.27 (3.50)	2,752,398.96 (3.04)	3,238,236.42 (3.14)	4,039,897.28 (3.64)	12.10
5. หมวดค่าที่ดินและสิ่งปลูก สร้าง เงินอุดหนุนและ รายจ่ายอื่น ๆ	18,338,329.03 (21.82)	9,898,063.10 (12.28)	22,160,102.51 (24.49)	20,557,989.33 (19.92)	27,192,062.95 (20.56)	25.72
6. หมวดรายจ่ายพิเศษ	-	-	-	-	-	-
รวม	84,035,087.23 (100)	80,636,402.47 (100)	90,477,834.09 (100)	103,166,891.00 (100)	132,229,334.60 (100)	12.59

แผนภูมิที่ 3.6 : ใช้จ่ายประเภทต่างๆ เทศบาลนครเชียงใหม่

1. หนี้เงินกู้ ใช้จ่ายตามข้อผูกพันและเงินสำรองจ่าย
2. เงินเดือน ค่าจ้างประจำ ค่าจ้างชั่วคราวและค่าตอบแทน
3. ค่าใช้สอย ค่าวัสดุและครุภัณฑ์
4. ค่าสาธารณูปโภค
5. ค่าที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง เงินอุดหนุนและรายจ่ายอื่นๆ

ที่มา : สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

3.14 สรุปบทบาทของเทศบาลนคร เชียงใหม่

สืบเนื่องจากอดีตเทศบาลนคร เชียงใหม่เป็นที่ตั้งของตัวเมืองแต่โบราณที่มีความสำคัญทางด้าน การปกครอง ที่รายรอบไปด้วยการตั้งถิ่นฐานแบบชนบทอย่าง สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศ เหมาะแก่การทำงานจำนวนมาก วิถีชีวิตของคนที่อยู่ในเมืองและชาวชนบทนอกเมืองต่างมีน้ำจากแม่ปิงไว้ใช้ในการดำรงชีวิต และให้ความอุดมสมบูรณ์แก่พื้นดิน ความเกี่ยวข้องของคนนอกกำแพงเมืองกับคนข้างใน ด้วยลักษณะสังคมและการปกครองอยู่บนพื้นฐานการผลิตทางการเกษตร เพื่อหล่อเลี้ยงเมือง การพัฒนาของเมือง เชียงใหม่ทำให้ชุมชนล้นออกนอกกำแพงเมือง เริ่มบุกเบิกเข้าไปแทนที่นาที่เคยใช้ปลูกข้าวโดยรอบมากขึ้นตามลำดับ

ในปัจจุบันบทบาทของเมือง เชียงใหม่เพิ่มมากขึ้นในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็น การปกครอง การบริหาร การเศรษฐกิจ โดยเฉพาะด้านการท่องเที่ยว ทั้งนี้ เนื่องจากความพร้อมและความได้เปรียบของเมือง เชียงใหม่เอง ยังเนื่องจากการแบ่งเบาภาระการเป็นศูนย์กลางจากกรุงเทพฯ ด้วย การเพิ่มขึ้นของประชากรเมืองเกือบ 7 หมื่นคนในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา ความต้องการที่พักอยู่อาศัยเพิ่มจำนวนมากขึ้นเป็นความต้องการใช้พื้นที่ เพื่อรองรับกิจกรรมดังกล่าว รวมทั้งการใช้ที่ดินประเภทอื่น ๆ เช่น การค้าพาณิชยกรรม อุตสาหกรรม สาธารณูปโภค และสาธารณูปการต่าง ๆ ด้วย

ลักษณะการขยายของพื้นที่ดังกล่าว เป็นไปดัง เช่นในอดีตที่รุกไปบนผืนนาหรือสวนผลไม้ จำนวนความรุนแรงและความรวดเร็วในวันจะเพิ่มมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงสภาพการใช้ที่ดินไม่สอดคล้องกับสมรรถนะของดิน ซึ่งเหมาะแก่การปลูกพืชทางการเกษตรที่มีอยู่อย่างจำกัดในภูมิประเทศ นับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่อาจก่อผลเสียต่อระบบเมืองและการพัฒนาเมืองในอนาคต

พัฒนาการของเมือง เชียงใหม่จากในอดีตที่มีบทบาททางการปกครองเป็นที่ตั้งของส่วนราชการมณฑลพายัพ และพัฒนาต่อมาจนถึงปัจจุบัน การพัฒนาทางการศึกษาและการเศรษฐกิจ เป็นบทบาทที่เพิ่มเข้ามาในเมืองหรือเขตเทศบาลนคร เชียงใหม่ เหล่านี้ก่อให้เกิดการเพิ่มประชากรของเมืองโดยลำดับ โครงสร้างของเมืองจากการพัฒนากระจายตัวออกนอกเขตเมืองเก่าตามลำดับเช่นกัน โดย

พื้นที่อยู่อาศัยที่เพิ่มขึ้นมากที่สุด เพื่อรองรับประชากรได้กระจายอยู่ทั่วไปในบริเวณต่าง ๆ ของเมือง โดยเฉพาะในเวลานี้ได้ขยายตัวสู่บริเวณชานเมืองโดยรอบในลักษณะของหมู่บ้านจัดสรร ทำให้จำนวนประชากรในเขตตำบลชานเมือง เช่น ตำบลหนองหอย, ป่าตัน, หนองป่าครั่ง เหล่านี้เพิ่มขึ้นในอัตราที่สูง

ส่วนทางด้านเศรษฐกิจของเทศบาลนครเชียงใหม่จากการพัฒนาในบทบาทของเมืองจากอดีต และจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ความเป็นอยู่แบบเมืองตลอดจนเศรษฐกิจทางการค้า พาณิชยกรรม เพื่อตอบสนองประชาชนจึงเพิ่มมากขึ้นเป็นเงาตามตัว โดยกระจุกตัวในย่านตลาดการค้าที่สำคัญของเมืองคือ บริเวณตลาดวโรรส และตลาดต้นลำไย ตลอดจนบริเวณริมถนนสายหลักที่ออกจากศูนย์กลางดังกล่าวสู่บริเวณที่อยู่อาศัยโดยรอบ เช่น ถนนวิชัยานนท์, ซ้างม้อย, ท่าแพ และช้างคลาน เป็นต้น และในปัจจุบันบทบาทของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทำให้อีกกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นจนเป็นเอกลักษณ์ของเมืองเชียงใหม่ไปอีกด้านหนึ่ง

จะเห็นได้ว่าเทศบาลนครเชียงใหม่เป็นเขตเมืองซึ่งมีบทบาทต่าง ๆ สละสมมาแต่อดีต ไม่ว่าจะเป็นทางการปกครอง การศึกษา ทางเศรษฐกิจและการบริการต่าง ๆ เหล่านี้ เติบโตขึ้นในทุกๆ เรื่องตามลำดับพร้อมกับการที่ต้องรองรับประชากรที่เพิ่มขึ้น ซึ่งในการคาดประมาณจำนวนประชากรในอนาคต เขตเทศบาลนครเชียงใหม่จะมีจำนวนเพิ่มขึ้น 65,558 คนในปี 2551 ภาระของเมืองจะต้องเพิ่มขึ้น การใช้พื้นที่เพื่อการอยู่อาศัยจะเพิ่มมากที่สุดเขตเมือง ซึ่งจะเป็นบทบาทในเรื่องการใช้ที่ดินที่เด่นชัดที่สุดของเมืองหรือเทศบาลนครเชียงใหม่